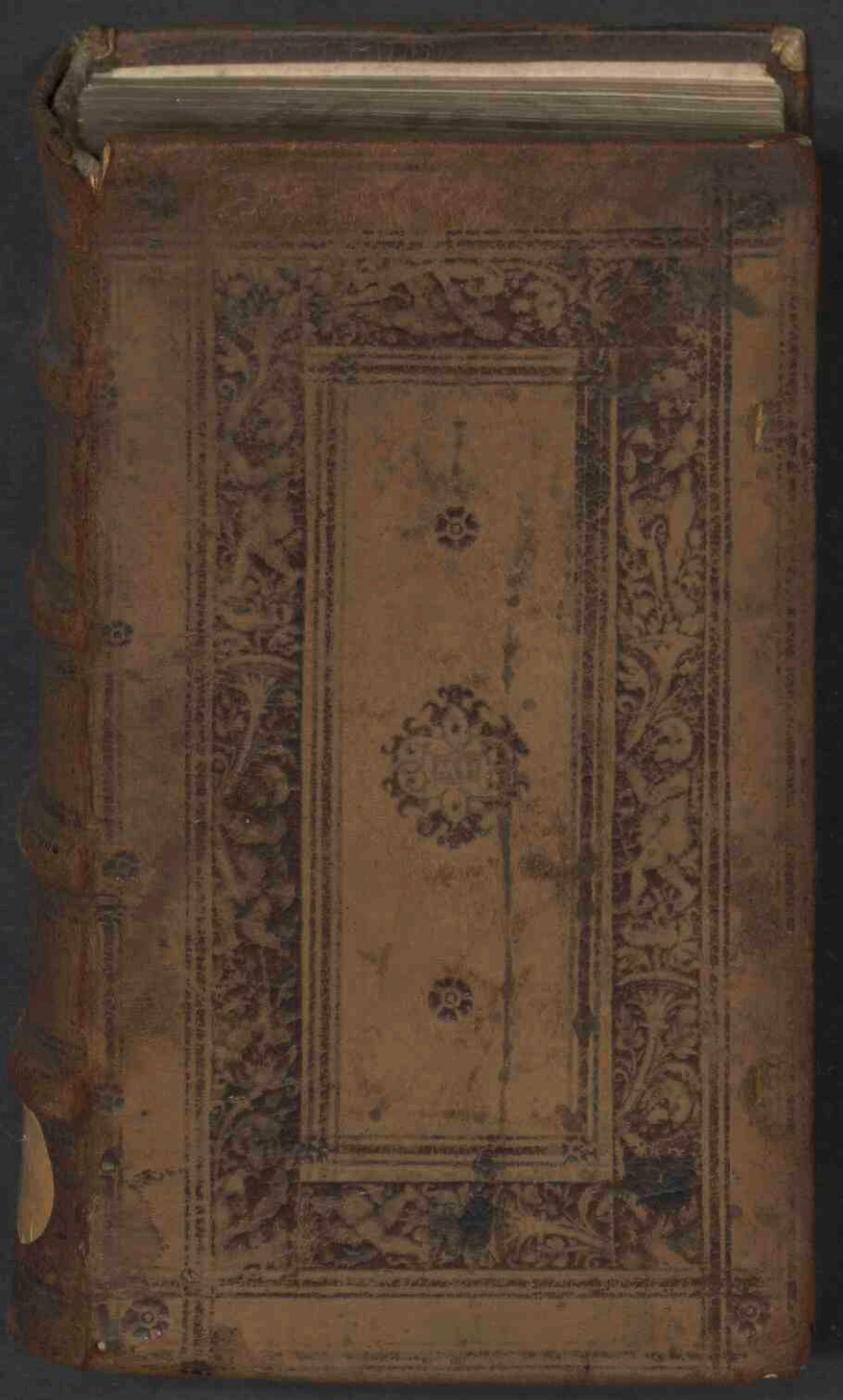

Epistolae Iapanicae : de multorum gentilium in varijs Insulis ad Christi fidem per Societatis nominis Iesu Theologos conuersione.

<https://hdl.handle.net/1874/433499>

**Dit boek hoort bij de Collectie Van Buchell
Huybert van Buchell (1513-1599)**

Meer informatie over de collectie is beschikbaar op:

<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

Wegens onderzoek aan deze collectie is bij deze boeken ook de volledige buitenkant gescand. De hierna volgende scans zijn in volgorde waarop ze getoond worden:

- de rug van het boek
 - de kopsnede
 - de frontsnede
 - de staartsnede
 - het achterplat

**This book is part of the Van Buchell Collection
Huybert van Buchell (1513-1599)**

More information on this collection is available at:

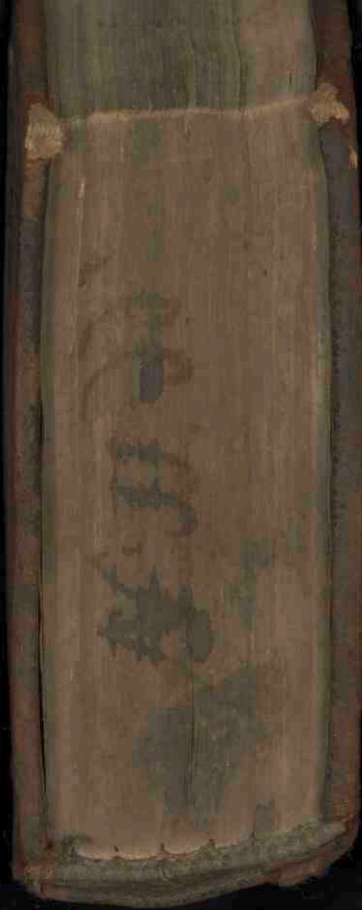
<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

Due to research concerning this collection the outside of these books has been scanned in full. The following scans are, in order of appearance:

- the spine
- the head edge
- the fore edge
- the bottom edge
- the back board

F. oct.

309

1498

1. 100
200

[The main body of the page contains a large, faint, and mostly illegible impression of text, likely bleed-through from the reverse side of the leaf. The text is arranged in vertical columns and appears to be a list or a series of entries.]

Miscellanea Theologica

Octavo no. 309

... mudi ...
... anous ...

... m lo ...
... h ...
... d ...
... p ...

... d ...
... m ...
... m ...
... d ...
... m ...
... m ...
... m ...
... m ...
... m ...
... m ...
... m ...

... m ...
... m ...
... m ...
... m ...

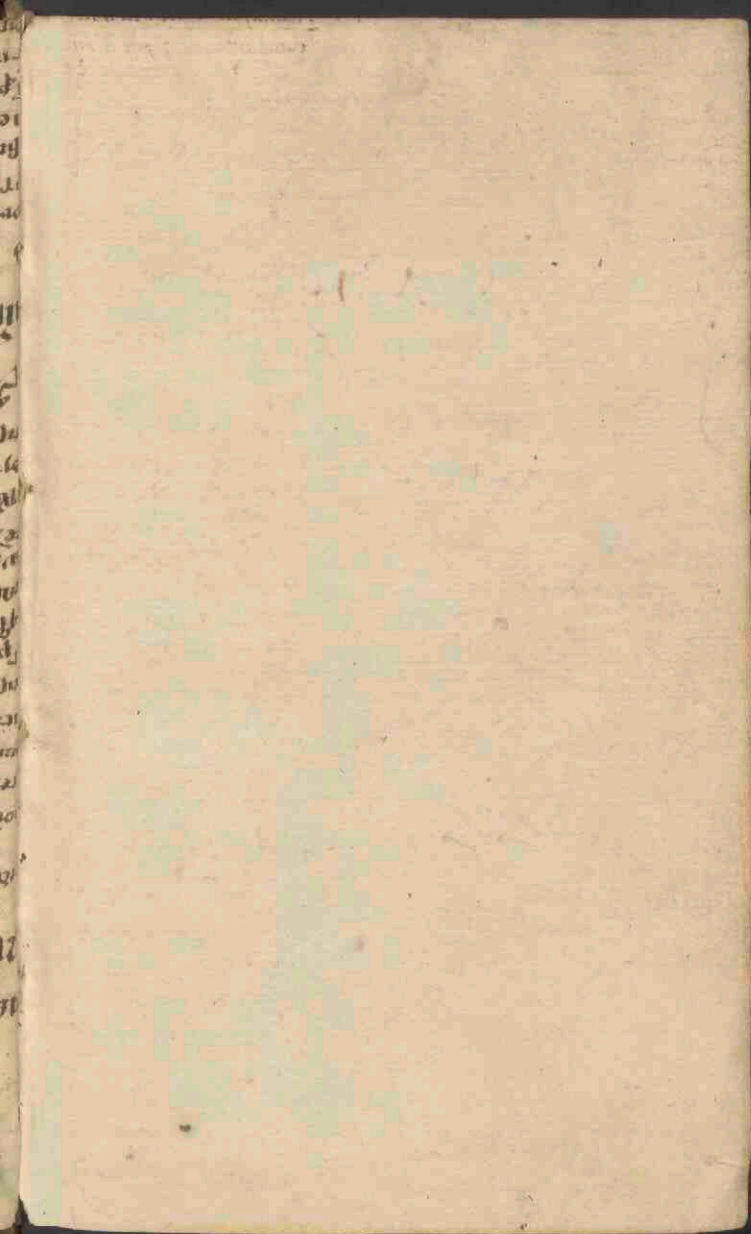
... m ...
... m ...
... m ...
... m ...
... m ...
... m ...
... m ...
... m ...
... m ...
... m ...
... m ...

... m ...
... m ...
... m ...
... m ...
... m ...
... m ...
... m ...
... m ...
... m ...
... m ...

... m ...
... m ...

... m ...
... m ...
... m ...
... m ...

... m ...

21

N° 193. 666.

N. 29. c.

Nº 11. D.D.*

EPISTOLÆ
IAPANICÆ,
DE MVLTORVM GENTI-
lium in varijs Insulis ad Christu
fidem per Societatis nomi-
nis Iesu Theologos
conuersione.

In quibus etiam mores, leges,
locorumque situs, lucu-
lenter descri-
buntur.

ROVANI, I,
Apud Rutgerum Velpium,
Sub Castro Angelico.

Cum Priuilegio Regio
Ad 4. Annos.

1569. 16

THE HISTORY OF THE
CITY OF BOSTON

FROM THE FIRST SETTLEMENT
TO THE PRESENT TIME
BY
NATHANIEL BENTLEY
IN THREE VOLUMES.
VOLUME THE FIRST.
BOSTON:
PRINTED BY
S. KNEELAND, 1787.

ROBERT
COPLEY, Printer,
No. 21, N. B. St.
Opposite the Court House,
Boston.

ILLVSTRISS.

PRINCIPI AC DOMINO

D. Gulielmo, Comiti Palatino Rheni,

utriusque Bauariæ Duci, & cat.

Domino suo clemen-

tissimo.

A M dudum, Serenissime
atque Illustrissime Prin-
ceps, Domine clementissi-
me: commodam aliquam
& idoneam occasione da-
ri, vehementer gestio, qua

ego Bauariæ Domui deuinctus, & omnibus
ei (quod aiunt) constrictus vinculis, meam
V. C. voluntatem testari queam, animumq;
de beneficijs acceptis ostendere gratissimū.
Nam cum sciam fatearq; duabus potissi-
mum de causis me vobis debere plurimum:
& quod liberalitate vestram nunc priuatim,
nunc publicè expertus sum sapius, & quod
indies magis magisque mea studia com-
mendata vobis probari intelligo: meritò sa-
nè ἀχρηστίαε crimine notari debeam, si be-
neficio acceptum dissimulando eas (quas
referri fortuna non patitur) ingenij vel ani-
mi qualibuscunq; dotibus gratias habere

P R A E F A T I O.

non studeam. Etenim serenissime Princeps domine clementissime, licet ingratum esse in quouis homine reprehensionem mereatur non leuē, & apud veteres pro tanto sit habitū semper crimine, vt quidā collata in ingratos beneficia maleficia dixerit: in eo tamē cum primis & maximē damnandū est hoc vitium, qui vel benefacta malefactis cōpensat, vel silentio prætermissa tanquam non collocata dissimulat. Quod autem Catoni Quæstorī & Scipioni Ennius, quod Octauio Augusto Virgilius, quod Mecænati Horatius, quod alij poëte clientes vniquam suis dominis patronis, hoc ego & amplius debere me fateor serenissimo potentissimoque Germaniæ principi Catholico, ac Domino D. Alberto vtriusque Bauariæ duci T. C. parenti, domino meo longē clementissimo, mihiq; post Deum & diuos religiosē & piē obseruādo. Eius certē vt maxima ac penē immortalia in me extant beneficia, ita etiam plurimis in Remp. Christianā & Ecclesiā (cui omnia debemus) catholicam meritis virtus sua illustrata est, vt prorsus nesciam, aut, si scio, vt dubitem, vtrum generosissimum T. C. parētem inter alios catholicæ professionis principes tanquam eximium pietatis & veræ religionis assertorem venerari, an verò vt beneficium
 dominum

P R A E F A T I O

dominum, tutorem, & in suos poëtas catholicos catholicè liberalè Meccœnatè obferuare debeam: vnum scio & affirmare nō dubito, quòd eius apud me in obliuionē venire nō possint merita. Nā cū ille sit Princeps ex Pythagoræ sententia (quem magis veneratur quàm metuunt subditi) iustus, seuerus, grauis, magnanimus, largus, & beneficus, clemētia pariter & liberalitate instructissimus: cumq; in Atheniensium illa Republica aduersus ingratos actio constituta fuerit: quippè qui bene merito parem referre gratiam negligendo dandi & accipiendi beneficij tollunt commercium: quomodò ego grauisissimam ἀχαριστίαe reprehensionem nō merear? si, post tot accepta beneficia serenissimi Principis mei tacēdo liberalitatē dissimulē, & non potius tibi Illustrissime Princeps veræ optimi parentis imagini voluntatem declarē meam, & animū tester gratissimū, qui veluti hætenus diligenter semper cauit, ne cui suspicionem malè collocati beneficij daret: ita etiam posthac operam daturus sum, & studebo quàm maximè, vt actarum in studia mea impensarum neque Principem poeniteat, neque quenquam consiliariorum mei commendati pudeat. Nam quæ rarius poëtis solent contingere: etsi facultates defuerint, animus tamen & bene-

P R A E F A T I O.

merendi studium gratificandiq; promptif-
sima voluntas nunquam defutura sunt.

Cum igitur Rutgerus Velpius hic apud
Louanienses typographus nunquam antè-
hac excusas de admirabili apud Indos Chri-
stianę religionis profectu & incremēto, per
Reuerendos & doctissimos laudatissimæ
Societatis Iesu Theologos è Iapania vique
missas, prælo suo publicādas aptaret episto-
las, meq; rogaret, quando vacarem à Spōgia
(id enim scripto meo, quo ad Schmidlini
calumnias & VVolfmertij ineptias respon-
debam, nomen est) vt tantum sibi temporis
tribuerem, quantū præfationi epistolis istis
Iapanicis præfigendæ satis esset: putavi ho-
mini amico & pio nō denegandū esse quod
peteret, maximè cum multa in ijs ad com-
munē omnium doctrinā scripta legerē, plu-
ra indè aliquando profectura esse commo-
da prospicerē. Sumentī itaq; in manus cala-
mum (nam iam vnā cum calamo Spōgiam
Schmidlini & VVolfmertij sordibus im-
mundam abieceram) in mentem venit præ-
fationem istam T. C. nomini inscribendam
esse, quòd te paternæ virtutis æmulatorem,
catholicæ religionis assertorem, historicęq;
veritatis & iucundæ nouitatis studiosimū
esse recognoscerem. Inuenies autē & admira-
beris in Epistolis istis Iapanicis, plurimos
ex gen-

P R A E F A T I O.

ex gentilibus ad Christi fidem catholicam
 conuersos : audies quoque è barbaris &
 ἀνθρώπων φάρτοις humanos & totos φιλαν-
 θρώπων factos, de Christo piè & sanctè ver-
 ba facere, & cū gratia de diuinis mysterijs
 placidè differere, immésam Dei bonitatem
 antea incognitam prædicare, eamq; alijs an-
 nunciare ad Christi fidem conuertendis gé-
 tilibus. Hæ ipsæ epistolæ earum tibi in pri-
 mis rerū testes erunt, quæ geruntur in Iapa-
 nia, simulq; gaudiorum & lætitiæ nuntium,
 lucemq; veritatis adferent certissimam.
 Hic primò illius olim Apostolorū tempore
 florentis Ecclesiæ simplicis, sanctæ & inte-
 græ immaculatum, incorruptum & purum
 statum licebit deprehendere : vbi nihil si-
 mulatū, nihil fucatum, sed omnia vera, om-
 nia sincera conspicias. Hic certè, quod pro-
 prium historiæ Plinius asserit, verū esse cō-
 peries: Rerū videlicet gestarū seriè quoquo
 modo scriptā delectare. Quāuis enim, illu-
 strissime princeps, oīs oratiōi fucus defutu-
 rus est (simplex enim & plana est veritatis
 oratio) quāuis pura & nuda erit rerū gesta-
 rum & actionis continuatio, quamuis sim-
 plex historiæ narratio : ita tamen senties te
 affici & ad eā legendam cognoscendamq;
 mirabili modo pertrahi, vt dicturus sis &
 fassurus ingenuè, te tanquam genio aliquo
 i iij ducente,

P R A E F A T I O.

ducente, ad res Indicas magis magisque re-
cognoscendas impelli & incendi diuinitus.
Sed quid ego harum epistolarū laudes enu-
merem, de quibus sano viuorum & præsenti-
um hominum iudicio commendatissimis
præstat plurima tacere, quàm tantum pau-
ca dicere.

Vt itaq; missa ista faciam, & nihilominus
honeste Velpio petēti morem gerā: ita ora-
tionem instituendam duxi, vt hæc mea siue
nuncupatoria siue præfatio epistolis ex In-
dia & Iapania missis præfixa mereatur dici
in illas præfatio, hoc est quæ ita cū illis con-
ueniat, vt prorsus cum sequentibus eadem
continuatione & rerum serie contexta, &
aliæ ex hac mea præfatione adnexæ, atque
inter se aptæ, & quasi per materiā & argu-
menta sibi cohærentia colligatæ censeantur.
Hoc autem, illustrissime princeps, commo-
dissimè facturus videbor, si à Principio in-
stitutæ Societatis Iesu originem & progres-
sionem scriptis paucis persequar: quod vt
confido T. C. gratum futurum, ita etiam li-
benter & diligenter idem facturus sum.

Iam anno 1520. die verò Iulij mensis 27.
propter impiam & horrendam malè & per-
tinaciter defensam hæresim Martinus Lu-
therus vt homo arrogans & superbus, ita e-
tiā ex instituto D. Augustini monachus am-
bitiosus

Veneno
remediū
obiectū.

P R A E F A T I O.

bitiosus Romæ per pontificem Romanum hæreticus declaratus erat : cùm anno 1521. Deus Opt. Max. ab Ignatio sanctissimæ Societati Iesu contra hæreses remedio futuræ initium faceret. Iste autem Ignatius nobili genere natus, vir apprimè pius, cùm à re militari ad sanctioris & perfectioris vitæ genus à Deo vocatus esset, cogitavit meliori id ratione & via fieri vix posse, quàm si quædam viuendi modū institueret, qui ab aduerso cum hæreticorum vita, moribus & doctrina pugnaret. Quò certè factum est, vt ipse non ita multò post plurimos ad hoc vitæ genus excitauerit, plurimos quoq; conuerterit, cõuersos in religionis & fidei catholicæ officio tenuerit fideliter, & cõfirmauerit feliciter. Felicius verò votis suis & pijs conatibus satis factum est, atque ipse tunc instituta sua perfecit plenius, quãdo homo literarū ignarus alios decem scientiarum scripturarūque peritissimos sibi adiungeret : quibus postea comitatus socijs, cùm Romam venisset, obtinuit vt pium vitæ suæ institutum anno 1540. Summus Pontifex decreti sui & officij auctoritate confirmatum. studiosè libenterq; comprobaret.

Interea viri isti de sua & cõmuni omniū salute solliciti, considerantes vbique malos mores, malæque consuetudinis corruptelam.

- inua-

P R A E F A T I O.

inualuisse, vt iam per eam radicibus suis tanquam aculeis in hominum animos dimissis hæreses latè serpere inciperent, & contagium passim agerent: ipsi inter se diuino implorato auxilio deliberant & consultant anxie, quomodo tantis malis occurrì possit quàm citissimè: tandem verò ea, tanquam potissima, illis stetit sententia, qua suam Reip. Christianæ & laborati Ecclesiæ decreuerant operam, quam certè vt hætenus diligentem, ita etiam nauauerunt vtilissimam.

Sparguntur itaque primò per Italiam, deinde ad alia Europæ loca se conferunt: & quamuis magnas paterentur iniurias, grauesque passim contumelias acciperent, & varijs afficerentur ignominijs (quemadmodum fieri solet, vbi peccatis liberius contradicitur) multis tamen pijs familiaribusq; colloquijs, exercitijs spiritualibus, concionibusq; efficacibus, admodum magnã hominum confluentium & concurrentium multitudinem, non solum in tēplis, verū etiam in viarum compitis ad detestanda peccata cū summo fructu sunt adhortati: quare non solum ad frequentem obseruandorum Sacramentorum: vt confessionis & corporis Domini: vsum perduxerunt, verum etiã plurimos & passim Ecclesiæ pastores & religiosos

P R A E F A T I O.

giosos ad sui piam æmulationē , vt idē factitarent, incitârunt, qui publicè in suis cōcionibus has ipsas exercitationes , promovendæ virtutis rationes, & Societatis instituta plurimū cōmendârunt . Vndè postea consecutū est, vt in Italiæ aliarumq; regionum locis sanctissimi Sacramenti Societates & operum misericordiæ ad vsum pauperum & orphanorum viduarumq; & peregrinorum institutæ sint. Quibusdā etiam in locis apostatis ab errore suo reductis, meretricibus ad meliorē vitā & castiorē mentem à libidinis studio reuocatis , Iudæis ad Christi fidē conuersis ædes, in quibus habitarent & alerentur, extructæ sunt. Pauperibus quoque & miseris Prochotrophæa & Xenodochæa erecta, & monasteria, vel collapsa, vel neglecta pristino decori restituta sunt, & tâquam prorsus instaurata. Illud autem præter immensum fructum, qui factus est, videtur non minima laude dignū, quod in Sicilia edicto cautū fuit, ne medici terriò vllum ægrum, nisi confessum inuiserēt, quod & obseruatum est alibi : Vtinā inter Christianos vbique. Postea in Sardiniam Societas missa est, vbi antea maxima erat rerum diuinarum ignorantia, morumq; & bonæ corruptela consuetudinis.

Posteaquàm iam per totum Christiano-
rum

P R A E F A T I O.

rum dispersus orbē rumor de noua hac So-
Emanuel ciet. ad aures D. Emanuelis Lusitanię Re-
Lusi, & ex gis peruenisset, scriptis à summo Pontifice
 petijt literis, vt sibi duos Societatem hanc
 professos Theologos in Indiam porrò pro
 gentilium cōuersione mittendos ablegaret.
 Rex autem iste non suam modò, sed & a-
 liorum salutē sibi curādā esse arbitratus,
 in hoc totus incubuisse dicitur, vt Christi
 suauī iugo barbarę gentes se submitterēt.
 Missi sunt Reuerendi in Christo Patres D.
Xauier. Franciscus Xauierius, & P. Simon, qui inter
 primos Societati nascenti auctores erāt, viri
 vitę innocētia & scientiarum varietate cō-
 mendatissimi. Dum parandis iam & in-
 struendis nauibus multum & longum tem-
 pus impertiendū esset, regios aulę Lusita-
 nię ministros adedò ad pietatē inflāmārunt,
 vt frequentes ad peccata confitenda indu-
 xerint, multique Magnatum & Principum
Imitatio filij (inter quos ita Patre Rege iubente, qui
ne dignū & ipse pietatis seruore accensus suis exem-
exemplum. plo esse voluit, ipse Princeps Lusitanię Re-
 gis filius singulis Veneris diebus confessus
 est) de peccatis admissis confessionem fa-
 ciendam receperint. Mirum videri posset,
 qualiter ciues quā plurimos ad sui imita-
 tionem excitauerint. Iamque tantum bonū
 in omnes serè Lusitanię partes se extēderat,
 cum

P R A E F A T I O.

cū breui temporis spatio amplissimos fructus factos Rex cōsiderans, alterū R. P. Simonē apud se detinuit, tandemq; insigne collegiū Conimbricę sanctissimo Iesu nomini extructū voluit. Sed vnde deflexit, eo reuertatur oratio: P. Fránciscus in principio anni salutis humanę 1541. in Indiã tranſiit, vbi, quemadmodū & in Ormutio vicinifq; locis, Malacca, Iapania, & Moluccis insulis infinitū gentiliū numerū ad Christi legē cōuertit: tandem verò piē & benè suo munere defunctus, dū in Sinā nauigaret, mortuus est, multisq; claret post fata miraculis.

Quoniã verò Indorum res Regi cordi erant, & plurimi viri graues nobilitate pariter & doctrina insignes societate ingrederentur: anno 1542. habito inter cōsiliarios maturo cōsilio, de modo Indorū gentē ad Christū adducēdo, deliberatū est, vbi cōmuni omnium consensu & iudicio Societatis humeris onus hoc imponēdū, & collegia fundanda esse cōcluditur, totiusq; religiōis negotiū in India Societati cōmittitur, cui etiã duces hac in re subesse cogātur. Atque ita multis priuilegijs societas aucta est, aliiq; ad Patrē Xauierium pro Christi fide operarij ex Societate Christi missi sunt, qui sterilē Indorum vineam excolerent.

Initio quoque anni 1548. missi sunt nōnulli

P R A E F A T I O.

nulli ad inferiorem Æthyopiam vltra æqui-
 noctiale sitā, vt illam quoque vineā, quæ iā
 multos Christi ciues habebat excolerēt, vbi
 tñ & propter operariorū inopiā & vitæ im-
 probitatē, partim negligebantur, partim cō-
 culcabātur semina Euangelij. Ex Societate
 præterea à summo Pont. delecti sunt Patri-
 archa & Episcopus, qui cū nonnullis alijs
 superioris Æthiopiæ Nilo adiacentis Regē
 non sine vitæ periculo adirēt, et schismatici-
 cos illos, de quibus spes erat, ad Ecclesię
 vnionem reuocarent. Mox & ad alia Afri-
 cæ loca Mozabicam, Sofalam, & tandem
 anno 1549. ad regnum Mahambanum, &
 ad potentissimum Manamotapę Regem
 icum est, vbi vnus propter sanctam Chri-
 stiani nominis professionem capitale sup-
 plicium passus est, quemadmodum & alij
 alijs in locis maximam diuersorum tormē-
 torum vim propter Christi nomen perferre
 non detrectāunt: vsque adeo boni isti Pa-
 tres à morte non abhorrēt, dummodo alios
 aut aliquos Christo lucrifaciant. Quinimō
 ad vastissimæ Brasiliæ incolas homines (si
 tamen hominis appellationē merentur, qui
 humanis vescuntur carnibus *αυθρωποφα-
 γοι*) siluestres & feros nihil præter huma-
 nam figuram habentes, profecti sunt: vbi ta-
 men quemadmodum & in America magis
 ad se-

P R A E F A T I O:

ad septentrionem vergente, nō sine magno emolumento & fructu per sanctæ Societatis Iesu Theologos verbum Dei & Euangelium prædicatum est. Atque hæc de Indis, quibus laudatissimæ Societatis Iesu beneficio Christi Euangelium antea aut incognitum, aut saltem nomine notum scire & novisse contigit: quod solum firmissimo argumento esse posset Catholicam eandemq; Romanam, & non aliam, veram esse Ecclesiam, penes quam sincera sit fides, & vera religio, qua veluti univrsæ nationes, & gentes barbaræ ad Christum adductæ sunt: ita etiam per eandem Indos ad Christi Ecclesiam adduci oportere. Hanc vnam eandemq; fidem Catholicam ipsi à Christo acceperunt Apostoli: hac vna & eadem fide Catholica prædicata Apostoli & Apostolorum discipuli gentes conuerterunt: hac quoque vna eademq; fide manente reliquæ gentes (si quæ restant conuertendæ) ad Christum adducendæ sunt. Hinc factū videmus, ut Arrianis, Nestorianis, Pelagianis, Donatistis, aliisque inter medios gentiles & Christi hostes habitantibus hæreticis Christus suam denegaverit gratiam, qua gentiles potuissent ad Christi fidem amplectendam inducere: Catholici autem iam à principio et primo Christianæ religioni iacto fundamēto, ad

P R A E F A T I O.

to, ad præsentem vsque diem potuerunt & debuerunt diuersas in diuersis locis oues dispersas & aberrâtes ad verum Christi ouile adducere, sicuti ex supradictis quilibet satis planè colligit, planius & plenius intellecturus, si ea quæ in istis & alijs antea excusis epistolis continentur, diligenter examinet, perpendat, & ad doctrinæ Christianæ præcepta syncerè dirigat. Sed quo prolabor? hæc de Indicis dicta sufficiant, & tandem ad eam quam nos habitamus orbis partem veniamus, & de ijs qui in Germaniam & Belgium missi sunt, agamus.

Anno 1542. P. Petrus Faber, & P. Claudius in Germaniam missi sunt, qui multis principibus, magnatibus & præsulibus existentes solatio tam grati semper fuerunt priùs Regi, & postea eidem Romanorum Imperatori Diuo Ferdinando tuo, Serenissime princeps, auo materno, vt semper eū recusanti Episcopatū valdè opimū sæpius P. Claudio obtulerit, & Collegia aliquot Societati regia magnificentia extruxerit: què postea secutus serenissimus atq; Illustriss. Princeps ac Dominus D. Albertus vtriusq; Bavaricæ Dux &c. T. C. parens Dominus meus clementissimus: què (inquam) & alij Principes & Electores Episcopi per vniuersam Germaniam feliciter imitati sunt, atq; etiam

P R A E F A T I O,

etiam nunc diuersis in locis imitantur. D^o
 Scotia, Gallia & Hybernia curiosius nolo
 persequi, q^d Societatis incremento in hoc
 nostro Belgio agere constitui, id quod ego
 tibi gratius futurū existimo, q^d in ista pa-
 tria, maximè verò Hollandia, Zelandia, &
 Phrysia Principū Bauariæ plurimè extant
 antiquitates, & terræ nō tā propria q^d gra-
 ta, vtrinq; tamē vera, insignia. Agam itaq;
 de felici profectu, & incremento Societatis
 in Belgio cursim & breuiter, sic tñ vt, quæ
 dictū videantur necessaria, non prætereā.
 Petrus Faber omni virtute & doctrina
 egregiè instructus relictis Hispanijs in Gal-
 liam, ex Gallia porrò Francisco Strata iuue-
 ne Hispano docto & eloquente comi-
 tatus, anno 1543. Louanium venit. Vbi is
 primò quorūdam rogatu priuatas quasdam
 conciones habuit: postea in publicum quē-
 dam locum prodijt, qui cū auditores, qui-
 bus erat gratissimus, non caperet: iussus est
 in S. Michaelis fano amplo satis & capace
 è suggestu ad populū dicere, vbi tanta gra-
 tia cum summo vniuersi auditorij applausu
 concionatus est, vt ipse mediocriter tātum
 doctus, totius Academiæ doctoribus &
 Professoribus doctissimis non modò perpla-
 ceret, sed ad idē attentandum in hoc vite, &
 disciplinæ genere nonnullos viros doctos
 excitaret

Petrus
Faber.

Stata.

P R A E F A T I O :

excitaret : qui & ipsi Ecclesiae rebus bene esse cupientes à vitijs ad virtutem homines impellere contenderent. Porro dū hæc fuit, plurimi viri docti & graves, qui postea vel alijs regendis aut docendis præfecti sunt, vel professores exciterunt, pium Societatis Iesu Theologorum institutū amplexi sunt, & partim Romam, partim in Hispaniam ad perfectionis magistros abiere: alij verò à R. P. Petro Fabro pietatis institutiones amiebant, quòd (credo) Societate Iesu Reip. conseruandæ vtilem conseruēt, & miseram temporum calamitatem, contra quam Societatis huius vsus esset, aliquando futurā prospicerent. Dum hæc ita se haberent, & Societati feliciter & prosperè omnia succederent, ceperunt cogitare non malè Reip. & Societatis instituto consultū fore, si, qui dispersi erant, in vnam familiā conuenirent. Itaque anno 1547. quadam grata simplicitate delectati, & simplici puritate contenti sine superiore simul viuere ceperunt: quod cum factum esset, ecce Deus statim D. Franciscum Knobardum virum integerrimum incitavit, qui domum suam, quam iuxta S. Michaelis fanum habebat, ad annos 12. Societati habitandā cōcederet, vt verò omnia ab vno pendentia capite rectius institueretur, anno 1549. qui reliquis tanquam inspector

ſpector ad eſſet, vnus congregationi cū ſin-
gulari & magno fructu datus eſt. Nam dum
multi vitam ſuam rectius & melius inſti-
tutam cuperent: tum ad ſpiritualia exer-
citia, tum ad frequētes cōfeſſiones, magnus
hominum concursus factus eſt. Henricus
Baxius in S. Michaelis æde paſtor, plebis iu-
uandę ſtudio motus, primus in tēplo ſuo cō-
ciōaturis & peccatorū cōfeſſionē exceptu-
ris locū fecit: deinde in D. Petri æde ad con-
feſſiones audiēdas vocati ſunt, vbi adhuc nō
cū paruo pietatis & diſciplinæ exēplo cō-
feſſionibus audiēdis quotidie præſunt. Quid
de exercitationib⁹ ſpiritualib⁹ & ratiōe vitę
melioris inſtituēde dicā? cū nō tātū plebei
& rudiores, verū etiā graues, docti & magnę
auctoritatis viri Theologi Soci. Ieſu quaſi
preceptoribus adhibitis in ijs multū profe-
cerint. Anno 1553. Bernardus Oliuerius,
& M. Quintinus pijs pariter & docti viri ex
vrbe Roma in Belgiū Tornacū deuenērūt,
vbi cōcionibus, pijs cohortationibus collo-
quiisq; & pietatis operib⁹ inſiſtētes, dū pe-
ſtilētia laborātes, & infectos cōtagioſis mor-
bis hoiēs cōſolantur, & viſitāt, in eūdē mor-
bū inciderūt, ægrotuſq; P. Bern. prouicialis
prepoſit⁹ in hac prouincia pri⁹ ex vrbe vix
creatus ipſe accepto nūtio cū ſocio mori-
tur, non paruo ſui deſiderio ciuib⁹ reli-
cto qui eius exemplo poſteā moti Socie-
tatem

P R A E F A T I O.

Prouins
ciales.

tatem habere cupiuerunt : ei verò mortuo
vir administrandis rebus admodum ido-
neus D. Euerardus Mercurianus An. 1557.
successit.

Regis Pri
uilegiū.

Circa hæc tempora R. P. Ribadeuera vir
Hispanus nō minus eloquens, & dicēdi pō-
ritus, quàm pius Louanium venit, vbi ex
Ciceronis sententia humilia subtiliter, ma-
gna grauitate & mediocria tēperatē tractata
pronunciāns in magna auditorum frequen-
tia dispositē, ornatē & copiosē semper di-
xit: cuius orationi, veluti neque prudentia,
neque consilium defuit, ita etiā in aula plu-
rimum valuit. Nā Catholicus Hispaniarū
Rex Philippus per vniuersum Belgium san-
ctam hanc Societatem viuere, & sua habe-
re collegia permisit: vnde considerātes qui-
dam (pios & verē non simulatē consi-
liarios Catholicos) quàm pro matris Eccle-
siæ salute strenuē laborarent diligentes isti
in Christi vinea operarij, simulq; prospiciē-
tes quod aliquando futurum posset contin-
gere: pium Societatis institutum quacunq;
potuerunt ratione & modo promouerunt
officiosē, & iuuāunt consilio, profuerūt be-
nificio: inter quos Elias Schore cōsilio Bra-
bantix à secretis, vir bonus, & ob pietatē
& maximā in pauperes largitatem æterna
memoria dignissimus, qui amplis ædibus
Socie.

D. Elias
Schore.

P R A E F A T I O.

Societatem donauit.

Anno item 1561. (quo tempore etiã Dionanti Societas innotuit) Reuerendissimus, atque Illustrissim. Princeps ac Dominus D. Maximilianus à Bergis Cameracensis Episcopus, suorum saluti optimè cõsulens, Lectores quosdam ex urbe vocauit, cum quibus tunc primum, qui Societatis collegijs præessent, Rectores Tornacum & Louanium missi sunt.

Rectores Societ.

lamq; Tornacense Collegium, & præceptorum doctissimorum diligentia, & auditorum numero erat florentissimũ, cum schola iniurijs, vel potius furijs Iconoclastarum solueretur: qui in domũ irruentes, res quaslibet obuias partim discerpebãt, partim confringebant, partim etiã auferebãt, fratribus interim, qui in horto flexis genibus mortem expectabant, orantibus, qui à domo sua prohibiti & exclusi, præter minas & conuitia nihil incommodi acceperũt. Louanij quoque ab anno 1562. Societas magnum incrementũ sensit, vbi nõ solũ vno anno quadraginta aliquot pium institutũ Societatis sunt amplexi, verum etiã tantus in pietatis exercitijs meditationibusq; erudiri cupientium aliquando simul extitit numerus, vt neque locus, neque præceptores recipiendis sufficerent. Volens itaque Dominus Gual-

Domin⁹
Gualter⁹
Konse-
lius:

P R A E F A T I O :

terus Runselius D. Petri Canonicus, & sacrae Theologiae Licentiatuſ Societatis inſtitutum, quod conſilio diu fouerat, etiam iuuare beneficio, anno 1565. domum, quam habebat, non modò donauit liberaliter, ſed veterum, & ſanctorum Patrum exemplo ad eius partem ſe recipiens, curauit vt Senatus auctoritate comprobante, Societas hãc hæreditatem (niſi fallor) primam adiret. Nam eius domus, quam olim liberalitate & virtute commendatiſſimus Elias Schore emerat: anno 1568. hæreditatem primũ adiuuit Societas, procurante id, & optimi patris volũtati cupiente ſatisfacere, doctiſſimo & clariſſimo viro D. Doctore Ioanne Schore Eliæ Schore filio, qui apud Senatũ Catholicum ſpontè ſua paratiſſimum diligẽter hoc perfecit negotium.

Anno quoque 1565. Reuerẽdiſſimus Audomarenſis Epiſcopus D. Gerardus ab Hamericourt, vir antiquæ pietatis, & generis commendatione nobilis, primus in Belgio Collegium liberali prouentu & reditu donatum erexit, quod magnificè perficiendum non inutile ſuis ciuibus Audomarenſibus futurum experitur: quin huius pietatis exemplum imitatus reuarendus in Chriſto Pater ac Dominus D. Ioãnes Abbas Aquecinctinus ſui muneris, & dignitatis nõ obli-

cua

P R A E F A T I O

tus, qui eruditiōe & omni virtutū genere insignis superiori anno ex hac Societate profellores aliquot in Academiam Duacenam auocauit, vbi egregium aut potius regium opus in tria Collegia distributū extruitur, quorum primum Theologiae studiosis, secundum tenuioris fortunae sacerdotibus, tertium Societatis Iesu Theologis destinavit, penes quos omnem duorum priorum curam esse voluit: quae certè pietas cum liberalitate coniuncta in istis duobus Praesulibus (vt & in alio verè reuerendo Patre Domino D. Iacobo Veltackero Abbate in Tongerlo, omnium studiosorum & piorū patrono) summoperè commédanda est: qui cū Belgio isti nostro miserè afflicto sunt vtiles, tum hoc exulceratissimo seculo sunt ad iuuandam Ecclesiam valdè necessarii.

Hæc sunt, Illustrissime Princeps, quæ ideo de origine Societatis pro Ecclesia fortiter & feliciter militantis relata esse volui, vt considerarem Dei omnipotentis bonitatem & clementiã, qua ipse nunquã suos deserit, sed hîc aut per hæreticos dispersas, aut per malos Ecclesiae ministros abiectas vel neglectas oues alibi colligit, fouet, & curat diligentissimè. Hi enim sanctæ Societ. Theologi, dum verba: quibus Christus Apostolos euntes in vniuersum orbem prædicare

P R A E F A T I O.

Euangeliū voluit: sibi quoque ea dicta arbitrat̄ur, fructus certè haud pœnitēdos faciūt verbū Dei apud Indos aliasq; nationes propagando, & Ecclesiam Christi per Germaniam, Galliam, Panoniam, Prusciam & alia regna, partim ab hæreticis, partim ab abusibus, qui paulatim irrepserūt, vindicando, eamq; flori suo & pristino decori restituendo. Hi enim quēadmodū & alij (inter quos non postremus est noster, aut potius vester Martinus Isengrenius præpositus Oetingensis & c. absolutissimæ scientiæ Theologus) hi (inquam) quemadmodum & alij, ex eorū numero esse videntur, qui in hæc miserima, & calamitosissima tempora reseruat̄i cœlestibus doctrinis, salubribus medicinis Ecclesiam quasi consenescentem deficientemq; rescicerent, ac instaurarēt, semina Euangelij iacta nutrent, & vt conseruari, & fructum facere possint, fontibus diuinis irrigarent, aberrantes, abductas, amissas oves ad Christi ouile, & Dominicum gregem adducerent. Hi sunt illud (de quo Mattheus 5. capite) sal terræ, quorum beneficio & pia diligentia animi & vita hominum cōdita in æternam salutem conseruantur: hi sunt qui ad cœlestis sponsi paratas nuptias, ex vniuerso terrarum orbe collectos conuiuas vocant. Hi sunt (vt breuiter dicam omnia)

P R A E F A T I O :

omnia) quorum in omnem terram exiuit
sonus, qui tanquã per manus ab Apostolis,
& Apostolorum discipulis traditam fidẽ ca-
tholicam annuntiant, quam eandem (sicuti
iam per Societatis Theologos Indi) & nos
olim per Robertum, Corbinianum, Vlicũ,
& alios Christi legatos traditã accepimus:
in qua cõtra hereticorum fraudes, iniuriasq;
salua & integra cõseruanda adsit nobis per-
seuerantibus Deus Opt. Max. semper & v-
bique in omnibus prædicandus, Amen.
His ego scriptis generosissimo parenti tuo,
& serenissimæ dominæ matri, tibi quæ Illu-
strissime Princeps & dominæ coniugi feli-
cem in nouo anno rebus vestris successum
precatus me & mea studia T. C. com-
mendata esse vehementer cupio.

Louanij ex meo museo Calend.

Ianua. Anno 1569.

Tuæ Serenissimæ, atq; Illu-
strissimæ Celsitudini dedi-
tis. Cliens & Seruulus.

M. Hannardus de Gamerẽ Mosæus
Poëta laureatus & in numero Auli-
corum Bauariæ minimus.

EXCERPTA

QUAEDAM EX EPISTOLA

R. P. *Francisci Xavier, Praepositi Pro-*
vincialis India, ad Praepo-
situm generalem.

An. 1549.

ARGUMENTVM:

Iapania non ita pridem inuenta, ampla in pris-
mis insula est, ad mille octingenta miliaria in-
longum protēsa, lata verò nongenta: & ver-
sus Septentrionem posita, eodem quo Italia
climate. In huius Insulae notitiam primò
venit R. P. Xavier an. 1542. per mercatores,
qui virum quendam nobilem Iapanem Eu-
gerium nomine, vitæ suæ rationem redde-
re volentem, & iuuentutis errores plangere,
Malaccam ad R. P. Xavier adduxerant, cui
etiam se totum commisit, & cum esset in
doctrina Christiana satis instructus, bap-
tismate suscepto, Paulus Sanfidius dictus est.
Ex huius relatu R. P. Franciscus, totus inflam-
matur, vt in Iapaniam proficiscatur. Cau-
sam etiam adfert profectionis: distantiam
Goæ à Cegnico: & Iapanum miram scriben-
di rationem adiicit.

Alipater

EPISTOLÆ

I Pater, in visceribus Christi unice dilectæ pauca hæc de rebus Indicis accipe. In omnibus India partibus, ubi Christiani sunt, aliqui

**Indorum
hebetus
do.**

**Morum
corrupte
la.**

**Iapanes
curiosi
& ingeni
osi.**

ex nostra Societate morantur, in Malucco, Malacca, Cassano, Comorino promontorio, Basaino, Socotora. Quibus in locis parum videor posse adiuventi asserre, tum quòd ibi Patres degant, tum quòd magna sit Indorum hebetudo in his locis, & immanibus infecti sint sceleribus, quibus sit, ut penè nullam ad fidem nostram suscipiendam propensionem habeant, imò oderint, ac graue sit de baptisinate suscipiendo quicquã nobis audire. Relatum mihi est à multis de Iapania Insula prope Sinas posita, quam Ethnici tãtummodo, non Mauri, nec Iudæi incolunt: eamq; habere viros bonis moribus præditos, curiosissimos, ingeniosos avidos rerũ nouarũ tam de Deo naturaliũ, q̃ diuinarum. Decreui non absque magna animi voluptate illam quoq; Insulam inuisere: quòd iudicem eo in loco fructum ac fidei edificium (fundamento semel iacto) in multas an-

norum

IAPANICÆ.

norum myriadas duraturum.

*Goæ in Collegio sanctæ fidei tres sunt a-
dolescentes Iapanes, qui dum anno 1548.
Malacca redirem, ipsi quoque venerunt:
hi magna de Iapania promittunt: bene mo-
rati sunt, præstant ingenio, præsertim Pau-
lus, qui ad T. C. literas dat. Hic octo tantum
mensium spatio legere, scribere, Lusitanicè
loqui didicit, nunc spiritualibus meditatio-
nibus distinctur, multum profecit, res fidei
quàm optimè callet. Magna me spes tenet,
& hac in D. nostro plurimos in Iapania,
Christianos futuros. Statur ante omnia illo-
rum adire Regem, postea & Academiam,
maximè confidens in Christo Iesu fore, ut
ibi Dei legem promoueã. Affirmat Paulus
Iapanësis, originem trahere à regione Ceg-
nico nuncupata, quæ ultra Sinam & Tar-
thaum sita, itinereq; trium annorum opus
esse, ut quis ex Iapania in Cegnicum abeat,
redeatq;. Ex Iapania ad T. C. literas dabo,
ac planè mores, & scribendi ritum gentis
significabo. Præterea intelliges quæ prælegã-
tur et doceantur in magna Cegnicensi Aca-
demia, quandoquidem vniuersa Sina &
Tarthaum*

*Iapanes.
Cegnici
situs.*

EPISTOLÆ

Colmas
Torres.

Tarthaum etiam doctrinam non habet,
quàm illius Academia, ut Paulus asseuerat.
Libros eorū ut videro, & cum Academia
Iapanensi egero, fusius singula scribere lice-
bit. Europaum quendam Cosnam Torres,
vrbe Valentia oriundum deducam me-
cum, qui hīc Christo in Societate nomen
dedit, & tres illos Iapanenses adolescen-
tes: atque (Dei fauente auxilio) hoc mense
Aprilis 1549. proficiscemur. Per Malaccam
nobis transcendendum est & Sinas. Iter verò
ex Goa in Iapaniam miliaria habet 3900.
Finem nunquā scribendi facerem, si literis
persequi vellem, quanta animi perfundat
latitia ex hac nostra profectioe, licet mor-
tis periculorum plenissima, ob vētos & pro-
cellas, plurimosq; piratas, adeo ut tum opti-
mè enauigatum putent, si è 4. nauibus duo
portum Iapanensem tenuerint. Verūm in
Iapaniam proficisci non desistam, hac spe
semel concepta in domino (quamuis cer-
tissimè sciam maiora quàm antehac unquā
subiturum me vite discrimina) sanctam
fidem nostram in hac Insula mirum in mo-
dum auctam iri. Videbis sanè ad Christi
doctri-

I A P A N I C Æ.

doctrinam dispositionem perquam optimam illarum regionum, ex ea quam unâ cum his literis ad vos de hac Insula mitto, narratione. Mitto & tabellam alphabeticâ Iapanum more confectam, in qua contemplari licebit harum gentium miram scribendi rationem, & multum à nostro discrepantem: à summo enim deorsum lineas suas ducunt. Rogatus hic noster Paulus, cur non more nostro versus pingerent, vicissim quasiuit, cur non Iapanum more nos id faceremus, & nostram questionem lepide dissolvit: sed & hanc demum rationem reddidit: Cum, inquit, homini caput sublime natura dederit, pedes verò imos, humilioriq; loco sitos voluit: quid ni etiam in scribendo perinde natura ordinem imitabimur?

Reliqua quæ de Iapanica insula scripta mitto, gentiumq; ritu & maioribus, Paulo veritatis amatori accepta ferantur. Istam è libros, qui de gentium lege ac religione tractant, quòd alio quàm vulgari idiomate, ut apud nos, conscripti sint, fatetur se non intelligere: Quid verò contineant, ubi appulero, inquiram, & T. R. certiotem faciam.

EPISTOLÆ

faciam. His finem scribendi literis meis impono, ubi T. char. mi P. imprimis obseruande ex animo rogauero, genubus etiam in terra prouolutus, non secus ac si iam coram essem, ut me feruentibus tuis precibus, ardentibus orationibus, sacrosanctis sacrificijs Deo commendare non cesset, quo ipsius uoluntatem intelligere, intellectam perfectissime me sequi & adimplere donet: & euoluti huius uita curriculo, in paradisi gloriam traducat, Amen.

Coccini ad 19. Kalend.

Febr. Anno 1549.

Franciscus Xauierius.

EXEMPLVM LITERARVM

R. P. Magistri Xauieri Prouincialis
Præpositi Societatis IESV in India ad
eos qui de eadem sunt Societate in
Europa. Dat. Men. Mart.

An. 1553.

ARGVMENTVM.

Describitur Iapania, morésq; eiusdem & leges. Vana circa Paradisum, Infernū & suæ religionis auctores opinio: Bonzorū fraudes, & peruersum ad aliorum facultates occupandas consiliū. Bonzorū Concionés de mulieribus, & peccatorū per elemolynas expiatione: Amangucci multis cōuersis extructum collegiū: gentilium cū Christianis disputationes: Cōspiratio nobilium contra Ducē Amangucci, & Ducis mores: Bonzorū studia & Academiz.

Pax & gratia Christi sint semper in cordibus
nostris, Amen.

ALVI & incolumes in
Iapanense Regnum appuli-
mus, 13. Calend. Septemb.

An. 1549. nauimq; sumus
egressi Cangassima, qua pa-

tria est eorum Iapanensium, quos eo nobiscum adueximus. Humaniter ac beneuolē admodum fuimus excepti, cū ab omnibus

nibus eius loci incolis, tum verò maxime à parentibus Pauli Iapanensis: qui non ita pridem, aspirante diuino numine, ad veritatis agnitionē adductus, author fuit, ut & parentes, Christi fidē sint amplexi.

Cum ageremus Cangassima, gausi sunt admodū gētiles, verba diuine legis audiēdo, qua ad id tēporis vsq; ijs in locis inaudita, atq; incognita fuerat. Est aut Iapanēse hoc regnū amplissimū, vnde quaque mari circumcinctū: vnica tantū lingua videntur omnes, qua haud difficulter addiscitur.

Descriptio Iapaniæ per digressionem.

Quando Iapania à Lusitanis inuenta.

Iapanēses belliosi.

Nonus (ni fallor) vel decimus nunc agitur annus, ex quo Lusitanis, totum ferme terrarum orbē longa, nec minus periculosa nauigatione obeuntibus, hæ Iapanēses Insula primū innotuerūt. Incola viri sunt magnæ existimationis, spectatæq; authoritatis: in rebus bellicis, equitatu præsertim, nullos omnino secundos se arbitrantur: quapropter & reliquos præ se populos vilipendunt: arma plurimi faciūt, neque vlla de re tātope re sese iactant, eoque magis, si vel auro, vel argento affabrim ornata ac elaborata sint: Gladijs ac pugionibus perpetuò tam domi quam

quàm foris accinguntur, quos etiam noctu sub capite repositos asseruant. Iaculandi peritia ceteris facile nationibus antecellunt, pedites dimicant, licet quos conscendant equi non desint: Morum ciuilitate sunt insignes: ea tamen erga aduentitios, quos praese contemnunt, utuntur minime. In armis, vestitu, et famulatio, quicquid habent, insumunt, nullos thesauros coaccruant: Sunt apprimè bellicosi: & quia semper in militia viuunt, unicum habent Regem, tametsi iam inde à centum & quinquaginta annis ei non paruerunt: hac etiam de causa continuò armis inter se deceriant. Est porrò in hoc regno Lapanensis ingens tam virorum quàm feminarum multitudo, qui religionem profitentur. Viri ab indigenis Bonzi nuncupati, in duplici sunt differentia, siquidem alij Griseo, alij Nigro colore vestiuntur: inter utroque parum conuenit: his enim illi diras imprecantur, quos & indoctos esse, & vitam omnium flagitiorum turpitudine contaminatam degere asserunt. Bonzarum item alie Nigro, alie Griseo colore insigniuntur, il-

Mores et
cōtueru-
dines Ia-
panēsiū

Religiosi
Iapaniæ
Bonzi &
Bonze

leg^s viris eiusdem coloris, quo sunt induta,
 parent. Incredibile penitus est, quantus sit
 horum in terra Iapanensi numerus. Accepi
 à viris fide dignis (quorum authoritati ob
 ea quæ ipse postmodum vidi, facile subscri-
 pserim) duces esse, in cuius ditione octin-
 genta plus minus monasteria utriusque
 sexus reperiuntur: quorum singula non mi-
 nus triginta personas alunt. Præter hæc &
 alia inuenies plurima, quæ quatuor sex, aut
 octo personas sustentant. Quas profi-
 tentur leges, è Syna, contigua huic regioni,
 antiquitus allatae sunt. Scripta hominum
 quorundam asseruat, qui vno, duobus, & tri-
 bus annorum millibus in summo totius vitæ
 rigore & asperitate penitentiam egisse dicun-
 tur: horum nomina sunt Xaca, & Amedia.
 Fuerunt & huius farinae alij plurimi, quorum
 hi duo præcipui, velut coriphæi, omnium sen-
 tentia & opinione constituuntur. Nouem
 habent legum maximarum inter se discre-
 pantium genera, integrumque partim om-
 nibus est utriusque sexus, ut pro sua quis-
 que libidine, quam velit legem sectetur:
 cum nemo præsertim ad hanc magis quam
 illam

Ingēs Bō
 zarum &
 monaste-
 riorū nu-
 merus.

Ex Syna
 leges sus-
 ceperunt

Autho-
 res reli-
 gionis.

Religio-
 nis varie-
 tas.

illam amplectendam astringatur. Itaque familias licet reperire plurimas, in quibus vir unam, mulier aliam, aliam filij sectam colunt atque suscipiunt, ut vere dicere possis, quot capita tot sensus. Neque verò hæc legum diuersitas, aut mutuum animorum consensum, aut concordiam pacemque domesticam vlla ratione labefactat, aut conuellit, cum in regione deligenda, suo quisque non alieno utatur iudicio. Agitantur interim non rarò seditiõibus inter se, quin & armis decerant, dum suam singuli ceteris omnibus legem anteferre contendunt: Nulla penitus nouem sectarum, aut creationis mundi, aut animarum quicquã meminit. Profitentur quidem omnes Infernum esse & Paradisum, verum nulla potest, in quem hæc duo finem condita sint: multò verò minus, quibus de causis homines ad inferos deturbentur. Nugantur tamẽ in suis scriptis de nonnullis, quos & infernũ cum paradiso condidisse, & vno, duobus, vel tribus annorum millibus pœnitentiam egisse dictitant: ut nimirum supplerent aliorum hac in parte defectum, quos aut ra-

Seditiõis
causa.

Inutilis
& vana
de paradiso &
inferno la-
pœnitentiã
sententiã.

rō, aut nunquam vitæ antea commisso-
 rumq; facinorum pœnitet: quod vel sic tã-
 dem aliquid spei consequendæ salutis tali-
 bus reliquum facerent. Confirmant etiam,
 quod qui contractos animi nauos pœniten-
 tia nō eluerint, si modo cōfidenter & citra
 ullā animi hæsitatiōē harū seclārū pri-
 mos authores inuocârint, in eos, tanquā in
 sacrâ anchoram, omnem salutis spem collo-
 cantes, non solum ab omnibus calamitati-
 bus & ærumnis liberari, verum ex ipsis
 inferni penetralibus reuocari debeant. Va-
 riæ atque multiplices ab hoc hominum ge-
 nere fabulæ pro veris miraculis recensentur:
 quas si omnes hîc sermone complecti
 vellē, finem & modum excederem: quare
 ijs prætermisissis ad alia pergo. Seclārum
 aliæ trecenta, aliæ quingenta præcepta nu-
 merant, cōmuni tamen consensu assenerāt
 omnes, omnibus quinque obseruatu esse
 necessaria. Quorū primum est, non occide-
 re, nec aliqua re vesci, quæ morti sit obno-
 xia: secundum, non furari: tertium, non
 adulterari: quartum, non mentiri: quintū,
 à vino abstinere. Bonzi & Bonzæ dum
 hæc

Iapanen-
 sium vana
 superstio
 de suæ re-
 ligionis
 authori-
 bus.

Præcepto-
 rum nume-
 rus.

Præcepta
 5. necessa-
 ria.

hæc præcepta declararent, rudi plebecula
 imponentes, persuaserunt eorum neminẽ
 hæc præcepta observare posse, propterea, quod
 in mundo adhuc versarentur, & viuant:
 paratos igitur se offerebant, totum istud
 malum, quod in præceptis non observandis
 commissuri essent, in se suscipere: ea ta-
 men lege & conditione, ut sibi de mona-
 sterijs, prædiorum fructibus, pecunijs, alijsq;
 ad vitam sustentandam necessarijs à popu-
 lo prospiceretur, ac summus honor deferre-
 tur. Cæterum non gravatim huic petiti-
 oni subscripserunt optimates, quò videlicet
 omni exempto peccandi scrupulo (ut ne-
 mo non licentia sit deterior) voluptatibus
 diffluerent, indulgerent genio, alijsq; ne-
 fanda flagitia perpetrarent liberius.

Habentur itaque Bonzi in magna æsti-
 matione & honore, eoq; magis, quòd popu-
 lus omnino sibi persuasum habeat, penes
 eos potestatem esse, animas vel ex ipsis
 Orci faucibus reuocandi & eripiendi, qua-
 tenus omnium nomine mandata seruatu-
 ros, alijsq; recitaturos preces se obstrinxe-
 runt. Hoc patrum genus statis diebus

Bonzorũ
 fraudes,
 et peruer-
 sum in a-
 liorũ bo-
 nis occu-
 pãdis cõ-
 siliũ.

Impia Bõ-
 zorum
 licentia.

Bonzorū
conciōes
& Ponti
fices.

Prophetas
scribas
magistros
doctores
scribas
magistros
scribas
magistros

Bonzorū
de mulie
ribus opi
tio. i. qm

magistros
scribas

Quōd pec
cata elee
mosynis
putēt ex
piari.

populo concionatur, potissimumq; inculcat,
extra omnem damnationis aleam eos po-
sitos esse, quauis longē grauissima pecca-
torum quæ commiserunt, committuntque
indies mole premerētur: is enim sanctus,
cuius sectam colunt, eos licet iam ad infe-
ros præcipitados, ab interitu æterno in li-
bertatem asseret, ac iudicabit. Pauperibus
omnem consequenda salutis spem adi-
munt, quippe qui nihil quod Bonzis elar-
giantur, habēt. Quin & mulieres quinque
mandata transgressas seruari posse negant,
cūm quæuis mulier plus criminum habeat,
eorum arbitrato, quàm omnes in vniuer-
so mundi ambitu viri: quorum noxa Bon-
zorū intercessione expiātur: aiunt enim
rem tam immundam vix seruari posse.
Dehinc rursus dicere incipiunt, aliqualem
euadenda damnationis spem mulieribus
reliquam fore, si ampliores quàm viri, ele-
emosynas erogauerint. Asserunt item, q
qui magnam pecuniarū quantitātē in Bon-
zos, dū hac luce mortali fruuntur, elargiti fu-
erint, recepturi sunt decuplū eiusdē proisus
moneta in altera vita, ut varijs rerū vst.

b^o necessitatibusq^{ue} illic obuenientibus subue-
 nire possint. Vnde efficitur vt plurimi vtri-
 usque sexus ingentem nummorum copi-
 am Bonzis elargiantur, vel concedant po-
 tius, existimantes religiosum quid. Imò
 sacrosanctum credentes, decuplum sibi re-
 stitutum iri, vbi hanc presentem vitam
 cū morte commutauerint. Quapropter &
 chirographum à Bonzis, velut certum hu-
 ius rei testimonium non grauatim accipi-
 unt, idq^{ue} cum ex hac vita migrant, vna
 secum terra mandari volunt, arbitantes
 certò certius, demonē huius virtute per-
 territum fugari. Vt demum paucis multa
 complectar, meras deceptiones & impo-
 sturas populum docent Bonzi. Est sanè
 res omni commiseratione dignissima, vi-
 dere quantam apud omnes passim autho-
 ritatem obtineant, quantāque reuerentia
 prosequatur plebecula eos, qui nullis vel
 minimum largiuntur, cum ab omnibus
 plurima recipiant, & mille flagitijs ab in-
 erti vulgo circumuento pecunias eliciunt,
 quas hic breuitatis gratia prætermitto.

Deinceps, vt erat propositum, itineris
 nostri

nostri Iapanensis successum prosequemur.
 Primum omnium (ut supra retuli) Cangas-
 simam venimus, ubi Paulus concionibus
 quas multas habuit, parentes Christo lu-
 crificavit: quin & alij plurimi, adeoq; omnes
 ferè incolæ Christianam professionem suscep-
 sissent facile, nisi Bonzi, pessimum genus ho-
 minum, multa conatibus nostris impedimentis
 obiecissent. Detulerunt illi nostros ad eius
 regionis ducem amplissimum, militantes fore
 re breui, ut & provincia tota funditus
 euerteretur, & decorum phana solo adequa-
 rentur, si impune subiectos Christianam re-
 ligionem cum suis legibus ex diametro pug-
 nantem, amplecti sineret. Addiderunt eti-
 am, quod qui nomina Christo darent, per-
 dituri essent omnem deuotionem & amo-
 rem, quo prius erga sanctos legum suarum
 conditores afficiebantur. Extorserunt tam-
 dem à duce, ut capite plecti edicto pu-
 blico iuberet eos qui Christianam se religi-
 onem addicerent. Rebus ergo hoc modo
 constitutis, annum hic longè minori fructu
 nec sine periculo exegimus, occupati tam
 instruendis, quam confirmandis neophitis,

Bōzi p.
 hibet po-
 puli con-
 uersionē.

Capituli
 sententia
 fertur in
 eos qui
 Christum
 ample-
 ctuntur.

Lingua que addiscenda, transferendis item in Iapanensem sermonem quibusdam de lege nostra ad mundi creationem spectantibus, additis nonnullis commentariolis non minus utilibus quam necessarijs: qua partim explicabant unum esse rerum omnium Deum, partim mysteria vite Christi ab assumpta natura humana usq; ad eius in celos ascensum complectebantur, cum breui quadam, etsi lectu non indigna extremi Iudicij enarratione. Que sane omnia non absque ingenti nostro labore in linguam Iapanensem transfusa, characteribus nostris exarauimus. Eum librum recens conuersis legebamus, ut quo Deus cum Iesu Christo unigenito filio ritu colendus ac adorandus esset, intelligeret. Non mediocriter, tam Christiani quam gentiles hac lectione recreati sunt: ita ut ingenuè ipsissimam (quod aiunt) veritatem fide nostra contineri asseuerarent. Sunt enim singulari quadam perspicacia ingenij, mentisq; acumine preediti Iapanenses, neque grauatim suum rationi iudiciu submitunt. Deterruit plurimos ducalis edicti seueritas, supplicijq; capitalis in transgresso-

Libelli de
Christiana doctri
na eduntur.

Modo con
seruandi
conuersos
& alios
adiuuandi.

Iapanen
ses igeni
osi.

gressores lata sentētia, quò minus nostra se
 religioni adiunxerint: cum tamē fidem no-
 stram veram esse suamq; falsam ac falso ex-
 cogitatam minimē ignorarent. Evoluti
 anni spacio, cum videremus eius terra dū-
 cē nulla ratione adduci posse, ut nobis Chri-
 stiana fidei mysteria propalandi potestatem
 faceret, illinc discesimus, nosq; digredien-
 tes Christiani indigena multis sunt profe-
 cuti lachrymis, ob singularem quem in nos
 conceperant amorem, pro accepto beneficio
 immortales agentes gratias, quòd videlicet
 ad immortalis Dei notitiam opera nostra
 essent prouecti. Mansit illic Paulus Iapa-
 nensis verus Christi miles, ut Christianos,
 qua fidei sunt orthodoxæ explicatius doce-
 ret. In aliam deinde urbem profecti, ab
 eius loci Domino omnibus humanitati
 officijs excipimur, ubi, etiam post paucos die-
 es exactos, decem personas Christo baptif-
 matis sacramento ablutas adiunximus. In-
 terea temporis vnus nostrum Iapanensem
 linguam perdidicerat, qui partim concioni-
 bus habitis, partim lectiōne libri supradicti,
 non paucos Christo Domino conquisiuit: re-
 lictusq;

Cōuerso-
 rum gra-
 titudo.

Princeps
 Xaueriū
 humanē
 excipit,
 ac Chri-
 stum an-
 nunciari
 patitur.

dictusq; est ibidem cum neophitis Christianis Cosmas Torrensis: Ego verò cum Ioanne FernãdeZ ad amplissimam ciuitatē Amangucci, potētissimo cuidam Principi subiectam proficiscimur: quæ 10000. domos ex lignis tantum constructas habere dicitur. Erant illic plurimi tam nobiles quàm populares, cupide, quam legem doceremus, scire desiderantes: vnde communi decreto statuimus, bis diebus singulis in plateis & compitis concionem nobis esse habendam, quæ absolueretur partim lectione libri in Iapanense ideoma traducti, partim nonnullis explicationibus ad lectionem accommodatis. Magnus fuit hominum ad conciones nostras confluentium concursus, nec raro primates, aliq; nobiles viri nos accersendos curarunt, & tam fidei, quàm concionū nostrarū sibi rationem reddi postulabāt, pollicentes, quòd ad religionē nostram animum adycere, illamq; relicto errorum labyrintho, amplecti vellent, si modo eorū legibus præstantiorem, nostrā probaremus.

Plures sibi a nobis satisfactum, haud obsecris significabant argumentis, cum inte-

Amāgue
cū vrbs
10000.
familias
rū auidē
audit E
uangelis
zantes.

Nobiles
Christi le
gem prot
bant.

Irrisio in
fidelū in
Christia.
nos con
cionato
res.

infidelis
in Chris
tianos
cōcionas
soreas.

rim alij vel nos irridereut, vel inuidia sibi
malis agitati, iniquo ferrēt animo, quod in
compitis concionaremur. Pueri & reliqui
populi colluuias sibilis & cachinnis nos ex
plodebant, vociferantes: Hi sunt qui dicunt
Deum à nobis adorandum & colendū esse
ut nos seruet, neque aliud quicquam nos
seruare posse, preter rerum omnium Condito
torem. Alij clamabant: Hi sunt, qui virum
unica uxore contentum viuere debere as
serunt. Nonnulli verò: Hi sunt (inquunt)
qui libidinem propositam (ijs in locis vni
uersitatissimam) vetant. Sicq; sigillatim singu
la nostra legis mādata suggillabāt, quod vel
sic maiore in nos ignominia notā inuehe
rent. Post dies plurimos quibus strenuū
ac indefessum cōcionibus tam domi quam
foris habēdis insudatum fuerat: tum accer
sendos nos ad se curauit Dux Amangucca
is qui tum forte illic agebat: multaq; ex no
bis sciscitatus est, videlicet, cuiates esse
mus, & que nam cause nos ad eam tra
duxissent urbem. Cui ego in Iapania re
gnum nos venisse refero: ut legem Dei
viuentis illis in locis incognitam promul
gare.

garemus, cum nullus salutis æterna compos fieri possit, qui Deum Opt. Max. eiusq. filiū IESVM Christum ignoraret. Iubet ille hanc sibi fidem enodari. Prelecta est illi bona pars libri trāslati, quam postquam nō equis tantum auribus, sed & libenti attētoq. animo, per vnus fermē hora spatium audiuiisset, missos nos fecit, nec aliud tum quicq. effectum est. Mansimus hac in vrbe diebus plurimis, concionibus & lectionibus intenti. Libenter multi vitam Christi audiuerunt, nec sine consolatione singulari, adeo ut multis lachrymæ sint excussa, præsertim cum ad Passionis mysteria peruentum esset. Cum verò hic paucos ad Christi fidem accedere animaduertemus, nullumq. vel exiguum saltem fructum promanare pro summis laboribus nostris statuimus aliam urbem, eamq. totius Iapanensis prouinciæ primariam, petere, quæ Meiacum vulgò nuncupatur. Totum hoc iter spatio duorum mensium confecimus, non sine presentis vitæ nostræ periculo, cum ob bella diuersa, quæ tum temporis in ys locis gerebantur, tum etiam ob prædo-

Dux Amanguri legem at tēte audit.

Meiacum Iapaniæ caput.

Prædo- nes.

Ingentia frigora. *nes passim grassantes, nec non propter rigidissima eius provincia frigora. Illuc tandem appulsi, diebus aliquot laborauimus, ut ad Regem pateret nobis accessus, ut ab eo impetrata facultate citra molestias legem diuinam promulgaremus. Sed frustra: minime Regis mandatum expectare profuit, cum subditi à Rege defecissent. Itaque tentare per nos cepimus, si forte quis verbi Dei capax esset. Sed & id frustra, propter*

Verbis Maiaci vastitas. *imminentis belli rumore. Fuit hæc urbs Maiacum quondam maxima, nunc autem maiori ex parte deuastata est. Sunt qui dicunt olim centum & octoginta millia adiuum habuisse, quod quantum ex ipsius situ & amplitudine licet colligere, verè mihi dicere videntur: & quanquam (ut dixi) magna ex parte cõbusta, deuastataq; sit, numerus tamen adiuum ad 100000. plus minus.*

Cum itaque ibi omnia extrema queque minarentur, nec in turbata pace euangelii locus esset, mutato consilio, Amanguccum reuertimur. Gubernator autem & Episcopus literas nobis ad ducem Amanguccensem dederant, cum munusculis quibusdam insignibus

signum benevolentia. Quae certè benevole
 munuscula cum literis accepit, & pro officio
 liberalissimè vicissim auri argentique pō-
 dus non minimum obtulit. Sed nobis con-
 stitutum erat, planè nihil admittere, præ-
 terquam hoc unum, ut Evangelium tuto
 in regionè illam liceret inferre. Nec aliud
 postulamus, quàm hanc unam, si vellet, no-
 bis gratiam referret. Retulit certè (ut erat
 non illiberalis) remque unam hanc nobis
 gratissimam concessit: nec solum concessit,
 sed suam quoque auctoritatem adiunxit,
 ac veluti scitum, per publicum præconem
 proclamare iussit, liberam curque posthac
 transeundi ad fidè Christianorum faculta-
 tem esse. Addidit etiam monasteriū quod-
 dam (cuiusmodi Bonzis esse diximus) in
 modum collegij extructum: idq; cœpimus
 inhabitare. Quo sanè maximus omniū cō-
 cursus fuit, ad audiendam fidei Christianæ
 doctrinam. Hanc enim in dies singulos bis
 populo exposuimus: ac deinde bona tempo-
 ris pars disputationi data est, qua ipsi aut
 suas questiones opponebant, aut si de qui-
 bus non satis erat explicatū, rogabāt: nobis

Dux A
 māgucē
 concedit
 ut suis
 Christus
 annūciat
 tur

Maximus
 gētilium
 ad cōci-
 ones cō-
 cursus.
 Disputās
 gentiles

verò ad omnia cōtinuò erat respondendū,
 nec agendum aliud. Tantis sanè erat o-
 mnium confluxus, ut domus nostra perpe-
 tuò quasi referta populo fuerit: imò verò
 frequenter tantā multitudinē non ceperit.
 Nec ipsi à rogando destiterunt, quousq; cla-
 rius aliquanto ex responsis nostris intelli-
 gerent suarum legū vanitatē, & nostræ fi-
 dei solidā veritatē. Fuit autē id aliquanto
 tempore, q̄ suis quæstionibus negotij certè
 nō parum nobis fecerint, paulò tamen post
 acquieverūt, & ij maxime, qui antea tū in
 cōcionibus tū disputationibus, vehementissime
 pro viribus aduersabatur. Qui verò Chri-
 stiani sunt effecti, maiori ex parte nobiles
 erāt: qui quāta deinceps studio Societatē di-
 legerūt, explicari nō potest. Hi diligēter ad
 nos deferunt, quicquid gentilium legibus
 (sunt autem ea nouem, admodum inter se
 discrepantes, ut dictū est) cōtinetur. Quibus
 perspectis, probationes querimus, ad e-
 vincendā legū istarū, opinionūq; falsitatē.
 Quotidie igitur leges ipsorum oppugna-
 mus tam interrogationibus, q̄ argumentis;
 nec potuit ad ea vel hiscere quisquam, vel

Conuer-
 si genti-
 les.

Bonzi
 conuicti
 de suas

Bon-

Bonzorum, vel Bonzarū, vel si qui alij hīc sunt fidei Christianae hostes. Hoc vidētes Christiani recens cōuersi, gaudebāt, faciebantq; indies prouentum non penitendū in fide Christi. Gētiles etiā qui disputationibus intererant, magis magisq; a suis legibus atq; perfidia auertebantur. Videntes Bonzi tot a patria religione deficere, inuidia stimulo perciti grauiter incessebāt cōuersos, q̄ sanctorū suorū contemptus legib. & proculcatis, Christū nescio quē sequerētur. Responsum a Christianis est & Cathecumenis, primū legē hanc Christi sibi ueriorē multo, rationiq; consentaneā uideri, & idcirco se hāc amplexos esse: tū Christianos rerū suarū rōes & causas adferre, cum ipsi interim, si quod de religione argumētum proponitur, penitus obmutescāt. Verū id mirū uidetur, gentiles hosce (quod etiā antea dixi) nullam in libris suis, quos de religione cōscriptos adseruāt, de creatione mundi mentionem habere, aut solis, aut lune, stellarum, cæli, terre, maris, &c. Sed arbitrantur hac non aliunde, quā a seipsis ortus principium sumpsisse. Quare qua de

rum legū
falsitateq;

Bōzi crē
ationem
rerum iā
gnorantq;

Epistolæ
synthesi

rerum creatione à nobis generatim dice-
bantur, summa cum admiratione audie-
bant, maxime quòd etiam animas eundem
creatorem habere intelligerent: ac maior
erat omnium admiratio, quo minus an-
tea de creatore scire aliquid poterant, aut
unquam tale quid in historys seu legendis
erat auditum. Imò verò si uniuersa rerum na-
tura ab uno creatore producta fuisset, arbi-
trabantur Synenses id (qui peritissimi ha-
bentur, tam in his quæ ad religionem, quam
quæ ad rempub. bene gubernandam spe-
ctant) minime latere potuisse. Multa scis-
citabantur à nobis de eo principio, bonum
ne esset, an malum. Præterea si unicum es-
set tantum bonarum rerum principium, an
bonarum & malarum ex æquo? Respondi-
mus unum tantum esse summè bonum, et
tra mali alicuius participationem. Hoc pu-
tabant impossibile. Si enim Deus, inquit-
bant, summè bonus est, quomodo demones
pessimos, generique humano insensissimos
hostes creauit? Diximus natura bonos fuis-
se, malitia verò propria deprauatos, in ea
pœnas quas nunc luunt, in æternumq. lucti-

Synenses
cæteris
perition
res, à qui
bus nem
pe alij su
as leges
accepe-
runt.

Quæstio
de princi-
pio rerum.

om iud
memoin
si mut
duatione

incidisse. Atqui (inquiunt) cum summa bonitate tanta crudelitas esse nō potest, ut misericordia omnis immemor, propter vnicū lapsum aternas penas infligit. Deinde si, ut asseritis, hominem quodq; creauit, cur tēteri eum à demonibus peruersissimis patitur, praesertim cum ideo crearit, ut per ipsum honoretur, & laudem ferat. Addebant etiam: quomodo bonus esset, qui homines miseros adeo ac imbecilles promptissimosq; ad omne malum fecerit, quos absolutissimos fecisse oportebat. Atqui nō hac tantum inconsulte ac perperam egisse, verum etiam infernum omnium malorum pessimum creasse longeq; teterrimum, ut nulla misericordia erga danatos moueretur, quin potius in aeternum torquendos relinqueret. Praeterea quomodo fieri possit eum bonum esse, qui legem illam decē preceptorum tulerit, obseruatu longe difficillimam. Quare ex his, multisq; alijs constare, legem illam quam hactenus obseruauerant, pietatē maiorem & misericordiam promittere, cum vel ex ipsis inferni faucibus liberandos se crederent intercessione suorum legislatorum:

Quid de
diuina Iu
stitia ius
dicent la
pauēses.

nonne
sunt
nulla

Cur suam
legē no
stræ pus
tent pre
ferendā.

nos verò contrà nullam in inferno redemptionem esse diceremus.

His alijsq̄, multis eorum questionibus propositis (Deo iuvante) à nobis satisfactū est, ut non parum nostris responsionibus contenti discesserint. Sed hoc admirationi mihi dignum videtur, ut homines videlicet Ethnicos æquo animo cedere, & conuictos rationi parère, verùm adeo studiosè cognitionis & sciētiae cupiditate trahuntur, ut prius ab inquirendo nō desistant, quàm rem probè intellexerint, atque responsa nostra alijs identidem non cessent enarrare.

Ignoran-
tia gens
gilium,

Ignorabant mundum esse rotundum, ignorabant solis cursum, ignorabant causas Cometarum, Planetarum, grandinum, similibusq̄ rerum, quæ ut diligenter à nobis explicata sunt, ita ab illis excepta summa cum alacritate. Quo factum est, ut magnam de nostra eruditione opinionem conceperint, nobisq̄, in disputando maior auctoritas parta sit. Solent antequam quisquam nostrum eò veniret, etiam inter se se disputationes exercere de suis sectis, (quas nouem fuisse diximus) quæ nam

ex omnibus esset præstantissima: & cæteris anteferenda. Quas sanè disputationes seu altercationes deinceps omiserunt, solam Christi legem animo voluentes.

Res erat admiratione digna, videre passim per domos & cõpita tantæ ciuitatis homines magno studio de recens accepta fide ac legibus agere. Infinitum esset omnes hîc omnium quæstiones ascribere. Erat autem inter sectas 9. quæ negaret animorũ immortalitatẽ, oĩm pessima habita ab oĩbus, ac sectatores habuit vt plurimũ nebulones & scurras. Hac etiã infernũ planè explodebat.

Scurræ
gẽtilium
immor-
talitatem
animorũ
negant.

Post multas demũ habitas interrogaciones ac quæstiones, intra duorum mensium spacium . 500. plus minus baptisimi sacramento Christo sunt consecrati: & plures indies consecrantur, Christo laus. Cognouimus sane ex his qui fidem susceperunt, versutias & technas Bonzororum, sectarũque aliarum, quibus misere populo imponunt, quæ certè, absq; horum opera non ita facile fuisset indagare. Singulari nos amore diligunt, vt vel hac vna in re fidei sinceritatẽ agnoscas. Cæterũ nõ parum negocij fuit,

500. Bap-
tizati.

Quam sa-
cra reli-
giõis Bõ-
zorũ my-
steria.

Discepta
tio de dei
bonitate.

antequam baptismum admitterent in ex-
imendo quodam scrupulo, quem ex ijs qua
de summa Dei bonitate à nobis disserta
erant, conceperant. Nam misericordē De-
um esse negabant, quòd ante aduentum
nostrum sese populo illi non reuelasset: ita
ut, si verum esset quod dicebamus, nullus
salutem illam aeternam sperare potuerit, qui
illum antea non coluisset. Certè crudelita-
tis id esse, non pietatis, quòd priores ut vo-
luit vera ipsius Dei cognitione carere, ita
etiā omnes in infernum detrusit. Hic scrup-
ulus maximè illos remorari videbatur
quò minus Deū hunc adorarēt. Sed placuit
diuinae bonitati, etiam hoc malo exēptos,
veritatis capaces efficere. Adduximus ra-
tiones varias hanc diuinā legē, legū omnium
fuisse primā, nec Iapanenses olim latuisse,
illicitum esse occidere, furari, falsum dicere
testimonium, aliāq; innumera contra Dei
præcepta cōmittere, sciuisseq; ea omnia an-
tequam Synensium leges in Iapaniam essent
allatae. Idq; abundè testatum fuisse consciē-
tia vermem & remorsum, qui ob malum
perpetratum conscientiam arrodebat per-
petuo,

petuò, scriptam proinde legem in cordibus à malo declinandū cēfuisse, bonumq; faciēdum. Ita ut decem mādatorum cognitio- nem habuerunt gentes, à nullo mortalium preterquàm Deo Opt. Max. edocti. Quòd si adhuc anxij hesitarent, experirentur in aliquo færo & agresti homine, qui aut in montibus, aut syluis educatus, literarum imperitus, & legum Synēsium esset ignarus, interrogarentq; huiusmodi incultu & færum hominem, num perpetrare homicidia, furta, aliq; enormia crimina, licitū esset, an non: atque eius responso agnosce- rent in hoc legis diuinæ notitiam à natura inesse. Quòd si in færis ac beluinis prope- modum hominibus sit hæc notitia, quanto magis in liberaliter institutis & prudenti- bus. Igitur priusquàm lex illa à Deo ede- retur, voluntas eius, hominum cordibus fuit insculpta.

Hac ratione conuicti, libenter acquie- uerunt, omni scrupulo prorsus abiectò, eoq; facilius Christi iugo sese submiserunt.

Bonzi nobis sunt longè insensissimi, propterea quòd eorum fraudes & menda-

cia detegimus. Nam (ut diximus) populo
 imponentes persuadebant quinque prae-
 cepta obseruari non posse: quare obstringebāt
 se ea pro plebe seruaturōs, hac lege tamen,
 ut necessaria suppeditarentur, & honor de-
 ferretur: quin etiam ex ipso inferno, si qui
 eò descendissent, crepturos. Nos diuersum
 docebamus, redimēdi in inferno spem nul-
 lam esse, neque quenquam à Bonzis inde
 liberari posse. Hac nostra ratiōe pacati sunt,
 & conciliati nobis Iapanensium animi, ita
 ut ingenuè faterentur ad id usque tempo-
 ris sibi à Bonzis impositum fuisse. Effectū
 est tandem (Deo sit laus) ut vel ipsi Bonzi
 negare non potuerunt, quae de inferno à no-
 bis disseiebantur, seq̄ nec animas è pœnis
 eripere posse, imò fatebantur, si hac nō pra-
 dicarent, de futura sibi ad vitam sustentan-
 dam necessaria. Successu verò temporis ma-
 gis magisq̄ deficere cœperunt solita eleemo-
 syna, seu verius largitiones, nec pristino in
 honore esse, ita ut viles & abiecti domi
 cum inedia cōsiliētarentur. Ingens sanè con-
 trouersia de inferno inter nos & istos Bon-
 zos, eoq̄ euectā, ut exacerbatos eorum ani-
 mos

mos vixdū mitigatum iri, odioq̄, sopito gratiam iniri posse speremus.

Plurimi tū viri, tū fœmina huius sectæ habitu reiecto, ad communē vitā rediēre, produntq̄. Bonzorū versutias, qui adhuc in sua vesania perseverant. Vnde eorum res in Amangucco quotidie in angustum rediguntur, omnemq̄ fidem apud ciues amittunt. Retulerunt mihi Christiani breui fore, ut multa Bonzorū monasteria (si ita licet appellare) quæ centū hac in vrbe numerantur, ob elemosynarū defectū intereāt.

Antiquit̄ Bonzos & Bonzas, si quādo quinq̄ illa mādata transgredērētur, capite plectebat Præfectus Prouincia, seu homicidiū id esset p̄patrassent, seu fornicatio, seu furtū, seu vetitorū esus. Verū abolita iā est hæc cōsuetudo, & vsus versus in abusum, ut nō modò publicè vinum bibāt, piscibus etā alijs vescantur, mētiantur, verū etiā impudentissimè fornicentur, pueros impuriat, ac ne vereatur quidē hæc publicè prædicare, sed peccatū negāt. Ex populo pleriq̄ eisdē criminibus detinētur, ad tam præclarum scilicet istorum hominum exemplū.

Magi-

Magistros etiam plurimū sequuntur discipuli: Mulieres assidue apud eos versantur, tanquam ministrorum ac famulorum uxores, hortis & agris excolendis deditæ. Sed nec offendit quicquam plebem eiusmodi conuersatio, quæ sine maiori familiaritate esse non solet. Inuisunt vtrōque Bonzi Bonzas, & Bonza Bonzos. Nec desunt qui dicant has herbas vti, tū quibus conceptum impediunt, tum quibus abortiant. Nec miror equidem tam enormibus eos flagitijs implicari, qui à Dei notitia planè desciverunt, Cacodæmones amplectuntur, venerantur, colunt.

Iapanēs.
in orationibus coronis videntur.

Omnes in vniuersum Iapanenses in orationibus longis coronis (quas vocant) videntur: constant autem 80. spherulis, & dū orant, ad singulas eius quam sectantur sectæ, authorum & principum nomē exprimūt. Quibusdam etiam spherulas quasque murmurando frequentius percurrere peculiaris religio est. Qui verò sectarum precipui habentur et authores (ut supra dixi) sunt Xaca & Ameda. Bonzi & Bonza fuluo colore insigniti, cū potissima populi parte Amedam sequuntur.

sequuntur, qui verò nigro, et hūc & Xacan:
potissimum verò Xacan cum alijs multis.

Curavi, quanta potui diligentia, explo-
randum, ecquid de illis cognosci posset, sa-
pientésne hi, aut philosophi insignes fuissent,
simulq; rogavi Christianos, ut vitas eorum
scripto ad me reserrent. Deprehendi itaque
ex ipsorum scriptis homines non fuisse, nā
milla, aut duo annorum millia vixisse di-
cebant: Xacam verò etiam tria annorum
millia in vita fuisse: quibus accesserunt mul-
ta non minus absurda: unde colligere facile
erat, non homines olim extitisse, sed meras
cacodæmonum illusiones & præstigias.

Oro, obtestorq; omnes, si qui literas has le-
turi sunt, Dei misericordiam auxiliūq;
implorēt, ut nobis singulari sua gratia velit
adesse cōtra hos dæmones Xacan & Ame-
dan: ac deuitos dedat ad maiore sua boni-
tatis horrorem: Imminuitur interim indices
magis magisq; eorum fides & auctoritas.

Vir est in hac vrbe apprime nobilis, qui
inter alios studijs nostris maxime suet, nec
minore ipsius vxor in nos benevolentiam
declarat, quo citra impedimentum vllum
Christi

Christi fides spargatur. Siquidem utrique non parum placuit nostra religio, neuter tamen eam suscepit. Hanc ob causam credo quòd multa Bonzorù collegia proprijs sumptibus crexerint, & redditibus dotarint, ut singulariter pro se apud Amedã (cui se totos deuouerãt) intercederët, atq; ita ex omnibus huius uitæ malis erepti, illã uitæ felicitatẽ, qua illum frui putãt, consequerëtur.

Adferebant enim has rationes quæ à Christiana religione ipsos impedirët, quòd iã totos sese Xaca & Ameda dedidissent, erogatis tot largitionibus, tótque erectis edibus: quòd si modò hanc nostrã fidẽ susciperent, frustra omnes illos sumptus impendissent. Credüt enim certò certius recepturos se decuplũ omnium quæ elargiti sunt, in altera uita, expectantq; ingentẽ suarum largitionum frugem: existimant etiam homines tum cibo, potu, vestitu, alijsq; opus habituros, illosq; maiori in honore futuros tum apud Xacam & Amedam, tum apud alios qui diuitijs etiã reliquos antecelluerint.

Hæc & alia id genus sexcenta docebant Bonzi, qui eodẽ tempore nobiscum concionabatur.

nabantur. Calumnias suas in frequentissima cōcione euomebant, tum in nos, tum in legem nostram: imò Deum ipsum hæc enus inuisum et inauditum fuisse: nec fieri posse, quin pessimus demon sit, quē nos sequemur. Quare sibi à lege nostra cauere: fore enī ut Iapanensiu regio funditus intereat, quocungq; momento Deus noster adoretur: Nomē quoq; Dei perperā interpretabatur, malitiose id torquentes ad suā linguā, quasi idē esset Deus & Dain, q̄ apud eos mēdaciū magnū sonat: ac proinde nos fugerēt nō minus q̄ venena: alijsq; cōtumelys Deū et fidē nostrā inceſebāt, quas tamē ille pro insita sibi bonitate in optimū cōuertit. Quātō enim ipsi magis debacchabatur, tāto nobis maior fides haberi cæpta est, pluresq; Christiū agnoscebant. Nec enim latuit ipsos ex inuidia magis q̄ veritatis amore tātas tragedias excitari. Non parū opera & laboris adhibui, ut scirē si antea unquā Iapanēses aliquā aut Dei, aut legis nostre cognitionē habuissent. Intellexi verò tam ex scriptis eorum, q̄ aliorū oratione, nunquam de Deo aliquid eò perlatum fuisse, aut cognitum.

Cangas-

Dux cā
gassimæ
Crucis
signo
pro infi.
gni vte
batur.

*Cangassimæ tamē Ducem (quo in loco ar-
num sumus commemorati) pro insigni compe-
rimus, albam crucem habere, sed Christum
planè ignorare.*

Dux Bū
genfis.

*Dum Amāgucci agerem cum P. Cosma
Torres, & Ioanne Fernandez, Dux Bur-
gensis, alioquin potentissimus, suis me lite-
ris euocauit, quod naus quaedam Lusitano-
rum eò appulisset: habere proinde, de qui-
bus mecum ageret. Ego necdum moratus,
eò sum profectus, tum vt probarem, si fortè
Christianorum fidem vellet amplecti, tum
etiam vt Lusitanos viderem, P. Cosma &
Ioanne cum paucis recens conuersis Amā-
gucci relictis. Dux summa cū humanitate
me excepit, nec parum me Lusitanorū ad-
uentus recreauit.*

Seditio
Amāguc
ci orta.

*Cum verò Bungi essem, statim à meo
discessu Amangucci bellam atrox concita-
uit Damon, nescio quis: Nam Primas qui-
dam in ducem insurrexit, & collatis cura
eo signis in fugam vertit, fugientemq; perse-
cutus est magnis copijs. Dux verò cū nul-
lam videret elabendi spem, ne viuus cō-
prehenderetur, prius filium suum paruulum
adhuc*

adhuc quem secum traherat, tum se pugione confodit, suis mandans, ut corpus utriusque concremarent, ne vel cadauera in hostium manus deuenirent. Quod & factum est. In quot & quantis periculis nostri belli tempore fuerint constituti, ex literis his adiunctis videre licebit.

In interfecto Duce, primores existimantes provinciam non posse administrari, nisi quis in defuncti locum sufficeretur, legatos miserunt ad Ducem Bungensem, vni ex ipsius fratribus, quem vellet, ducatum offerentes. Missus ergo Ducis frater, provinciam suscepit. Est hic Dux Bungenensis summus Lusitanorum amicus, ditionem habet amplissimam, gentem ad bellum instructam: qui postquam Regis Lusitania nomen accepit, eius Maieitati sese obtulit, deditque, & in certius amicitiae testimonium arma transmisit. Ad Proregem Indiae destinavit etiam ex suis aliquem ad contrahendam amicitiam: venit eò nobiscum, & à Prorege summo cum honore & humanitate exceptus est. Promissu etiam sese effecturum apud fratrem, Ducem Amanguccen-

D sem

Eleemos
synæ Re
gis Lusitania.

sem, ut nostris in fidei negotio fauceat, in
uetq. Sed & frater ipse post suū in Aman
gucum aduentū idem pollicitus est. Quā
diu hīc egimus (sunt autem iam ferè duo
anni cum dimidio) Christianissimi Lusitania Regis eleemosynis victitavim⁹, quā
dari nobis iusserat in hac prouincia. Erant
enim ultra mille ducati. Dicit non potest,
quanta illius in nos sint merita, quantumq.
in nostram gratiam pecunie, tum in elec
mosynas, tum in erigendas domos & colle
gia impendat.

Constitueram relicto Amangucco ex
Bonzo in Indiam proficisci cum Lusitanis,
tum ut cum fratribus aliquantum à labo
ribus immensis respirarem, tum ut illinc
mecum fratres aliquot in Iapaniam addu
cerem: tum etiam ut de ijs nobis ibi promi
derem, quorum hīc penuria laboramus.
Nono igitur Calend. Febr. Cocinum appu
limus, & à Prorege humaniter sum exce
ptus. Hoc mense Aprili anno 1552. Patres
aliquot in Iapaniam profecti sunt, & cum
eis unā reuersurus seruus Ducis Bongēsis:
faxit Deus, ut fructus quā plurimos in
ea mes-

ea mese colligamus : quod & omnino credo futurum . Nam id hominum genus iudicio pollet , valet ingenio , discere cupit , rationi obedit , aliisq; diuinis sanè dotibus præditum est .

Est in Iapania Academia longè maxima (Bandoo vulgò nominatur) ad quam ingens Bonzororum numerus confluit studio discendarum legum , quæ ex Syna primum allata , ideo Synensi adhuc character (cum alioqui parum Iapanenses à Synensibus differant) sunt conscripta .

Academia Bandoo in Iapania .

Characterum verò seu literarum apud Iapanenses duplex genus , alterum à viris , alterum à mulieribus usurpatum : vulgò enim tam viri quam femina legere norunt , & scribere , nobiles maxime & mercatores .

Bonza puellas in eo genere docent , Bonzi pueros . Qui nobiliores sunt filijs suis domi pedagogos alunt , à quibus instituantur . Bonzi ipsi perspicacissimi ingenij sunt , multum contemplationi dediti , eaque contemplari consueverunt , quæ post hominibus euentura sunt . Quorum sanè aliquot à sua contemplatione veritatis pene-

Nobiles filijs suis domi pedagogos alunt .

trârunt, ut ingenuè faterentur se in tali vite instituto, quale hæcenus exercuerât, salutem consequi non posse: atque necessarium esse, ut omnia ab aliquo principio, & primo, & solo dependerent. Nec id alios patere potuisse, quos istud occultasse putât, propterea q̄ nullam haberet creationis rerû omniû notitiam, solamq̄, ijs, qua id probarent, auctoritatem defuisse. Hi omnes non grauatim, nec sine voluptate legem nostrâ auscultârunt.

In Amangucco nomen Christo dedit quidam, qui multis iam annis in Bandoo (quam Iapanensem celeberrimam academiã diximus) literis operam nauarat, in omniq̄, eruditione nominatissimus. Statuerat is priusquam in Iapaniam veniremus, Bonzis sese adiungere. Sed mutato consilio in noua fidei luce uxorem duxit. Reserebat hoc vno se à Bonzorũ cõsortio maxime reuocatum, quod Iapanensium leges falsas existimaret, vnum verò Deum adorasset omnium conditorem. Non parum letati sunt reliqui Christiani in huius cõuersione, quod in tota vrbe propter eruditionem

tionem celeberrimus esset.

Præter hanc sunt & alia Academia: hæc tamen, ut dixi, maxima est. Posthac, fauente Deo, quotannis ex India Patres nostri in Iapaniam venient, & Amangucci domus societati erigetur, in qua tum linguam addiscant, tum quid cuiusque sectæ legibus contineatur, intelligant: ita ut quotiescunque zelus & fiducia peculiaris Patres incitabit ad academiam adeundam, inuenturi sint hic, à quibus horum linguæ & errorem intelligant. Quod sanè non mediocrem utilitatem adferet ijs, qui tota nostra Europa lectissimi huc aliquando, ut spero, venturi sunt. P. Cosmas Torres, & Ioannes Fernandez nunc occupantur in explicandis vite CHRISTI mysterijs, concionibus, aliisque id genus officijs, nec sine fructu. Tantum enim hi Christiani è vita Christi gustum percipiunt, ut in concionibus à lachrymis interdum non temperent. P. Cosmas lingua nostra conciones componit, quas Ioannes Iapanicè (quam linguam optimè callet) transfert: atque hoc pacto optimè Christia-

Signo
crucis se
munire
discūt Ia
panēles.

nis consulitur. Dum adhuc in errore versarentur, in suis precibus, aut coronis (ut vocāt) Deū identidem quē sectabātur, appellabant. Suscepta verò religione Christiana, nō segnius Christū sonāt. Primū signo crucis se munire discūt, in quo curiosiores aliquāto sunt: mirātur, rogāt quid hoc sibi velit, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti: Deinde cur dextera primū admouetur capiti, cū dicitur, In nomine Patris: pectori verò, cū filij: à leuo humero manū ad dexterum ducatur, cū Spiritus sancti. Quorū ubi à nobis explicata ratio est, mirum quātum in Domino recreentur. Subiungunt deinde, Kirieleyson, Christeeleyson, Kirieleyson, atq; è vestigio interpretationē sciscitantur. Posthac preces suis corollis recitāt, ac singulis Angelicis salutationibus in fine, Iesus Maria adiūgunt. Vnū est q̄ eos vehemēter angit, q̄ in Inferno audiāt nullā esse redēptionē: dolentq; plurimū de patrū, filiorū, cognatorū dānatione, nullamq; redimēdi spē ijs relictā esse. Rogitāt frequēter ecqua ratione iuuari queāt, elemosynis, oratiōibus, alijsq; id gen^o charitatis officijs.

officijs. Respondemus nulla ratione posse iurari. Hic maximū dolorē aī cōcipiunt. Sed leuius ista curo, tū vt sollicitudine maiore teneātur sua salutis, tum vt alieno periculo proprium vitent. Rogārunt etiam nū Deus liberare ex Inferno posset, & qua de causa pœnas eorū aternas faceret. Quibus respondendi quantum satis erat. Sed nihilominus tamen plorare cogebantur, ita vt ego ipse tātum nō eorum gemitu in lachrymas prorumperem, cū charissimorum & amicissimorum mœstitatem viderem, qua tamen omnino mutari non posset.

Sunt Iapanenses colore candidi. Terra Sina Ia
Sinensis huic finitima, amplissima est & panię fi
pacatissima, & vt Lusitani narrant, omnes nitissima.
nes Europa regiones equitatu antecellit.
Sinenses verò quos in Iapania, & alibi vidi, singulari ingenij acrimonia pollent: vt
albis equis (quod aiunt) Iapanenses hac
in parte præcurrant: & alioquin sunt studiosissimi. Terra frugum, eorumque qua
ad vitam necessaria sunt, ferax: vrbes frequentes & insignes domus ingeniosè ex
lapidibus extructa: Et ne longior sim, regio affluētia.

D iij

sanè

sanè ditissima, & sericis refertissima. Homines plurimum ut moribus, ita & legibus inter se differunt, eosq; partim Iudeos, partim Mauros esse intellexi: an verò etiam aliqui sint Christiani, nondum liquet. Spero hoc anno. 1552. me, ubi Rex habitat, iturum, ac relaturum inde fructum aliquè. Illorum conuersionem ad hoc plurimum facturam video, ut Iapanenses libentius etiam proculcatis antiquis legibus, Christum agnoscant. Inter Liampum (quæ una præcipuarum ciuitatum est) & Sinam fretum tantum quoddam interiectum est leucarum 80: spero Dei auxilio id apertum iri, non nobis solū, sed & omnibus aliarum regionum partibus, ut quo iadudum maximis desiderijs anhelat, magnū Christi fidelium numerum ad catholica matris gremium adducant. Quapropter quàm possum obnixissime oro & obtestor omnes, quibus aliquod propaganda fidei studium inest, per amorem Iesu Christi, ut mei memoriã in suis orationibus & sacrificijs habere velint, quò tandem prouinciã aliquã disquiram, in qua ipsi sanctissima sua desideria plenissime perficiant.

De rebus Indicis nihil scribo, quòd fratres qui illic degunt, existimè de ijs abudè ad vos perscripsisse. Hucusq, ex Iapania sano & vegeto corpore, absque omni tamen spiritali cōsolatione perueni: speroq, in misericordia, & merito Domini nostri Iesu Christi, vires suffecturas, quibus laboribus plenū & periculis iter in Sinā conficiam. Cōsenui quidē, atq, ad canos deueni, viribus tamē corporis nunq, mihi videor magis viguisse: labores quos subimus, tæetsi magni sunt, secū tamē magnas consolationes adferunt. Nam post cōcessam à Duce prædicandi facultatē, tantus fuit hominū cōcursus, tum ad disputationes nostras, tum cōciones: ut nō potuerit mihi nō iucundissimū esse id videre, tum quòd per nos quanquā inutiles, Deo visum esset gētiles cōfundere, victoriāq, in manum dare, tum quòd iucundissimū esset ipsis recēs ad fidē cōuersis, reliquos quoque cōverti. Vidisses unā laborātes alacres, sedulos cū Gētilibus disputādo versari, hortari, monere, ut Christū etiā amplecterentur. Quod si persuaserāt, gaudere letari suas victorias narrare. Sūma hac mihi erat re-
crea-

creatio, ut ipse laborū parū, aut nihil senserim. Atque utinam, uti hanc animi mei recreationē literis perscribo, ita re ipsa ad Europæ academias quasque transmittam. Crederē fore, ut omnes maximis alioqui talentis præditi, utilius in hoc fidei negotium expenderent, eoque lubentius, quo facilius hic est homines ad fidem inducere, ad quam iam dudum videntur inclinari. Id rectius ac maiori cū laude facturos existimarē, si omisso Iure Canonico Doctores, Prelati verò dignitatibus abdicatis, ac redditibus, in Iapaniam ad vitam beatiorē, iucundiorē, & tranquilliorē, quàm in qua degunt, quamprimum sese transferāt.

Hac raptim, ut fors obtulit, nullo ordine aut cura scripsi: Erat enim iam iam profectura navis, & literas has, alioqui satis longas amicorū visitationes frequēter interruperint. Itaque finem impono, Deum Opt. Max. orans, ut ad aeterna illa gaudia nos perducatur. Amen.

Ex Cocino. 29. Ianuarij. 1563.

Totus vester in Christo Franciscus Xavier.

EX EPISTOLA PETRI

Dalcenæ Societ. Iesu à Iapania ad fratres
Conimbricenses missa.

Ano. 1554.

ARGUMENTVM.

FRANCISCO XAUIERO in Malacca oportunitatē
Sinæ traiciēdi, expectatē, Cangalsimā deueniunt, vnde in Bonganū regnū profecti, benigne excipiūtur à Rege, qui eorum officia oblata, & fidē gratam habuit. Narrat deinde de insidijs Regi structis, quarū authoribus capite plexis, conflagratæ sunt omnium penē ciuium, etiā Iesuitarū ædes, præter indumēta sacerdotalia, & ad sacra pertinentia, quæ miraculose conseruantur. Gentilium cōtume-
lias in Christianos subiungit: insuper & miracula quædam, & Christianorum in fide constantiam, ethnicorumq; diabolicam erga idola superstitionem.

PAX CHRISTI.

Harissimi fratres An. 1554.

15. Calēd. May in Sinam

P. Frācisus Xauier iter in-

stituit, assumptus vnā P. Bal-

tazaro Gago sacerdote, &

Eduardo Syluio, & me, non vt in Sinā se-
cū nos adduceret, sed in Iapaniā ablegaret.

Quare

Quare cum in Malaccam (quæ ab India
 1800. miliaribus distat) ventum esset, Bal-
 tazaro nobis præfecto, nos dimisit. Quæ res
 eo magis nobis placuit, quòd alioqui nobis
 sine pastore & confessario eundum fuisset.
 Ipse verò in Malacca remansit oportunitatè
 ad Sinas traiciendi expectans. Nos postri-
 die Nonas Iunij Iapaniam petuimus con-
 scensa naui, quæ in Sinas proficisceretur.
 Quò cum prospera navigatiõe venissemus,
 commodum etiam inde in Iapaniam traie-
 cimus postridie Calend. Augusti, ac postri-
 die Idus eiusdem mensis Cangassimã, quo
 cursus erat, appulimus, ubi etiã antea no-
 ster P. Frãsciscus fuerat. Urbis dominus hu-
 mane nos excepit, & ad dies octo, quibus
 ibidem hasimus, satis liberaliter nos susti-
 nuit. Undecimo verò Calend. Septemb. in
 Bonzanum regnum perreximus, non sine
 multis tẽpestatibus & procellis, eòq. 7. Idus
 Septemb. appulimus. Rex nobis iussit ades
 adornari, eumq. postridie adiunimus. Po-
 tens sanè Princeps est, & cui multe parent
 nationes. Obtulimus ei arma aliãq. mu-
 nera non exigui pretij, à Vicerege missa.

His ille recreatus, nullū vicissim in nos hu-
manitatis officiū pratermisit: Singulis die-
bus varia fercula ciborum mittens.

Intellexerat P. Cosmas Torres Aman-
gucci tum agens, de aduentu nostro, quare
Ioannem Ferdinandum apprime in Ia-
panēsi lingua versatum ad nos transmisit,
ut ageremus apud Regem de quibusdā vi-
ceregis negocijs, necnō rebus fidei. Verūm
hoc quinto primū die à primo colloquio li-
cuit, & de fide grata Regi fuit admodū no-
stra oratio. Post aliquot dies iterum de ijsdē
rebus in hunc ferē modum egimus.

Nuper M. T. paucis aperuimus de ve-
ro Deo, qui & animarum nostrarū, & cor-
porum, cæli item & terra Creator est, nosq;
iam perpetuis supplicijs destinatos redemit.
Diximus etiam liberum fore à dolis & fab-
lacijs demonum, eternaq; gaudia, & beati-
tudinem veram consecuturum, qui huic Da-
mino fideliter adhaferit, seruiert, & ado-
rauerit. Contra verò qui neglexerit, damo-
ni subiectū, ac post mortem pœnis perpetuis
adiudicatum iri. Hæc liberè M. T. exponi-
mus, & intellexerimus ex literis ad Protes-

Oratio
ad Regē.

gem, et nostrum aduentum te desiderasse
 & etiamnum optare, ut lex illa Regis æ-
 terni ac creatoris omnium in tuis provin-
 cijs promulgetur, & nisi fallimur, tua quo-
 que Maiestas Christiana fide erudiatur. Ha-
 ctenus expectatum est, dilatumq; negociū.
 Nunc iam tandem Rex adsumus, magno
 exciti studijs, ut votis tuis tam pijs per nos
 abunde satisfiat. Deliberet itaque Maiestas
 tua, quid facto opus sit, consultumne vide-
 atur, nos in hoc regno sedem ponere. Quod
 si manet sententia, qua potissimum ratione
 rem tantam aggrediendam arbitratur? Sit
 alios Patres ex India accersendos iudica-
 bit, meminisse profecto oportet breuem ac
 momentaneam esse vitam hominis, resq;
 humanas continuo fluxu dilabi. Nos ta-
 men interim tua humanitatis nunquam
 non poterimus meminisse, ac benevolentia
 qua nos foueris, promptamque in nos ani-
 mi voluntatem exusculari. Quod si vide-
 bitur fortè è vestigio negocium tam ardu-
 um arripi non debere, feremus & hoc: &
 dum tempus melius aliquid & oportunius
 M. V. suggerat, Amanguicum concede-
 mus:

mus: & si nihil aliud, saltem linguam
 addiscemus, donec placebit Maiestati tua
 nos illinc auocare. Quantum ad nos at-
 tinet, postpositis omnibus, praeſto erimus.
 Intelligimus quendam ex tuis hominem
 nobilem à Maiestate tua eò transmitti,
 quare deſiniri iam rem totam vehemen-
 ter optamus: atque si diſcedendum eſt, à
 Maiestate T. ei proſectionis comites dariſ
 Neque enim id inutile futurum arbitra-
 mur. Si redeundum erit, re tota cum Pa-
 tre communicata (prout ad Dei gloriam
 conducere videbitur) Maiest. T. quàm li-
 bentiffimè ſeruiemus.

Respondit Rex optimè se perpendifſe
 omnia: ſcire ſe item P. Coſmam Amanguc-
 ci agere, ac multos iam ad fidem perduxiffe:
 dolere; verò ſe nundum in ſuo regno Chri-
 ſtianum ullum eſſe. Itaque cum audiat per
 P. Coſmam ibi fidem propagari, ſibi videri
 ut apud ſe manentē regni ſui gentem quo-
 que Chriſto initiemus: Velle etiam ſepius
 cum Prorege ſua communicare: quare o-
 pus eſſet ut ipſe P. Balthazar praſens ſit, ſe-
 cus enī ultro citroq̄ literas mitti non poſſe:
 ſe quo-

Reſpoſſio
 Regis ad
 orationē

Rex oſtē-
 dit his
 verbis aī
 ſui affeco-
 tum bo-
 num era-
 ga fidem
 catholi-
 cam.

se quoque tum ob hanc causam, tum etiam ob populum suum Christo adducendum desiderare summopere ne quoq̄ discedamus.

Respondimus laudandum esse in Rege tam diuinum animi desiderium: Tamen cum res tanta sit, referre plurimum si de ea re prius cum P. Cosma agatur, quippe, qui ceteris in hisce regionibus etate maior esset, & in his negocijs usu multum posset. Rationem quoque habendam esse in primis Amangucci, quod ibi plena predicandi potestas nostris iam dudum esset concessa, eamq̄ literis regijs firmatam, ac omnium primatum ipsius suffragijs probatam esse. Idem hic etiam fieri debere, si non ob aliud, saltem ad tollendum scrupulum & trepidationem, si qui fidem amplecterentur, eosq̄, exoluendos à metu, qui à consuetudine religione desciscerent.

Ad quæ respondit promptè admodum, vel hac eadem nocte paratum se, ut in plateis, locisq̄ publicis passim literæ figantur: reuocans etiam in memoriam, olim à se predicandi facultatē nostris concessam esse (nā contigerat hanc iter facere) ac sperare pluri-

mos

mos conuertendos. Videre tamen sibi tempus parum idoneum laboribus euangelicis grauibus alioqui, quòd iam frigora, incallescere. Postremum hoc facile depulimus, data nobis esse corpora, ut Christi nomine patiamur, inq̄, fidei promouenda negotio ipsum imitemur, quare de frigoribus nos nequaquam esse sollicitos, si modo spes aliqua sit ipsius gloriam augendi.

Videns ille nihil nos à sententia dimoueri, P. Cosmam (si quidem ita videretur) conueniendum esse dixit, seq̄, in hoc negotio nobis non defuturū. Interim licere, ut charta publicis in locis, ac tota vrbe celeberrimis, figantur, quibus & commendatio aliqua futura prædicationi accederet, breuiq̄, futuram significetur. Melius tamē visum est, ut nisi re prius cum Cosma communicata, nihil publicaretur: cui si probaretur, tum id nos commodè facturos, ad eū quidem modum, quo Amangucci antea. Mittor itaque mense sequenti, qui October erat, an. 1552. à P. Baltazaro Amanguccum, quod Bango miliaribus 120. ab erat pedestri itinere. Excipiunt me P. Cos-

mas, et reliqui Christiani summa cum charitate. Subsecutus est paulò post Eduardus eadem ab omnibus susceptus benignitate, magnamq; consolationē attulit ipsius aduentus. Postremò P. Baltazar Gagus cum Ioāne Ferdinando circa finem Decembris eiusdem anni nō sine magna tum nostra, tum Christianorum letitia.

Ipsò die Natalis Domini & Salvatoris nostri Missarū solennia celebravimus, magno omnium Christianorum gaudio. Sacra verò nox in legenda Christi vita magna ex parte consumpta est. Et quia cuique sacerdotum tria sacra celebranda erant, P. Cosmas facti rationem declaravit.

Pridie Non. Februarij An. 1553. P. Baltazar Gagus, & Ioannes Ferdinandus, & ego Bongum reuertimur, statimq; ubi aduenimus, Regem Baltazar accessit, à quo humanissimè exceptus, ad quietem se recipere iussus est: voluit enim Rex parcere defatigato. Redeuntem altero die in scribendis literis ad Proregem occupavit, quibus gratias agebat, de munificentia, donisque quæ tuleramus. Significabat etiam

Regis
præclara
picias in
nostros,

Patres

Patres iamiam fidei negocium in suo regno aggressuros, gratum sibi id esse, ac suo favore id prosecuturum, loca quoque ad habitandum, reliquaque necessaria largiturum. Gaudium suum quoque expressit, quod concepisse se aiebat ex eo quod ibi remaneret Baltazar: Eius enim opera se uti velle, ad scribendum sepius Proregi, ut alijs in India Regis Lusitania Præfectis, quorum familiaritatem & amicitiam iam à multis annis expetisset: verum quod fideles defuissent homines, animi sui desiderium explicare non potuisse: modo verò id explicare, seseque promptum offerre, si quid sit, quod ipsis sua opera posset impendi, rogareque ut plures verbi Dei præcones transmittantur. Expeditis hisce literis, me Tirandum contuli, hinc ad 180. miliaribus dissitum, nullo utens interprete. Interim volenti dicere, signis & nutibus loquendum erat, eoque modo agendum fuit ad dies octo-decim, quanta cum molestia, vobis relinquendo coniectandum. Satis mihi est ipsa rei experientia.

Secundo die à meo discessu atroces tragediæ

E ij

excita-

excitata sunt Bongii, cōtra P. Baltazarum
 & alios fratres. Tres enim primates in
 Regis necem conspirauerant, eoque tur-
 bationis ventum est, secundo Quadra-
 gesima die, ut Christiani nostros consu-
 luerint, num satius esset collectis rebus o-
 mnibus, vrbe quasi iamiam incendenda
 cedere. P. Baltazar consideratis periculis,
 in quibus Rex versaretur, Ioannem Ferdi-
 nandum eò misit, qui hominē animaret, et
 ad fiduciam in Deū hortaretur, qui ipsum,
 & sibi addictos, & à periculis liberare pos-
 set, & ab hostibus: nos etiam nostras qua-
 lescunque preces pro Regis salute oblaturos.
 Rex verò in tanto discrimine constitutus,
 forti nihilominus animo in sancta perstitit
 voluntate. Cùm ad palatium veniret Ioā-
 nes noster, tam commota deprehendit om-
 nia circumquaq, ut hostes à traditorum fa-
 ctione discerni nō potuerint: & amicos ho-
 stibus, hostesq, amicis ita immixtos, ut pla-
 nē de aditu ad Regē desperaret. Caterum
 voluit Deus, ut ab ea parte, qua Ioānes ex-
 pectabat, porta aperiretur. Viso ergo Rege,
 accurrit, quaq, Baltazaris nomine iussus
 erat

Magna
 regis cō-
 stantia.

erat renunciare, renunciat, non sine Regis
 letitia, qui identidem etiam rogavit, ut sa-
 lutem suam Deo diligenter commendare-
 mus. Nostri etiam periculo non aberant,
 sed sperantes in Domino non sunt confu-
 si: quanuis ubique plateæ armatis opple-
 rentur, ac maxima pericula undique
 imminerent: breui tamen temporis spacio
 sublatis sunt tres illi principes seditionis au-
 ctiores, & filij, uxoresq; eorū, & quotquot
 ab ipsis steterant, Regis iussu nō multo post
 interēpti. Principum nomina erant Lotor-
 midonus, Scimandonus, Nacacandonus
 omnes tum genere, tum titulis in barbara
 natione clari. Nos, dum alij cadibus dant
 operam sedulo, omnia cadaueribus replen-
 tes, ad orationis arma cōfugimus. Hic ecce
 filius cuiusdam seditiosi principis in tem-
 plum nostrum accurrit, latebras querens,
 rogavit, ut in cistam alicubi abderetur. Oc-
 cultamus sub lecto in tertiuū diē, donec tu-
 tius dimitteretur. Casis ergo seditionis au-
 thoribus, ignis in eorū palatia iniectus est,
 adeoq; flāma inualuit, ut trecente & am-
 plius ades una cōsagrārint, atq; inter eas

Indumēta
ta sacer-
dotalia
miraculo
sē ab in-
cēdiocō:
seruata.

tum nobilium, tum diuitum mercatorum,
nec non & nostra domus, indumenta tamē
sacerdotalia, eaq; quæ ad altare pertinent, &
flammis miro quodā modo conseruata sint.
Nam consumptis omnibus circunquaque
vnum cubiculum, in quo asseruabantur, in-
tactum mansit, haud dubie quin prouidente
Deo, qui ne minimum quidem perire vo-
luerit, ut ne in comparandis alijs diu mul-
tumq; denuò esset laborandum, quod facile
hic haberi non possint: Illa ipsa nocte Rex
non parum de nobis sollicitus, quendā mi-
sit, qui nos consolaretur, tum quidem pro-
pter illatam calamitatem, tum propter, qui
eam praecefferant, labores: bonoque animo
esse iuberet: cum bellum iam felicissimè so-
pitum esset, se dolere de iactura nostra ve-
hementer, sed tamen eam in se recipere.
Vbi verò de sacris vestibus intellexit, in-
tegras adhuc esse, omniq; quæ ad missæ sa-
crificium comparantur, summoperè gau-
sus est. Agnouimus sanè Regis in nos a-
nimum, ac Maiestati ipsius de tanta tum
sollicitudine, tum beneuolentia & libera-
litate gratias egimus.

Quarta

Quarto deinde die Regem Pater accessit, verba de rebus diuinis, & utilitate aduersorum factururus, eaque de manu Dei non minus quàm prospera accipienda esse docuit.

Verùm non multò post, exorta est in nos non leuis tragedia, occasione sumpta ex eo quòd in Bonzi cuiusdam ades (genus hoc de sacerdotibus gentilium esse diximus) sese Pater noster habitandi gratia receperat. Cùm itaque inter ipsos multa & graues disputationes insurgerent, iique euidentissimis, & verisimis argumentis conuincerentur, quæ istorum hominum pertinacia est, tanto magis crescens, quanto clarior elucet veritas: ad clamores & furorem se conuerterunt, fædas & horrendas voces, adeoque damone indignas proferentes. Deinde foras profiliantes, omnia complebant clamoribus, se victores vociferabantur: alij nos demones vocabant, alij ridebant, & iocantes, P. Baltazarum Deum Patrem appellabant, quòd Dei sapè mentionē faceret. Rogabant etiã, ut luderent, ubinam Deus esset? Alij auellendum

Quanto clarior elucet veritas tanto magis crescit Bōzorū pertinacia.

ipsi caput à ceruice clamitabant, ac periculum faciendum nū rediret ad vitam, mortuorum resurrectionem notantes: alij baptismū irridētes, lauari velle se, ut Christiani fierēt dictitabāt. Breuiter in omnia cauillabatur Deū, Resurrectionē, Baptismū, sic persuadentes populo, quòd quicquid de Cegnico, id est, re cœlitus missa ab ipso diceretur, mendacium esset, & nisi amentes haberi vellēt, & decipi, quòd fides vlla ipsius verbis haberi nō deberet. Verū cū se passim conuinci, confundiq; rationibus viderēt, de nocte se vindicabant, domū nostram saxis impetentes: Imò interdum vix se continētes, quin de die etiam lapidibus in nos semirent. Cæterū iam tale nihil audent palam attentare, non quòd nos reuerentur, sed quia Regem metuunt. Is enim commisit id negotij virus nobilibus nostræ viciniae, ut noctu excubitores ad domum nostram constituerent, qui tumultuū authores istos comprehensos, ad grauiores pœnas traherent. Verū ubi hoc Regis studiū erga nos intellexēre, destiterunt, versaq; est in tranquillitatem tempestas, atque effulsit in cordi-

cordibus nostris non minima consolatio, ob id maxime, quod nouorum Christianorum feruor magis, magisque augebatur: ita ut nō solum se publice profiteātur Christianos, verū etiā alios ad Christianitatē hortentur.

Edictis tamen Regis non omnis depulsa est aduersitas, nam Bonzi nefarij homines & scelesti, maximo nos odio prosequuntur, quod quō plures per nos vident conuerti ad fidem, tantō magis donaria eorum & elemosyna decrescant: neque præterea, pro defunctis, quos ex inferno liberari non posse ostendimus, aliquid recipiūt, ut solent antea. Gentiles enim qui hac de re conciones nostras audierunt, minus quā solent largiuntur, videntes veritatis lumen mentis tenebras repellere cœpisse. Hæc res bonos istos viros grauitè angit: Quare nihil non agunt, quo turbas aliquas graues nobis moueant, ciuēsque in caput nostrum irritent.

Sed ad nouorum Christianorum diligentiam & feruorem venio. Inter omnes vnus est: qui præ cæteris tantū ad concionandū, Christumque omnibus persuadendū incen-

Feruor
Neophy
torum.

sus

sus est, ut in ea qua habitat urbis parte,
 vix vlla familia reperiat, qua Christia-
 nos non habeat: ut omittam multos alios,
 quos etiam alibi ad suscipiendam fidem in-
 duxit. Alius, cuius filij nondum erant
 baptizati, cum ipsorum vnus in morbum
 incidisset, medicamen à nobis petijt. Re-
 spondit Pater, non esse sibi aliud, quàm
 ad animam sanandam valeret. Redijt is
 domum, nec filio verbum vllum fecit de
 regno Dei. Mortuus ille est in infideli-
 tate. Quare attonitus mortui pater, rursus
 ad nos accurrit, flēs, & ut ipsemet aiebat,
 merito: nam sibi imputandum esse, quòd fi-
 lius sine baptisate è viuis excessisset.
 Quae res sanè homini horrorē, terroremq̃
 maximū incussit, ut multis afflictionibus
 & pœnitentijs hanc maculam diluere sta-
 tueret: veritus porrò ne idē eueniret alijs,
 extēplò omnes vnà cum vxore ad Christi
 baptismum suscipiendum adduxit, ablutiq̃
 sunt summa cum religione. Paulo post filia-
 rum vna, eodē morbo quo frater perijt, cor-
 repta est, quae iussa Christo considerare, postero
 die incolumis surrexit.

Eodem

Eodem die vir quidam nobilis tertio ab urbe lapide habitans, Patrem euocauit ad baptizandum uxore cum filijs, quo die triginta sacris aquis abluit: variâsque disputationes cum Bonzis, & id genus hominibus habuit, qui omnes cōfutati abiere: Nam si Deus pro nobis, quis contra nos. In alio etiam pago multi baptizati sunt, inter quos erat quidam natus annos 13. à puero cæcus, qui subito à baptisimale solē, cælumq̄, & cætera omnia videre cœpit, ac perfectē visum recepit. Quæ res Christianos multum confirmauit.

Faber hic quidam est, ita in res diuinas accensus, ut viciatim concionetur, & si quem conuertit, ad nos quamprimum baptizandum adducit. Is adeo Iapanum scētâs exhorret, & vilipendit, festorumque consuetudines & ritus adeo execratur, ut cum nuper festum quoddam celebraretur, ipse sese ad opus composuerit. Rogatus vero num & ipse esset Christianus, aut quo animo auderet tam solenni die tractare fabrilis, respondit stultos esse, qui demonibus festos dies agerēt:
se

30. Vno die baptizati.

Cæc' post acceptū baptismū visū recipit.

Se verò legem obseruare Creatoris cæli & terre, & Christianum esse, clausq; cedere pro domo Patrum Lusitanorum.

Aly etiam viri primarij Christiani domum nostram, eam solam ob causam interdum accedunt, vt laborando demonum festa violent. Qui nullam artem callēt, suam ijs qui norunt, præstant operam, vel inuāt, vel cibos apparant: aly fodiunt, vel fabris lignarijs et murarijs ministrant, his lateres, aquam, calcem, arenam, illis etiã necessaria suppeditando. Ædificatur itaq; domus hæc in loco spatioso admodum, & plano, & cõmodo, pridie Idus Iunij Anno. 1553. nobis à Rege donato.

Piũ obse
quiũ no
uorum
Christia
norum.
Ædifi
cium Pa
tribus do
natum.

In hac planicie ipso Veneris, pridie S. Mariæ Magdalena, Pater Baltazar insignē & præaltam Crucem multis presentibus Christianis, & duobus Lusitanis viris nobilibus erexit: indutus ipse alba veste lineæ preces horarias de S. Cruce recitabat, quæ res Christianos multũ recreauit. Christianorum numerus tum in hac vrbe, tum in pagis vicinis habitantium est circiter 600. augeturq; quotidie. Hi in rebus fidei bene sunt

Numer⁹
nouorũ
Christia
norum.

sunt instituti, adeoq; stabiles, ut etiam vi-
 tam parati sint pro huius veritate profun-
 dere. Tribus tamen tentationum machinis Tētatio-
nes dia-
boli. à demone solent infestari. Primum quòd
 nesciant, quid post hanc vitam futurum
 sit, cum nemo è mortuis, qui ista referat,
 reuertatur. Secundo, quòd lex idolorum tot
 annos viguerit, atque instituta sit à suis
 authoribus nimirum sanctis. Tertio, quòd
 nisi post tria fere millia annorum hac vera
 lex non fuerit ipsis manifestata, & iam
 tardius allata videatur. Sed hac somnia
 efficaci ratione ipsis ex animo euulsimus.
 Ciuitas Bungum modò alta pace fruitur,
 & nostra etiam omnia pacata sunt. Rex
 cum duobus primarijs, quorum consilijs po-
 tissimum vitur nobis admodum fauet, ips-
 que res nostra & doctrina comprimis pro-
 batur. Speramus ex hac vinea tametsi in-
 culta hæctenus, fructum aliquando uber-
 rimū horreo dominico accessurum. Aman-
 gucum, ubi multo tempore egimus, mul-
 tos similiter Christianos habet, in quibus
 ad religionis perfectionem nihil desideres.
 Res Christiana cum primis ipsis cordi est,
adeo

Nouiter
conuerſi
orāt pro
gentili-
bus.

adeo ut iudicare ſit admodum difficile
quid, ab ipsis differant etiam fratres no-
ſtri, ob amorem ſingularem & charita-
tem qua nos proſequuntur. Luſitanos om-
nes fratrum germanorum loco habent. Gen-
tilium omnem memoriam abiecerunt,
niſi quòd orando pro ipſorum ſalute, &
quantum poſſunt, ad fidem eandem ſolli-
citando, affectum etiamnum prodant ſin-
gularem.

In hac urbe varia admodum ſunt ſectæ
acciditque non rarò inter maritum & ux-
orem, religionem non conſtare, ac ne inter
filios quidem. Quæ res apud ipſos leuis
habetur. Quiſque enim quamcunque ani-
mo lubet ſectam amplectitur: nec hîc turpe
eſt à parentibus & fratribus etiam religio-
ne differre: Inter Chriſtianos verò non itè.
Sed quiſque ſedulo ad eandem fidem &
legem alium hortatur, omnesq; inter ſe ſe
arcta neceſſitudine iunguntur, non illa car-
nali aut humana, ſed diuina charitate Inſi-
deles interim Chriſtianos ut hoſtes capita-
les fugiunt & horrent: contra Chriſtiani cū
inſidelibus libenter verſantur, omnem
qua-

Eximia
nouorum
Chriſtia-
norū pie-
tas.
Inſideli-
bus ipſi
Chriſtia-
ni ſunt o-
dio, quos
ipſi tamē

quarentes hortandi, docendi, monendi Christianam
 occasionem: si quo modo Deus illis quo- niamat,
 que largiri velit suam gratiam. Demisso
 adeo atque humili animo omnes præditi
 sunt, eaque morum amabilitate, ut nō hor-
 reant sese in culinam proripere, loci mu-
 nera obire, cubicula componere, verrere.
 Et gratum quidem id obsequium Deo
 arbitrantur, si lubentes faciant, sibi que
 vicissim hoc laboris insigni aliquo bene-
 ficio cumulatum iri. Sæpenumerò spiri-
 tuale aliquod remedium petunt, tanquam
 si in vita spirituali iam longè essent proue-
 cti. Vbicunq; sese offert occasio, de re-
 bus spiritualibus & diuinis libenter col-
 loquuntur & tractant, gentiles repre-
 hendunt, idola eorum confringunt, iocan-
 tes interim: Num quid possunt? in-
 quiunt: quin vindicant se? quid tacent?
 Atque ita Deos Gentilium ludificantur.
 Sunt etiam nonnulli, qui vouerunt, se
 de nulla re penitus nisi diuina acturos.
 Omnes singulis Dominicis diebus sacrifi-
 cio Missæ religiosè intersunt. Multū sanè
 inter hos, & Indos Christianos interest.

Neque

Neque id mirum, Iapanenses enim multo sunt feruentiores, ingeniosioresq;. Quare etiam lubentissimè ad has partes vobis esset aduolandum, ubi vestros labores tanto cù fructu impenderetis.

Calūnia
gentiliū.

Orta nuper in Christianos est calūnia quedā Bonzorū: Nam ex auaritia eos ad fidem induci dicebant Bonzi, ut ne quod iā tot annos consuetudo receperat, elemosynæ largirētur. Quare Christiani ad P. Balthazarum conuenēre, egereq; cum ipso, ut pauperibus in templo gazophilacium erigeretur, in quod quisque quantum videretur, conyiceret, & singulis mensibus in pauperes erogaretur. Et in hunc usum iam vasa ali-quot certis in locis collocarunt, eaq; orizæ implentur tam largè, ut post datas cuique elemosynas, supersit. Antequam verò cibos distribuunt, explicationem præceptorum Dei præmittunt, ut menti quoq; consu- latur. Certè ipsorum tum largitatē tum charitatē sine magna admiratione videre nō potuim⁹, nostra imperfectiōis multū cōscq;. Aliud præterea misericordie opus cir- ca mortuorum sepulturā aggressi sunt, pa- rato

Ingentes
nouorū
Christia-
norū elec-
mosina.

rato iuxta templum nostrum cœmiterio confecto etiam eleganti seretro, ad ferenda cadauera. Qui nobiliores sunt, funus efferunt: & quod etiam de omnibus rectè dixerim, ita misericordie operibus, incūbunt, ita ad maiorem indies pietatem contendunt, ita solum Christum cogitant, ut alios incitent: multiq; etiamnum ad veteres nostras ades non rarò de patre Cęnicorum, id est, rerum cœlestium nuncio, percontentur. Quem cum responderent maleuoli in Lusitaniã reuertisse, necessum fuit in foro publicè concionari: ac tum ad ades nostras maiore numero cōcurrere cœperūt.

Prima Quadragesima cineribus Christianorum frontes signauimus, ut recordarentur originis suæ, seseq; in puluerem & cinerem aliquando conuersum iri. De qua re quoque habita concio est, atque explicata hæc Ecclesiæ Catholicæ sancta & auita consuetudo. Quod sanè auditores nō mediocri gaudio affecit. Multi tota quadragesima ieiunium seruârunt. Mulieres omni Sabbato totius anni, tametsi difficile sit huic gēti ob consuetudinē iam inueteratã, manē cibum

Christianorum
le-
iunia.

non sumere. Officium S. Crucis ipsa Veneris
 sacra die mane celebrauimus. Crucem de-
 inde populo venerandam exposuimus. Po-
 stea passio Domini praelecta est, nec pauci
 fuerunt, qui in templo pernoctarent. Sancta
 Paschatis celebritate absoluto solenni sacro
 epulum Christiani totius urbis adornarunt,
 eo modo quo domi nostra singulis mensibus
 solent: ubi verò corporis necessitati satisfac-
 cissent, ad templum itum est, ut ne ani-
 mo quoque suis deesset cibus. Post fusas
 igitur preces, actisque gratijs Deo omnium
 largitori, pro defunctis etiam oratum est.

¶ Miracula quædam per aquam
 Baptismatis patrata.

Aqua bap-
 tismatis
 partū fa-
 cilitat.
 Febres sa-
 nat.
 Item pa-
 ralyſim.

H VNC Christianorum feruorē plu-
 rimum inuenerunt miracula, quæ per
 aquam sacri baptismatis Deo visum
 est operari. Primum hac partus leuatus est
 mulieribus nonnullis, simulatq; haussent:
 febres quoque depulſæ. Alius cui ad men-
 ses tres paralyſis vocem etiam ademerat,
 post multa tentata remedia & incantationes
 hausta

hausta aqua baptismatis, statim pristinam sanitatem, & lingua usum recepit, ipseque tanti boni nuncius ad nos accurrit.

Alius quoque multo tempore paralyti detentus, magna fide aquam eandem hausit, cepitque eodie melius habere, ita ut sese in alium locum transferre potuerit. Item alius febribus laborans, à nobis remedium petijt. Iussimus signaret se aliquoties signo crucis. In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Obsecutus est ille, & febris recessit. Verùm ignorans ille suum liberatorem, ad idolum quoddam confugit, cuius auxilio studuit impetrare, ne recurrent febres. Sed dum domum redit, in panam impietatis grauiorem, longè acriore febris correptus est. Quare ut solet vexatio dare intellectum, ad Patrem Balthazarum redijt, veniamque & auxilium in tanto periculo postulauit. Iubetur bis totidem sese crucibus signare: Itaque nihil morbi sensit postea. Ceterùm ut populi fidem declarem, & quàm de nostris cõcepit opinionẽ, referã quid venatori Regio, q̃ cū tota familia fidẽ accepit, euenerit.

Signo
crucis fe-
bris pel-
litur.

Is cum falconem amisisset, à Rege in maximo precio habitum, fugissetq̄, quòd propter negligentiam & iacturam sibi à Rege metueret: mater ipsius ad P. Baltazarum accurrit, non sine lachrymis rogans, ut à periculo in quo versaretur, filium liberaret. Suscipit Pater negotiũ, & bono animo esse iubet. Altero die dum manè sub dio horas precarias recitat, ecce falco in tectum domus nostræ volatu resedit: vocatq̄, homine, falco receptus est, ac miseri illi à metu liberati sunt.

A demonis vexatione fides catholica liberat.

Idem vir ancillam quondam demoni familiarem habuit, qui vulpis figura accedens singulis noctibus miseram domo educibat: suscepta fide ab hoc spectro liberata est, ita ut non comparuerit postea.

Poenitentia diaboli licet.

Id quoque de gentiliũ religione referã. Affligunt se Iapanenses gentiles varijs incommodis: tempore frigidò aqua algidissima (quam etiam arie quadam frigidiorẽ reddunt) se perfundunt: æstate verò, feruẽti, nec huc inducuntur, nisi diabolicis quibusdam suggestionibus, quibus iam à multis saculis miserè dementantur. Ani-

num demissum admodum, ut videtur, gerunt, verum in eiusmodi humilitate animiq; abiectione ingētes superbia moles demon solet erigere.

Est & Bonzororum genus simili insania correptum: qui ad montem quendam sese similis pœnitentiæ agenda gratia conferunt, ubi in Idolio consistentes, 60. dierum spacio non amplius quàm octies māducare dicuntur, idq; tantum, quantum vola manus capere licet. Vbi verò hoc pœnitētia tempus exactum est, publicè inuicem produnt sua crimina, accepto datoque iureiurando neminem ea publicaturum.

Abstinētia Bonzororum incredibilis.

Cōfessio criminū Bonzororum.

Tantus est hīc mancipiorum, & martyrum demonis numerus, ut dici non possit. Est quoddā Idoliū in præalta rupe, ex quo Iapanenses se præcipitare solent, quòd arbitrarentur fieri non posse, ut non sint sancti qui propter Deos ita sibi vitam abripiant.

Aliud est Idolium, ubi se affligunt hoc modo: Erecti consistunt, ita ut nemo alterum tangat, bene tamen nummati iubentur accedere: ubi verò pro demonis arbitrio satis pœnarum dedisse videntur,

dentur, iubetur quisque assumptis nummis
 cymba vectus in mare tendere, & ibidem
 perforata nauicula, ut saluetur, miserè in-
 terire. Honore dignissimum arbitrantur, si
 quis sibi manus inferat: Quare cum nobi-
 lis quispiam est occidendus, si carnificem
 praueniens, ipse se trucidet, aeternam si-
 bi & posteris parit famam, ac memoriam,
 eosque mirifice passim ob huiusmodi faci-
 nora venerantur. Contra qui carnificem
 expectat, tum ipse, tum posteri ignominia
 notam indelebilem incurrunt.

Sed accipite aliud insania genus quod
 hic tempore P. Francisci contigit. Venit huc
 quidam Maiaco peluim secum ferens, tā-
 quam mirabile quid, ac sacrosanctum, quod
 in ea Maiacensis Rex pedes lauisset.
 Hunc enim Regem sanctitatis nomine ce-
 lebrant. Quare peluim hanc non paucis
 cæremonijs venerati sunt multi, subinde
 capiti eam imponentes, si quid forte san-
 ctitatis cerebro affricaretur. Volens quo-
 que infelix hic Maiacensis Patri Fran-
 cisco gratificari, rogauit, num & ipse ca-
 piti cuperet peluim imponere. Tum ille sub-
 ridens:

videns: differ, inquit, aliquantisper.

Rex hic Maiacensis terram pedibus tangit nunquam: quod si tangat, actum de ipsius sanctitate clamant: & dignitate, si videtur, exuunt.

Iapania quadraginta sex provincias habet, Idola 13000. In Regia aula nullum genus Idolorum deest: causam hanc adferunt, quod vigilare Idolorum animas arbitrantur, & Regis curam gerere.

Quod si Regem contingat aduersi aliquid pati, aut egrotare, Idolum illud, cui nocte illa Regis Iapania cura commissa erat, verberibus excipiunt, eiectumque è palatio centum dies exulat. Deinde humanitate magna recipiunt, & blanditijs lignum, saxumue demulcent: verentur enim ne tam ignominiosum exilium maneat altamente repostum, contumeliámque tantam aliquando seuerius vindicet, ac talionem reddat. Tanta sanè hominum cecitas hic est, & dementia. Rogate quasso fratres charissimi DOMINUM, ut mittat, qui tanta zizania inimici hominis radicitus extirpet.

**Aman-
guccū ha-
bet 1500.
Christia-
nos. Bun-
gum ve-
rò 700**

**Firandū
200. Chri-
stianos
habet.**

Amangucci habitat P. Cosmas Torres cum alio quodam fratre. Habet hæc ciuitas mille quingentos & amplius Christianos. Bungum verò ubi P. Balthazar agit, cum alio quodam laborum socio, 700. Iamque aperta via est, ut omnes Christi fidem suscipiant. Rex enim impensè fauet, nec minus ipsius frater Rex Amanguccensis. Det Deus ipsis fidei lumen illustre, quo credant nomini sancto eius.

Firandum quod Bongo abest octidui, circiter 200. Christianos habet: summè aliquè ex nostris desiderant, quem si haberent, proculdubio plurimi Christi fidem amplecterètur. Multos enim 15. dierū spacio, quo ibi egit P. Balthazar, baptisate abluit, & inter eos quosdam primæ nobilitatis viros. Ipse quoque, urbis Dominus multū prædet, quod ex hisce eius verbis satis, dum ipsum inuiserem intellexi: Cor (inquit) meum iam quasi Christianum est, faxit CHRISTVS ut breui verus sit nostræ religionis cultor.

Prima ciuitas, ad quam P. Franciscus appulit, Cangassima est, ubi Christiani numer-

mra 12-

merantur ad 500. plures alioqui futuri, si
 operarij suppeterent. Orate Christum domi-
 num, ut vos huc mittat, nec dubium, quin
 magnum futurum sit vestrum premium,
 & gloria.

Cāgalsiā
 mā 500.
 Christiani.

Seruus Inutilis Societatis Iesu
 Petrus.

P. Baltazar Gagus, P. Ignatio Societ. Iesu
 preposito generali. 23. Septemb.
 An. 1555.

A R G V M E N T V M.

Narrat Francisci Xauieri mortem, & Iapanen-
 sium mores & vitia, diramque parentum
 in infantes tyrannidem, præmissa interim
 conuertendi Gentiles ratione, Tyrannidum
 describit, & de eius loci præfecto, incolisque
 Christi fidem amplectentibus quædam
 memorat.

Apulit in Iapanensem Insulam primum P. Franciscus
 Xauierius, an. 1549. Cumq;
 tertio anno varijs in locis
 Christianam fidem publicaf-
 set, diuulgassetq;, & Christianæ religioni
 funda-

*fundamenta passim iecisset, in Sinarum regnum iam cogitans, P. Cosmam Torres in locum suum suffecit, adiuncto ei una Ioanne Fernandez, nec non 500. Iapanensibus, quos Christiana militia tum adscripserat. Itaq; Goam reuersus anno 1552. atque ibi constitutis ijs, quæ ad Societatis nostræ, quæ in India est, commodum & fructum pertinere videbantur, ad Sinas perrexit, unaq; cum eo Petrus Alcasena. Ego verò & Eduardus Syluius, ubi ad eum Maluccæ locum peruenimus, in quo arcem habet Rex Lusitaniæ, distantem ab India 1500. miliaribus: commodum se nauis obtulit expedita, & probè instructa, in insulam quandam è regione Sinarum sitam portibus alioquin & mercatorum frequentia celebrem. Distat porrò hac insula à Malucca 1500. miliaribus, & 900. à Iapania. Vbi dum in portum aduehimur, en oportune rursus alteram nauim, qua conscensa, nos in Iapaniam reuertimur. P. Franciscus verò iter suum in Sinas esse profecutus. Sed statim ipsius Patris pia voluntati nõ leuia impedimenta sese obiecerunt. Lege enim exteri pro-
uincia*

uincia prohibebantur. Cùm itaque tum ipsi, tum Lusitanis nullus aditus daretur, atque ad tempus ingens fidei promovenda studium, quò minus quod iam dudum diuinitus conceperat, effectum daret, impediretur: morbo graui correptus, in eodem quo appulerat portu peregrinationis & ministerij sui, cui pro sua vocatione se totum dederat, finem habuit, & ultimum diem clausit. Sed hæc nolo latius, quòd omnia R. P. arbitrer satis intellexisse, obiter tantum quæ de Iapania in mentem venient, perstringam.

Populosa imprimis admodum est. Incola candido colore, ac toto corporis habitu, membrorumque proportionè optimè constituti: Ciuiles admodum & ingeniosi.

Quod ad Societatem nostram attinet, duas hinc domos habemus, alteram in Amangucco (quæ ciuitas ad Septentrionem vergens in 34. & dimidiato gradu sita est) ubi P. Cosmas agit, & alter quidam ex nostris: usq; duo Iapanes adolescentes cohabitant, concionandi dono insignes:

Horum

Franciscus Xaverius moritur.

2000
Christū
amplectū
tur.

Templū
Christia-
norū An-
māgucci.

Pauperes
diuitibus
ad fidem
expediti.
ores.

*Horum opera iam duo hominum millia fi-
dem susceperunt. Alteram verò in regno
Bungano, Bongo ciuitate, quæ Amangucco
35. miliaribus abest. Aedes etiam sacra hinc
nobis extructa est, in quadam area, quam
Rex liberaliter in eum usum contulit.
Christiani ad 1500. numerantur, qui diebus
singulis sacro nostro diligenter intersunt,
altarumq; nationum ad Christum conuer-
sarum populos pietate vitæq; integritate
facile antecellunt: pleriq; tamen pauperes
sunt, quos hinc experimur rerum diuinarum
magis, quàm ceteros esse capaces: Vnde sit
etiã ut sacrosancta mystici corporis sacra-
menta, quàm ceteri diligentius frequētēt.*

*Primarij & quotquot opulentiores sunt,
non ita facile ad Christum pauperem sectā-
dum, eiusq; vitam integerrimam inducun-
tur, vitæ voluptatibus iam assuefacti, hor-
rendisq; vitijs inuoluti, persuasum habentes
(credo ita cogente demone) fœlicio-
rem vitam à presenti non superesse. Audiunt
quidem conciones, seseq; melius aliquanto
gerere cōsuescūt: Ceterum cupiditatibus, ac
dæmonis, mundiꝝ vinculis irretiti, suo quo
antea*

antea more pergunt. Prouinciarum tamen Reges & Praetores nobis non obscure fauēt, eosq; pro consuetudine regionis interdum inuisimus.

Primatū
faor ere
ga Chri
stianos.

1. ratiocō
uertendi
gentiles.

Ratio concionandi superioribus temporibus hæc à nobis habita est. Primū vernacula lingua ex libro ad populum lectum est: nunc festis & dominicis diebus in Euangelio diei exponendo versamur, & qua sunt ingenij dexteritate, quæ dicimus, haud difficulter capiunt, excipiuntq;, tanquam rationi maximè conformia. Vnde etiam sectas omnes, quæ antea in ea regione longè lateq; regnum occuparant, falsas esse ipsimet fatentur. Atque in concionibus hisce Ioannes Fernandez, qui linguam Iapanicam exactius quàm vernaculam tenet, valet plurimum, concionatorem agit vicatim propè & ostiatim haud indiligentem. Idè tamen non pari facilitate, agit Eduardus. Iapones quoque nonnulli non infelicitè concionantur, tamen his gentiles, qui aliquo in honore sunt, aut dignitate, non ita multum tribuāt, ut solet popularibus & votis. Euangelij tamen fructum ex pauperibus

ribus referunt haud poenitendum: hi enim minus fastu praepediti, facilius veritatem à quocunque propositam amplectuntur. Libros duos charactere & sermone vernaculo ita conscripsimus, alterum de vita Christi, alterum de rerum omnium principijs. Sed huic labori praefendam longè ducimus viuam vocem, utpote efficaciorē, sicut experimur, ad impellendos animos.

Viuā vo
cē libris
scriptis
praeferen
dam.

Quare necessarium imprimis esset, adolescentiores è nostra Societate huc mitti insigni spiritu, ac singulari iuuandi proximum desiderio praeditos. Idioma non ita difficile est, quin ad eius perfectam cognitionem citissimè sint peruenturi. Opus certè quod aggressi sumus, grande est, & laboriosum. Iuuat tamen magna Dei misericordia, suosq; per morbos, paupertatem, demonum graues vexationes, aliaque discrimina vocat, fidem late diffundit, electos ex perturbationibus eripit, ac solatur, quae consolatio diuina omnem humanam voluptatem longè superat. Multo melius hic ageretur cum populo, nisi tanta propemodum omnium esset seruitus.

Vulga

Vulgus vix quicquam præter indusium suum habet, planèq; pendet à possessionum & agrorum cultu, quos à dominis excolendos accipit, & ut ipsorum dominorum, ipse demon maximè dominus est, ita necessum etiam est, ut qui dominis hisce subiiciuntur, mores eorum quoque sequantur. Verùm si quando & hos dominus fidei lumine, veràque cognitione prauenerit, aut ut verius dicam, cum veritati desierint impedimentum obicere, fiet profectò, ut hinc multa Christo & pulchra nascatur proles, & amœnissima Ecclesia pomeria quàm latissimè extendantur.

Præter cætera nefanda vitia, quibus Iapanes obnoxij sunt, vnum id est maximè execrandum, quòd vixdum natos infantes interimant parentes, seu rerum inopia, qua premuntur, seu educandi difficultate deterriti. Vnde factum est ut Ludouicus Almeida vir Lusitanus, seu verius per eum Deus, ad infantes hos respexerit. Hic enim multa clarus virtute cum nos audiret de tanta infantum clade lamentantes, eamq; expauertate nasci, penuriaq;

paren.

Crudelitatis nimis Iapanum in infantes.

Infantici
dia sub-
lata.

parentum, statim mille aureos siue ducatos
in eleemosynas liberaliter contulit. Præse-
ctum urbis quoq; hac ipsa causa accessimus,
narrantes quantum boni inde oriretur toti
prouincia, si infantes illi educarētur: Roga-
uimusq; ut scelus hoc edicto publico vela-
ret, addita etiam pœna in tam crudelem
imposterum infantum internecionem, seu
parentum potius parricidia. Si grauarentur
impedijs aut educatione, ad nos in Nosoco-
mium, quod tum erigendum erat, natos
deportarent, bonorum virorum opera &
sumptibus educandos. Summè placuit Prin-
cipi hoc pacto infantes seruari, & quod ob-
nixè rogabamus, fieri etiam voluit. Eodem
die ades nostras, quod alioqui non raro so-
let, accessit, intellexitq; planè quàm non to-
lerandum esset scelus in recens natos par-
tus cruentas manus inijcere, ac vagientes
etiamdum paruulos trucidare.

Hac scribere ad R. P. V. volui, ut preci-
bus vestris ardentissimis tam abominabile
malum tollatur, Deusq; posthac vestris mi-
tigatus orationibus Iapanensi populo con-
cilietur.

Est &

Est & alius locus cuius indigenæ iam quoque cæpere Christiani fieri, urbi Firando nomen est, portu celebri, quo concionandi gratia interdum excurrimus, augeturq; quotidie Christianorum numerus. Situs hic portus est circa insula caput, 135. miliaribus à Bongo, si pedes iter conficias: sin nauigio, 270. vergitq; ad meridiem gradu circiter 33. Plurimum huc Lusitanorum naues appelluntur. Christianos habet circiter 500. Prefectus ipse urbis tantum non Christianam fidem amplectitur, nec solum ut id intelligamus, animi sui desiderium declarauit, verum etiam aream in qua Christi crux erigeretur, dedit. Ac iam eam presentibus non paucis Christianis ereximus, & cæmeterium quoque circumduximus. Quare P. Cosma utile imprimis fore visum est, tum ut Lusitani confiterentur, tum ut Iapanes in Christi doctrina instituerentur, si aliquis eò nostrum sese conferret.

Firadum
Christū
colit.

Firandi
tus.

Firadum
habet 500
Christia-
nos.

Paulus Iapo concionator insignis, fallacias & errores sectarum optime refutat & prodit, quibus passim gentiles implicantur.

Finem

Finem his imponam, sequenti anno latius, fauente Deo, scripturus. Ab anno 1549. nihil literarum ex Europa recepimus, opinor quòd nulli huc veniant, nisi ex recta navigatione sit deflectendum. Imò annis iam tribus nihil etiam ex India audiimus: & nisi contigisset nuper, nauim Pretoyam in Sinam proficisci, etiam nunc de Indis audissemus nihil. Prefecto nomen est Eduardus Gamma, vir nobilis & bonus, qui nec passus est nostris aliquid deferri, imò quàm satis erat, plus vltro largitus est. Quæ ideo scribo, ut in beneficentorum nostrorū catalogum referatur, precumq; nostrarum vnà posthac particeps sit. Is in Lusitaniam cogitat, decreuitq; & nobis in posterum consiteri, & ex consilio nostro vitam omnem instituire, ut V. R. pro nobis & Iapania oret, etiam atque etiam rogamus.

Ex Tyrando 9. Cal. Oct.

An. 1555.

Inutilis seruus,

Baltazar Gagus.

VIG.

VIGESIMATERTIA NOVEMB.

*Melchior Munesius.**An. 1555.*

A R G V M E N T V M.

Hæc epistola sequens dependet à præcedente, refert enim infantes à crudeli morte liberatos (quod in præcedente epistola latius declaratur) & cum nutricibus ad baptismi sacramentum adductos, ope D. Ludouici Almeidæ Lusitani: Eiusdemque pia opera erga Societatis fratres, &c.

P A X C H R I S T I.

*Altazar & D. Ludouicus
Almeyda à Bungano rege
obtinuerunt, ut sibi infantes
donarentur, unâ cum nutri-
cibus, qui parentum crude-*

*litate vixdum nati miserè trucidabantur.
De victu recepit Ludouicus ijs se prospere-
turum, quæ etiam, quòd Bongis remāserit
causa est: eorū charitatis beneficio prome-
ruit, ut non solum sibi committerentur in-
fantes, verum etiam cum infantibus nutri-
ces ipsæ sacro baptisate abluerentur. Sunt
ex tenuiori conditione. Hoc factum planè*

*Nutrices
cum in-
fantibus
baptismi
sacramen-
to ablu-
tur.*

G ij

diuinum

diuinum plurimum à Iapanensibus celebratur, incitatq; non parum ad amplectendam nostram religionem. Ipse etiam Ludouicus quo tenetur desiderio iuuandi Iapanes, cum me videret diutius hæere (naues enim mihi deerant) quasi more impatiens, per fidum quendam nūcium 2000. ducatorum ad me transmisit, quibus, quod supererat itineris, ulterius perficerem. Verum voluit Deus tantis opus non esse impendijs: soluerunt enim in Iapaniam tres naues, & prospera contigit navigatio. Auidè is nostrum aduentum expectabat, cupiens à me instrui, qua ratione in posterum vitam suam rectè institutam ducere posset, ad maiorem Dei gloriam, ac certior rem anime sue salutem. Det Deus, ut agnitam eius voluntatem exactè perficiamus.

Machnz qui Sinensis portus est.

9. Calend. Octobr. 1555.

Melchior Nunsius.

EDV AR.

EDWARDVS SYLVIVS

Societatis Iesu fratribus suis in In-
dia agentibus, & Bongo.

4. Idus Sept.

Ano. 1555.

ARGVMENTVM.

Epulum, præmissa concione, pauperibus par-
rant Iapanes, multi Indies Christi dogma,
etiam Nobiles ex regia aula primarij ample-
ctuntur: qui ipsi alios ad Christum pertra-
hant. Item Bonzi duo, & alij magni nomi-
nis viri, quorū vnus parentes & familiares
suos ad Christum quoque sedulo adduxit.
Alianci conuertuntur: Bonzos, et si Rustici
ei, disputatione superant. Varia de nos-
tra lege vertuntur Iapanicè.

Iesus.

VM ex sacra obedientia
prescripto mihi incūbat, fra-
tres charissimi, res tum no-
stras, tum Christianorū hīc
degetium ad vos perscribe-
re: faciam id quidem, & ea quæ noui, ut
fortè nunc in mentem venerint, comple-
ctar. Decessit hinc Petrus Alcanzena mēse

G iij Septem-

Septembri, Anno 1555. à quo P. Cosmas Amangucci mecum degit cum quatuor Christianis, Laurentio, qui idioma Iapanense probe nouit: Melchiore Iapane, qui more nostro nostra & legit & scribit: Ioanne & Francisco Bengualanis, qui res domesticas tractant. Bongii relictii sunt Balthazar Gagus, Ioannes Ferdinandus, Amator, &

Missa sacrificium
& conciones in Iapania.

Nobiles & primarii Regis Christum amplectuntur. Bōzi duo conuerfi

Bartholomeus. Misse sacrificium continenter hæctenus hic actum est, concio etiã habita, seu lecta potius ad populum Iapanico sermone, auditorio satis frequẽti. Christiani singulis mēsis cibos pauperibus, præmissa tamen, quã ipsi met habent, concione ministrat, nec pauci Christianismum amplectuntur quotidie, atque inter eos nobiles nonnulli, & in Regis aula primarii: yç, tanto ardore fidei inuita prosequuntur, ut etiam quilibet sacre piscationi animum intēdat, & alius interdum 15. alius item 20. ad Euangelium pertrahat: inter alios, Bonzos duos Maiacenses (quorũ alter egregiũ suã sectã peritus) vitã Christianorum exemplo ad fidei lumen induxit. Doctior multas mouit questiones, totũque animi sui sensum

sensum, quidnam de anima, eiusq; creatione sentiret, aperuit P. Cosma. Summa erat, nullum esse Creatorem. Voluit tamen qui ipsum creârat Deus, suam ipsi gratiam impartiri, qua reiecto errore, ipsum Creatorem agnosceret. Porro tantum efficacia contulit Deus P. Cosma reſsponſionibus, ut in alium prorsus hominem, ab eo qui prius fuerat, traduxerit. Cælum à terra tantum non distabat, quantum ille à Christiano.

Nunc igitur in posterum Christo seruire decreuit, ac se rerum diuinarum studio totum dedere. Quare reiectus omnibus quibus primo impendebat operam, propius ad nos habitatum accessit. Characteres nostros formare didicit, ita ut scite ad Ioannem Ferdinandum epistolam scripserit. Huius exemplum mitto. Sperat P. Cosmas utrunq; fore utilissimum Iapania, ut in hac latius Dei nomen propagetur. Alius quidam Baptismus suscepit, humanus admodum & fama celebris, ingenio & literis præstans: qui licet in errore quinquagesimum annum excesserit, nunquam tamen aut sectas vltas probare, aut creaturas colore voluit.

Quinquagenarius in errore consistens iam fidem Christianam suscepit.

Paulo illi nomen est: ut Christianam fidem amplecteretur, hæc erat occasio. Vxorì primum eam gratiã dederat Christus, ut per nostros commoveretur: quæ viro porro prædicare, exponere, ac cõmendare cæpit Christianorum doctrinam, Christiq; legem ut veriore, ad eamq; diligentius hortari. Et quidem marito quod iam dudum mente conceperat, persuasit: qui etiam ablatus, iam totus est in rebus diuinis. Christianas preces memoriter didicet, proprio Marte spherulas sibi precatórias, & crucis effigie sculptis. Quicquid præterea sacra scriptura in linguam Iapanicam est traductum, transcripsit, idq; sedulo meditatur. P. Cosmam, ut intelligat, sæpè accedit, multisq; se questionibus exercet. Mirum quantopere hoc ipso Christianorũ accrescant animi, ac gentiles ad idem faciendum excitentur. Fratrem suum quoque non minoris ingenij ad Christum conuertit, & multos alios parentes, affines, & quotquot sibi sanguine vel consuetudine iunctos habuit. Ab omnibus ipsius humilitas, animiq; submissio celebratur, cum summa alioqui virtute coniuncta.

Paulus
parentes
suos ad
Christi fi-
dem con-
uertit.

iuncta. Quae in Iapanicam linguam traducta erant, omnia transcripsit & in meliorem ordinem redegit, quo quidem rem cum primis utilem suae genti fecit, eaq; hac in re pollet dexteritate, ut hinc apud ipsius contribules & amicos sacrae scripturae non parum commendationis accedat.

Alius item vir nobilis, & Primas, annos 80. natus, qui solet antea magnis honoribus, raroq; cultus genere idola venerari (nam ex frequenti idolorum contræctatione manus ipsi iam callos obduxerant, dum illa nunc huc, nunc alio transfert, figit, atq; resigit, & alijs in sedibus collocat, prout gentilium ferunt ritus & mores) ad Christum conuersus est, inutilemq; istum idolorum cultum ac vanitatem tandem agnoscere, atque damnare coepit. Iamque nihil aeque virum angit, ac tanta impietatis memoria. Conqueritur identidem, lamentatur, nec aliud ferè verbū facit, quàm quòd labores suos, ac caecitatem pristina deplorat. Iam de erigenda in gratiam Christianorum sede sacra cogitat, eorum praesertim qui sub se degunt, quo saepe conueniant, ac
de re-

Primas
octuagenarius si-
dem amplectitur.

de rebus diuinis colloquatur, itaque earum commemoratione sese mutuò ad maiora ac perfectiora inflamment, & ea quæ ad salutem pertinent, exactius addiscant. Librum quoque Iapanicè conscriptum de lege Christiana propria manu transscripsit, nihil omittens, quo subditos suos omni animi contentione ac studio ad Christianam religionem hortetur. Filius patrem in Christi fide prænegerat. Res diuinas rectè intelligunt, missæ oblationibus, sacris cõcionibus, & id genus Christianorũ exercitijs diligenter interfunt.

Aliancũ
ciuitas.

Est oppidum quod Aliancũ dicitur, idq; Amangucco 3. miliaribus abest: In quo 60. ferè fidem susceperunt. Sed omnes hi rustici sunt, legendi scribendiq; prorsus ignari. Magno tamen animi feruore de rebus diuinis agunt, ut alius quisq; ita ut ne docti quidem gentiles in hanc arenã descendere cum ipsis audeant. Sed et Bonzum cõtigit, qui disputando aliquoties molestus erat, magno pudore victũ abire. Itaq; malũ hoc quod sæpè molestum erat, sustulerunt. Sæpè conueniunt, de rebus Christianis sermones miscent, ut hoc modo inuicem inflammet, & in

Rustici
Christia-
ni indo-
cti acu-
tius di-
sputant
cũ Bõzo.

& in legem diuinā excitentur. Eò Laurē-
 tius, ex quo tempore frigus sæuit acrius, à P.
 Cosma missus, ipsos animauit, spoliāq; insu-
 per retulit 12. hominum, inter quos & ve-
 tula erāt aliquot edentula, ob deuexā vide-
 licet atatem, quas tamē nec frigus, nec la-
 bor ab instituto retraxit. Ha breui admo-
 dum spacio Christianas orationes memoria
 mandauerunt, eāsque expedite pronunci-
 ant equè atque nos: verum hoc commune
 est omnium christianorum. Illinc etiam nu-
 per ad nos quidam christianus venit, retu-
 litq; fidelium numerum ad 300. excreuisse,
 studiumq; fidei omnes unum habere, &
 spem optimam in posterum superesse.

Vetulae
 edentulae
 conuerse

300. cons-
 uersi.

Pridie quàm Natalis Domini ageretur
 anno 1554. Domus nostra Christianis re-
 ferta fuit, & quidem nobilibus tum viris
 tum mulieribus. Hora prima noctis post oc-
 casum, cœpimus per vices librū legere lin-
 gua Iapanica, de sex mundi atatibus, ab
 Adamo ad finem mundi conscriptum, in
 quo agebatur de hominis creatione, & sta-
 tu innocentie, & peccato. Item de orbis to-
 tius inundatione, origine linguarum post
 Nochum

Nobiliū
 ad cōcio-
 nem con-
 fluxus,

Nochum, Idololatriæ inijtjs, excidio Sodoma, historia Niniuitarum: præterea Iosephi captivitate, qui Iacobi Patriarchæ filius fuisset: Regis Pharaonis in Israelytas tyrannide, eorumq̄, duce Moysse, liberatione. Dein de lege diuinitus data in monte Sinai, ingressu Iudeorum in Palestinam repromissam à Deo: Item de Dauide, eiusq̄ adulterio, & pœnitentia. Postremò Elia & Eliseo, Iudith, statua Nabuchodonosoris, Danielus quoq̄, rebus gestis. Atque in hac lectione ad medium noctis perseueratum est, non sine omnium qui aderant, consolatione, & confirmatione. Subsecutum est sacrum Musico concentu. Celebrauit autem P. Cosmas: quæ res etiam non mediocriter omnium animos recreauit. A Missa sacrificio ad enarrationem sextæ ætatis ventum est, quæ Christi aduentum continet, salutemq̄, nostram: Adeoq̄, hic erecti omnium mentes sunt, ut non minimam occasionem ipsorum constantia, letitia, & gaudium inuentibus dederit diuinam extollendi benignitatem. His ita peractis, apud nos prangatum. si sunt pauperibus tum & postridie epulum datum.

Pradium
pauperi-
bus ero-
gatum.

datum

datum est, seque hoc die natalis dominici,
sic Christo totos impenderunt.

Quadragesima verò tempore magna
confitentium tum multitudo fuit, tum re-
ligio, qui & ieiunio & abstinencia totam
Quadragesimam peregerunt. Potissimum
verò omnium ardor & studium emicuit
illa sacra hebdomada, cum Christi agonis
memoria celebratur. Multi domum no-
stram accesserunt, tum ut cibum apud nos
sumerent (id enim religiosius arbitran-
tur) tum ut noctem integram, quod &
fecerunt non sine eximio fructu, pijs col-
loquijs darent. Ipso sacro Passionis die san-
cta Crucis officio omnes intersuere. Passio
Domini vulgato idiomate prelecta est.

Pascha simili studio celebratum est. A-
liquot sacro fonti admoti: quod supererat
temporis, ad secundam post occasum horam
concionibus impensum.

¶ Alia quædam desumpta ex
epistola P. Cosmæ
Torres.

M O D O

Officium
S. Crucis
celebra-
tur.

10. aut
12. quoti
die bap-
tizatur:

MOdò diebus singulis 10. aut 12. pau-
peres ad baptismum conflunt, quo-
rum votis non annuimus prius,
quàm nobis de constantia eorum, & synce-
ritate constet, & que ad rem tantam requi-
ritur, intelligant ad quod Dei opem implora-
re discunt: orationes addiscunt, & recitant:
Deoq; de beneficio præstito maximas gra-
tias agunt, ad cõciones quotidie veniunt,
monentur ut infirmitatum & paupertatis
onus fortiter Christi nomine ferant. Eleemo-
synas ipsis largitur, ac laxi domum remeant:
videntur omnes breui Christiani futuri.

Ex alijs in
Octobri
scriptis.

Plurimi
indies ab
luuntur.

SUNT quotidie qui fidẽ amplectan-
tur, plurimi tamen pauperes, quos huc
non parum excitat diuitum charitas,
magnaq; in eos beneficia, qui dum ad tem-
plum, ut sacris missis intersint, veniunt, ex
ordine sedentibus elemosynas largiuntur, so-
lanturq;, quo fit ut de accepta Christi fide
summoperè sibi gratulentur. Nec minus diui-
tes, animaduerso nostre Ecclesiasticæ hie-
rarchie ordine, & Deum qui tantum sibi
quoq; veritatis lumẽ impertiuit extollunt, et
pristinam vitam detestantur.

EX LI.

T E X L I T E R I S L Y D O V I C I

Froisij Malacca scriptis, ad fra-
tres suos, Goæ agentes

7. Ianuarij.

Anno. 1556.

A R G V M E N T V M.

Refert quomodo non sine Dei gratia modo
 aperta sit via ad Sinarū cōversionem, apud
 quos lege latum erat, ne quis sub poena ca-
 pitis, aut perpetuæ seruitutis, aut carceris ho-
 rum fines exterius ingrederetur: offeruntur
 500. ducati pro liberatione vnius nobilis Lu-
 sitani capti. Opiniones ipsorū de creatione
 mūdi, & aīa, mores narrantur: disputatio cū
 Cazico Chinenſi. Inuitat fratres suos, vt in
 Chinam properent. Conuertuntur Primarij
 Iapaniæ gubernatores: item duo Bonzi pre-
 stantissimi, per quos Deus mirabilia ope-
 ratur. Lusitanus quidā omnes suas opes las-
 borēque pauperibus, & nosocomio impen-
 dens, Societati se addicit.

Gratia & amor eternus IESV Christi

Domini nostri in nobis deside-

rium accendat imi-

tandi se.

A M E N.

F I D E T E

Adete charissimi fratres, quâ
continentes vestri gemitus,
suspiria, lachrymaq̄, exau-
diatur. Deus enim modò ini-
tium conuersionis gentilium
dedit, ac velut ostium ad Sinas patefecit, ita-
to à vobis tempore desideratum: Iam So-
cietas nostra nouella planta radices agit,
diffusaq̄, longè lateq̄, vasto illi regno Chri-
stianam religionem inducet: si quid Christo
confidimus.

Scrisi nuper Melchiori Nunezium eò
triremi Francisci Tuscani peruenisse: dein
ex ijs qui nuper huc ex Sina naue appule-
rant, accepimus ut noua, ita letissima op-
tissimaq̄, Omnes Lusitanorum naues que
in Sina sunt, ad insulam, cui Campachao
nomen, ubi mercatores suas negociationes
solent exercere, conuenerunt, & habitatio-
nes quasulam erexerunt nostri in eodem lo-
co, quod templi vicem supplcat: ubi quoti-
die sacrû peractum est, & multorum con-
fessiones excepta: Siquidem eò iam con-
fluxerant Lusitani circiter 400. pueris quoq̄
doctrina Christiana explicata est. P. Mel-
chior

ehior quãdiu hic egit, ad D. Egidij Goes triremem se recepit: Gaspar Vilella cum Stephano nostro ad Frãncisci Tusci. Aditus vero, & Antonius Diaz in naui Antonij Perera hospitatus fuit. Ferdinandus Mudesius, Antonius Paez, & alij fratres apud templum, ut præsto essent qui sacerdotes iã celebraturos iuuaret. Locus ipse, Melchiorum de B. Francisco Xauierio admonuit, quãtos ille labores pertulerit, dum in tam populosam ciuitatem Cantou aditum sibi pararet: quò tamẽ non peruenit: ad Insulam enim quæ Sanchoam dicitur, decessit, sanctissimo desiderio, quòd, ut res clamat, iam à Deo obtinuisse credi potest, ut Lusitanis, & nostre Societati ad Sinas aditus pateat. Inter Chinenses enim & Lusitanos certis legibus cõuenit, ut iam tutò liceat accedere. Quam oportunitatem nactus P. Melchior, cū Ludouico Almeida nauis præfecto, Sinis non ignoto, unã in urbem se contulit, secumq; duxit Stephanum Goes, eo animo, ut ipsum ibi relinquat, si quæ forte spes fructus euangelyi effulgeat, tum ut linguam addiscat.

Hæserunt ibi ad mensam, ut si capaces essent Christiana doctrina, viderent & per-
lustrarent obiter politiam orbis, & mores.
Sanè perlustrârunt quadam, quæ nostris
orbis homines admirentur. P. Mel-
chior & Ludouicus Almeida, venia præ-
fecti Cantanensis, adiêrunt Mattheum
Britium nobilem Lusitanum, qui cum duo-
bus alijs in carcere multis ferris et cathenis
onustus, manicis & pedicis constrictus,
ac tantum non confectus iacebat. E collo
tabella pendeat ad pectus demissa, quod
sententia ferenda necisq; signum erat.

Hi viso P. Melchiore, præ lætitia, lachry-
mas non continuerunt: ille plurimum il-
los consolatus est, pondereq; ferri non sub-
leuauit tantum: verum etiam à Prorege
multis precibus obtinuit, ut ad domum
quandam mercatoris, apud quem hi no-
stri fratres hospitabantur, ire licuerit.

Sinarum *Mores.* Mirum, quàm Sineses sint peruicaces, &
in suis peccatis obstinati, nec peccatis, sed
abominationibus imbuti peccatorum.

Mundi creationem non nôrunt, cæli, ter-
raeq; aternitatem imaginantur, ad Epicu-
reos

reos planè propendent, ventrem pro Deo colunt. Breuiter summam fœlicitatem sensuum voluptatibus metiuntur: hominem nihil aliud esse quàm viuere, & mori credunt, nihil porro superesse putant à rogo: ut patrem vsuras colunt libidines ut matrem: nihil gula reliquum faciunt, septies cibum sumunt in dies singulos, aut verius comessantur: quò sit, ut sint ad omne genus victorum magis procliuës. Retulit hæc nobis vir quidam probus, qui cum ipsis aliquamdiu familiariter egit.

Inambulans P. Melchior per ciuitatem, venit ad quoddam templum sumptuosum admodum, sacerdotemq; allocutus est, si veri Dei forte notitiam admitteret. Res ad disputationem venit: nec ille quod diceret habuit. Tantum hoc dixit: sui officij esse, in hoc templo pro mortuis orare, nec aliud scire: rogare autem, ut se sineret. Finito igitur mense, redijt P. Melchior ad naues, ut suos viseret, ac missa sacrificium offerret, Dei misericordiam implorans, ut horum gentilium mentes demùm vellet illustrare, qui tantis tenebris obruti,

H ij in certo

Sine Ep̃
curei.

vsurarij.

Sine max
ime gulo
si.

Septies
vna die
comedũ

Cazicorũ
ignorantia

*in certo salutis discrimine & umbra mor-
 tis versarentur: Invocatoq; diuino auxilio
 Cantâon rursus abiit, ibiq; uno & am-
 plius mēse hesit: 5500. ducatos pro Matthæi
 Britij redemptione obtulit: verum Prorex
 redimi posse negavit, ni prius de Regis sen-
 tentia compertum haberet. Interea mouit
 Deus Cazicum quendam literatum, &
 magna apud suos authoritatis, ad publicè
 cum Melchiore in maxima Sinensium cō-
 gregatione disputandum. Conuenēre igitur
 circiter 300 Sinenses, inter quos multi lite-
 rati erant iudices futuri disputationis: cœpta
 est disceptatio cum magno circumstantium
 applausu, & expectatione, ob mirabilia &
 inaudita eis hæctenus, quæ de Deo propo-
 nebantur, rerumq; quæ videntur, aut sub-
 iecte sensui non sunt creatione, cuiusmodi
 dissertatio nunquam antea inciderat. Cæ-
 terum sacerdotis gentilis Sinensis eloquen-
 tia, ipso statim disputationum initio, cum
 iam ad respondendum se compararet, dese-
 cit: ac in tantum ruborem actus est, ut
 cum non videret quò se verteret, ratus (id
 quod erat) consultius ac tutius, si finem di-
 sputa-*

Ducati
 5500. pro
 vnus re:
 dēptione
 oblati.

Disputa-
 tio publi-
 cā cū Ca-
 zico insti-
 tuitur.

Literati
 Iapanes.

Deum ig-
 norant.

Cazicus
 cum pu-
 dore vin-
 citur.

sputationis non expectaret, ne semel quod reliquum habebat auctoritatis, amitteret: magno furore in Patris Melchioris faciem expuit: tergoq; verso, diabolus, inquit, huc alteram diabolum huc adduxit, ut mecum disputaret. Sinenses eo viso, suū Cazicum multus cachinnis & schommatibus exceperunt: ac Dei æterni notitia Sinis magis innotescere cœpit: & quãuis hæc peregrina ipsis visa sint, spero tamen fore, ut hæc in ipsis maius desiderium pariant, & ad plura de suo Creatore audiendum excitentur.

Quamuis autem P. Melchior non fuerit ad hos missus, sed ad eas qua perierunt in Iapania oves, commodū tamen visum est & hinc salutis authorem omnino non tace-
re. Venietis igitur vos fratres, & arentem hanc vineam rigabitis: Dominus incrementum addet, ut longè lateq; sacrosanctū ipsius nomen diffundatur, honoretur, adoretur. Nec mireris primo congressu nullos conuersos esse: Nam ut que facile ignem concipiunt, veluti palea, facile etiam extinguuntur, flammãq; vixdum excitata emoritur: ita de hominibus est iudicandum.

Adhortatio ad fratres ut ad Sinensem viam proparent.

Quomodo inuocabūt Deū, in quē nō crediderūt: quomodo credent, si nō audierūt: quomodo audiēt, nisi mittamini, eosq; de sua salute cōparāda plenius instruatis: salutis uerbum annuncietis? En tempus quo nihil uobis esse debet optatius: En quæ porta hactenus claudebantur, patent: sublatum est quicquid intrantibus impedimentum uidebatur obijcere: & quamuis inueterata cōsuetudo morum, difficultatem magnam ingerat animo, Charitas domini qui Iapanum arrogantiam contudit, & immaculato Christi iugo subdidit: idem conficiet, ut qui natura minus sunt indomiti, minori negotio cicurentur. Multa alia retulit, quæ omnia P. Melchior per fratrem nostrum Antonium Pæz transcripturum puto.

Quum iam tempus oportunum penè effluxisset, quo Maluccam nauigari solet, redijt P. Melchior ad naues Indicas misso P. Gasparo Vilella ex China in Iapaniam. Interea Deo ita disponente Eduardus Gama ex Iapania hīc appulit: meliora quàm sperari hactenus potuerunt, nunciat. Magnus .n. fit populi concursus ad aedes nostras

Ad Iapanes transit.

nostras ex omnibus ferè Iapania partibus,
 ut Dei benignitate Christi sacris imitietur.

Referunt etiam Lusitani, qui unà cum

Gamma appulere, Primarium Amangucci

gubernatorem hominem grandeuū (Char-

tondo ei nomen) cum duobus filijs Christia-

nis se adiunxisse: potest is vel unico impe-

rio (tam est potens) decem armatorum ho-

minum millia in procinctu exhibere. Hic

statim post acceptū baptisma, positis geni-

buis, manibus oculisq; in cælū sublat is, Deū

rogauit, quia iam ea etate ad ipsius cogni-

tionē peruenire contigisset, tantā felicitatē

adipisci, etiam ex hoc mūdo ad se vinculis

mortalitatis solutus venire concederet. Ve-

rūm ad maius Ecclesie bonū piam hāc viri

petitionē dilatam speramus: ablatā non esse

propemodū constat. Alius itē primus 300.

Mulci Iap
 panes
 Christia
 ni sunt.
 Primaris
 us prin
 ceps bap
 tizatur.

Conuersi
 picipis
 pietas.

Ali^o pri
 cepa fidei
 lumē as
 picit.

Principis
ad Euan-
gelizan-
dū deside-
rium.

tissima regna, qui Euangeliū regni aeterni, mundiq̄, redemptionem annuncient, mittat: contenditq̄, a patribus id obtinere, ut suo calculo hoc desiderium confirment tametsi huius frater, quo nihil nequius habet Iapania, cum minimum putat se videri, persequatur nos, & saxis impetat: adeo verum est, vno reiecto alterum assumi.

Miracula

Huc præterea rumor ex China adfertur admiranda stupendaque Deum conficere opera per suos electos, & ut olim in primitiua Ecclesia, ita modo multa fieri miracula ad fidei confirmationem, & eorum qui Christum sunt amplexi, constantiam: cæcis visum restitui, claudis gressum, infirmitates manuum tantum impositione curari.

Disputa-
tio 2. Bō-
zorum.

Duo Bonzi siue sacerdotes Iapanes, viri admodum honorati, & inter doctos que Maiaci erant, doctissimi: confecto hoc longissimo itinere, Bungum venerunt ad disputandum cum Baltasaro Gago, exciti viri fama, qua latè circumquaq̄, regiones peruadebat. Iamq̄, rumores de lege creatoris passim spargebantur.

Alter eorum, subtili acutoq̄, erat ingenio

nio præditus, & mediocriter in rerum naturalium cognitione, siue naturali Philosophia versatus: hic interdum res tam sublimes speculabatur, rimabaturq; & proponebat, tantoq; animi vigore, ut in admiratione raperet Baltazarem hominis ingenium, cui & Socio post longas difficilisque disputationes, tantum luminis diuini infudit Deus, ac notitia, ut Christi filij ipsius legem amplecterentur.

Benzus
acutus
philosophus,

Quoniam verò Baltazar aliquando inter disputandum allegabat loca S. Pauli, rogabat doctior iste, quid hominis fuisset hic Paulus: fuit is, inquit Baltazar, aliquando magnus Ecclesie nascentis persecutor, & hostis capitalis, dein vas electionis factus Dei bonitate, Euangelium ipsius per uniuersum penè mundum diuulgans, pro Christi nomine infinitos labores exantlauit: deniq; ut & ad multas virtutes martyrij palmam adijceret.

His auditis, respondit felix ille Bonzus: quoniam S. Paulum (inquit) secutus sum, & ipsius errores & peccata in Deum quodammodo expressi, prius quàm cõuerterer:

Bonzus
ru nomi-
na cur
Paulus &
Barnabas

Rogo

Rogo mihi Pauli nomen imponatur, ut ipsius quoque facta præclara, quæ postea Apostolus fecit, proponam imitanda. Alter, quod Pauli socius fuisset D. Barnabas, huius sibi assumpsit nomen, vitæque exemplum delegit. Habentur ambo à suis velut columnæ quædam nascentis Ecclesiæ, eamque habent nominis famam, ob eam horum ministerio Deus operatur: ut nullo modo si velim referre, memoria patiatur. Omnia ab eo viro qui Goam pergit, à quo hæc accepi, latius intelligere poteritis: nec enim scribere temporis angustia permittit.

Barnabas Addam tantum Paulum hunc Dei virtute ex ijs unum esse, per quos Deus ea facit in Iapania, quæ in omnium sunt admiratione: & ut referunt, maiora quàm ullus hæctenus ex hac gente Christianus: quotidie ieiunat, nocte loco pulvinaris saxo utitur, media nocte ad meditandum surgit, idque continenter, meditatione multum temporis studiisque impendit, varijs exquisitisque afflictionibus sese exercet, semper euangelizandi causa ab una ciuitate in aliam migrat, miraculis claret, multos ad

Forū vir tutes.

Pauli mo res sancti

tos ad Christum pertrahit, statis temporibus ad Baltazarem confitendi causa redit, dein ad suas conciones reuertitur: plura referre de hoc viro nec ocij est, nec ingenij. Deus sua infinita clemētia hos famulos suos in suis sacrosanctis ministerijs confirmet.

Sunda in Sinam venēre triremi Iacobi Perera octo Iapanes, quos cū vidisset Ioachimus Iapanensis arte faber, statim ijs ut popularibus, Christum predicare cepit, qui & sacris undis abluti sunt: multa de hoc fabro, si tempus suppeteret, scribenda forent. Tantum hoc scribo, si per indoctos hæc agit Dominus, quid per magnos viros, prouectos tum in pietate, tum in eruditione, multūque amore diuino accensos, facturum putatis?

Quamuis autem Iapanes artem medicam præ reliquis iactitant, Chirurgia tamen sunt ignari: cūque Patres nostri ob id pauperes Christianos grauissima pati incommoda cernerent, nec esset qui iuaueret, Deus qui sua misericordia & prouidentia nos mirabiliter gubernat, & protegit, Iuuenem quendam excitauit. Hic triremi

Eduardi

Sunda.

Fabri Iapanensis in cōuertendis gentilibus studium.

Iapanes Chirurgiæ ignari.

D. Ludouici Alm. eleemo^o fi. & sū= mapietas *Eduardi Gamme uehebatur, nec in Chirurgia nec lingua latina malè versatus (Ludouico Almeida nomen est) qui ducatorum quinque millia apud se habebat. Hic igitur uidens tot pauperes Christianos penuria ac morbo grauari (non dubium quin singulari Dei consilio ad commiserationem commotus) in eorum gratiam Bungi herere uoluit: Nosocomium excitat suis impensis: pauperes colligit, et summa charitate fouet. Aliam præterea domum extruxit, in qua ali infantēs uoluit, qui à parentibus summa crudelitate trucidabantur. Mos. n. crudelissimus inoleuit ut honorati Iapanes, pauperes tamen, opera obstetricum, & earum qua parturientibus adsunt, statim natos infantēs pede collo impresso occidant: dicentes, pauperibus non esse opus uita, quam in miseris traducant. Horum igitur misertus D. Ludouicus, huc curat adferri, baptizari, educari, & Christianis moribus institui. Rarum exemplum prebet omnibus tam Christianis quàm gentilibus: necdum tamen in societatem admissus, sed sua uoluntate et pietate hac pia opera exercet. Rogate*

Patres

Patres & fratres charissimi Deum, ut illius beneficio gratiaq; perseueret, laborumq; suorum fructu perpetuo in posterum fruatur.

N quis hisce rebus excitatus Franciscus Tuscannus, sua triremi, qua nulla maior est in his partibus, in Iapaniam contēdit, cum aliquot fratribus nostris. P. Melchior cum alijs, nauem Iacobi Vazei T araconēsis, qui sepius hoc iter confecit, conscendit. Videte fratres quanta messis prouenerit tam paucorum labore & opera: quid futurum existimatis, si multi praclaris virtutibus ornati huc accurrerent. Ferunt tam multos modo ad nostros Patres baptismi gratia cōfluere, ut etiam à quinquagesimo, 100. 200. miliari accedant: idq; cum filijs, vxoribus, vniuersa denique familia. Simulatque Eduardus Gamma nūciauit in Iapania P. M. Melchiorem, cū multis Malacca oportunitatem in Iapaniam nauigādi expectare, ac legatione ad Regem fungi, multa cōsolatione perfusi sunt fratres: qui iam 4. & eo amplius annis, nihil de Societate nostra audierant. Latitia hac se quoque ad novos Christianos extēdit, imò et ad ipsum Regem,

Multos
rum ad
Christia
nismū cō
cursus.

Regē, licet gentiles, quòd datus ad P. Melchiorē literis quidam significauit, rogans ut acceleret, se simulac venisset, Christi doctrinam amplexurum. Me, & rem omnē sanctis Patrum sacrificijs, fratrum meditationibus, & puerorum orationibus ex animo commendo.

Ex Collegio Malaccensi 7. Ianu. 1556.

Seruus inutilis.

Lodouicus Froys.

REX FIRANDI.

Reuerendo Patri M. Melchiori.

Reuere[n]de Pater, P. M. Franciscus uenit ad hanc meam urbem, & aliquot baptizauit, quod mihi gratissimum fuit, & omni fauore studioque sum prosecutus: nec permisi, ut quis ei esset molestus. Præterea bis ad me uenit P. ille, qui Bongi agit, & nonnullos parentum meorum, multosque alios nobiles ad Christi fidem adduxit. Ego ipse aliquoties eum docentem audiui: Placuit ualde uiri doctrina, ut & ea quæ populo edifferebat: adeo ut etiam illa quæ tum disse-

differuit, in pectore geram, nec à Christiana fide suscipienda sim alienus. Gratissimum esset si V. R. huc se conferret, quavis defuerim semel, secundo tamen non fiet, & te omni fauore & honore, quatum in me erit, iuuabo: spero id ad Dei obsequium fore.

Firandi 16. Octob.

An. 1555.

¶ *EX ALIA EDVARDI*

Syluij, Bongij 10. Septemb.

scripta.

Anno. 1555.

ARGVMENTVM.

Bonzi duo qui ad venerationē SS. Apostolorum Pauli & Barnabæ, eorum sibi nomina imponi cupierant, rarissimis virtutibus fructum faciunt. Pia pōpa funebris famuli Regij multos ad fidem inclinat. Templum, & domus Societatis extruitur, pauperum item elemosynæ auctæ. Rex Patres Societatis à persecutione liberat: liber de rebus fidei Regi dicatur, cū applausu legitur, & ab eo consignatur: magnorum virorum conuersio: & in libris in suum idioma conuertendis, & alijs ad Christum adducendis opera. Firandini Christum amplectuntur.

M E R I T O

MERITO maximas Deo gratias agere debemus, de tãto religionis ac virtutum, quem Bonzi illi Mœcenses nuper conuersi Paulus & Barnabas capiunt, fructu. Pudet me mecum viros istos intueor, qui eò venerint humilitatis, ut multò etiã perfectiores à tergo relinquunt. Addat Deus tantis virtutibus constantiam. Iuuimus iam eos in extruenda domo, in qua labore manuum victum parant, nec induci possunt, ut quicquam vel à nobis, vel ab alijs accipiant: aliud nihil mente (ut quidem videtur) agitantes, quàm quò virtutes quàm accumulatisimas habeant.

Pompa
funebri
Christia-
ni.

Pridie Cosmæ & Damiani, Ambrosius famulus Regius è viuis excessit. Ego & Melchior, superpelliceis albis induti, præcunte (ut nostratibus moris est) vexillo crucis cum 200. Christianis ad domum funebrem per mediam ferè urbem Amanguccensem (nam in extrema urbe sita erat) concessimus. Cadauer feretro impositum, ac sublimate cum multo cereorum lumine, ita ut media

media nocte clara dies eluxisse videretur, sepulchro intulimus. Idq̄, solennitate quantapotuimus maxima. Quæ ex re, non ijs solum, qui sanguine ipsum ac cognatione proximè contingebant, verum etiam urbi ferè tota maximum fidei Christiana desiderium iniectum est. Vtinam tantum ne deessent idonei concionatores. Vxor ipsius per dies 4 pauperes pavit, nonnihil quoq̄, ad erigendam pauperibus domum elargita est. Datus etiã fundus est in hunc usum à quodam homine opulento. Magna sane est Amanguccensium in pauperes largitas: nam cum antea mense semel tantum solent pauperibus erogare, modo ter, quaterue id faciunt. Insuper pauperibus domum huic nostre similem edificant, orizant reponunt, nostris quoque novas ades extruunt, nam vetustæ ruinam minantur. Templum iam erectum est, in eoḡ, sacra facta, & conciones habita de nouo & viuo templi adificio. Paulus, Barnaba comite, dum isthac iter faceret, ibi magno omnibus exemplo fuit.

Pompæ
fructus.

Elemosi
ne.
Dorus
pauperum.

Penu pau
perum.

Tēpli cōs
structio.

Persecutio.

Nova pro foribus erat persecutio: saxis
I impe-

Cōstātia
neophi-
torum.

Vincūtur
Bonzi.

*impetebamur aliquot dies: In vulgus enim
sparsum erat, nos carne humana vesci. Ca-
terum Rex misso satellite furorem omnem
compressit. Fuit hoc Christianorum fidei
probatio non leuis, eorumq; constantia per
hoc omnibus innotuit. Excubias suas age-
bant noctu, de die nostras ades tutabantur.
De concionibus nihil intermissum est in
gratiam Christianorum, neque de disputa-
tionibus contra Bonzos, donec victi, fatiga-
tiq; discederent. Tandem contendebant à
nobis, ut populo persuaderemus Iapanicam
sectam à nostra lege nihil diuersam esse.
Itaque necessum erat lucem à tenebris di-
scernere, lucem vocare diem, tenebras ve-
rò noctem: & inter mendacium, & ipsissi-
mam veritatem discrimen ostendere.
Iapanum sectas mendacijs niti, Christia-
nam verò religionem viam veritatis esse.
Hac ita sese habere, dedimus omnem ope-
ram, ut omni ætati sexuiq; persuasum esset,
nihilq; agimus aliud, quam ut hoc ipsum
capiant & intelligant, nec fallimur conatu.
Librum Baltazar Gagus conscripsit, Re-
gig; dedicauit, qui ipsum coram tum Con-
siliarijs,*

Liber Re-
gidicatus
& ab eo
signatus.

siliarijs, tum regni primoribus totum legendum curavit. Magnosq; applausu omnium excipitur, legitur & teritur, nec ullam legem esse, quæ cum nostra conferri possit, fatentur. Ipse Rex antigraphum subdidit, remisitq; retento tamen sibi exemplari, ut ij qui regno passim præsumunt, videant, & agnoscant ipsius legis, quam Patres spirituales Christianorum docent, veritatem, ac favore iuuent. Ipse facti sui rationem Patri significauit. Posthac paulum à tumultu quieuius.

Magni
viri con-
uersio.

Vix unquam est, quin aliqui Christi fidem suscipiant, inter quos etiam quadragenarius quidam fuit, vir ingeniosus, & eloquens, in lege Genxi apprimè versatus, quæ ceteris etiam auctoritate præstat, tametsi à rogo hominis quicquam superesse neget.

Paulo ipsi inditum nomen. Hic deprehenso errore suo, tantà cū perspicuitate fidei lumē agnoscit, ut nihil supra. Nūquam non sectæ suæ errores, inculcat, & præstantiam legis Christianæ extollit. Antequam se Deo consecraret, à demonib; adeo exagitabatur, ut in morbū incideret. Abiecta verò omni hæsitacione,

tione, ubi veritatem amplexus est, ubertim gustare cœpit manna absconditum: ut ipsius ministerio iam Deus utatur in vertendis ijs, quæ ad propagationem fidei imprimis videntur necessaria: tum in conuertendis etiam contribulibus, ijsq; qui conuersi sunt confirmandis. Siquidem illos initio pressit non minima persecutio. Nuper unâ cū P. Baltazaro hic profectus est ad sex miliaria, emolumentūq; haud pœnitendum è populo Christiana rei attulit. Modò verò Firandū, quod octo dierū iter hinc abest, se contulit, ut etiam Christianis ibi degentibus, dum eo in loco agit Gagus noster, opē aliquā ferat. Vxor quoq; ipsius cū filijs baptizata, religiose admodum viuit, & iam intelligo non mediocrem fructum Firandi fieri.

Contem-
platiuus
cōuersus

Bonzus quidam admodum suæ sectæ peritus, ex meditantium seu contemplantium genere, qui nobis sunt infensissimi hostes, tanto fidei lumine à Deo præuentus est, ut iam Christum sapiat magno cū animi sui gaudio, & sectæ suæ errorem, luce (quod aiunt) clarius perspiciat. Perpetuò aliquid querit & inquirat, quod ad salutem suam spectare

Ipsius in
alijs iuuā
di studiū,

speĉtare putet, ac legi nōstrā planē acq̄ie-
scit: Christianos etiam iuuat. Librum quē-
dam transscripsit, ex varijs concionibus col-
lectum, ut ex eo ad manum sit, quod popu-
laribus suis, si quando in patriā redierit, pro-
ponat. Sita non procul est à Meaco hæc
Academia, omnium seĉtarum altrice, &
matre. Respiciat eum, ac prouehat ipsius bo-
nam voluntatē Dominus. Magna sanē vi-
detur promittere. Siquidē vir simplex est,
& candidus, nec minus beneficiorum me-
mor, tam diuinorum, quā quæ ab homini-
bus unquam accepit. Pro nobis continenter
orat, alijsq̄, qui tum, ut ad nos primum ve-
nerit, in causa fuerunt, tum in lege nōstrā
propaganda occupantur.

Anno 54. prope Bongum, vir quidam
nobilis & ciuitatis cuiusdam dominus, ba-
ptismi recipiendi gratia, Balibazarum ad
se euocauit baptismiq̄, gratiam cum tota fa-
milia, ac ciuibus aliquot est consecutus: hoc
porro hortante, ciuitas tota paulatim Chri-
stum amplectitur. Ipse quoque cum filijs
subditos orationes Christianas docet.

Vir
nobilis
cum tota
tere urbe
conuersus.

Hoc eodem anno quidā Antonius Neo-
christia-

Aqua cru-
cis Signo
& oratio
ne sacra-
ta arrepti-
tium la-
nat.

christianus Cutami se cōtulit, 30. miliaribus
hinc disitum: ubi in virum quendam in-
cidit, cuius gulam ita demon ad dies 70.
strinxerat, ut tantum non suffocaret: nihil
enim cibi nec potus trajcere in stoma-
chū poterat. Ille hominis casum miseratus,
memorque diuinæ misericordiæ, qua latro-
nē pœnitentē rogantēq; veniam, à peccatis
& morte aeterna liberauisset, aquam signo
crucis in Christi nomine signauit, addita
oratione Dominica. Deinde arreptitium
ad antea actæ vitæ scelera detestanda, Chri-
sti que fidem ac veri Creatoris Saluatorisq;
notitiam adhortatus: cū ille credere se di-
ceret, aquam ex potandam dedit, qua sine
difficultate hausta, orizam addidit. Ille ani-
mo tum deinceps ad baptismū suscipiendum
primo quoq; tēpore, prorsus inflammatus est,
idq; opere etiā compleuit, abiectis idolis, &
orationes Christianas edoctus: verū non
multo post vitam cum morte commutauit.

Vir nobi-
lis cū. 159
Baptisa-
tur.

Alium quoque quinquagenarium no-
bilitate, & familia non postremum conuer-
tit: cui in baptisate Luca nomen est indi-
tum. Itaq; hic vnā uxorem & multos ad
fidem

fidem pertraxit. Multis precibus contendit anno 55. à Baltazaro nostro, ut ad se veniret: Accessit cum Ioanne Ferdinando, Paulo, & Antonio: qui dū ibi harēt ad 8. aut 10. dies, tantis inuoluti sunt occupationibus, tū die, tum noctu: Ille quidem concionibus, hic docēdis orationibus: ille baptizandis ijs qui undiq; concurrerūt. Fuerūt autem 160. qui tunc Christi fidem, suscepto baptismo, sunt amplexi: ex sola Luca familia 60. et inter eos uxor et filij, quibus nihil Christiani?

Dominus quoq; ciuitatis nomine Cutamidono, unus ex tribus precipuis regni Būgani principibus, tantoperè verbo diuino est delectatus, ut occupatus varijs interrogationibus de lege Domini toto die ad uesperum usque ieiunus nihil aliud egerit: adeoq; arrisere ipsi omnia qua dicebantur, ut tamen sit tunc Christi dogma non susceperit, suscipiendi tamē nō paruū desideriu declararit, dixeritq; se cum Rege hac de re acturū: modo uero Christianorū q in sua ditione essēt peculiare curā suscipere, optareq; ut omnes Christiani sint. Seruos etiā ad legem Christi hortatus est. Obiēperant multi, & religiose

Primarius
us Regni
princeps
uos ad fi
dē hor
tatur.

Penè coe
co vilus
restitu
tur.

Arepti
tij hære
ditarij.

perseuerant, quemadmodum ex frequenti-
bus literis intelligimus, numerus omnium
est 300. Speramus inde fructus amplissi-
mos. Iam annus plus minus agitur, à quo
visu quidam ferè priuatus, cum ipso Chri-
stianismo integrè visum recepit. Cuius rei
sparsus vbiq̃ue locorum rumor id effecit,
ut ad nos sanitatis recuperanda gratia,
varijs ex locis confluxerint plurimi diuer-
sis malis affecti, cæci, leprosi, muti, febrici-
tantes, &c. Inter alios arreptitius, cum sua
cognitionis hominibus, adductus est, ab
auo quasi hereditario malum hoc sortitus:
qui facultatū quicquid habebat, insumpse-
rat placandis Idolis: verum ita nihil sen-
sit auxilij, ut potius tormenta & demo-
num vexationes adaucta sint, tam in se,
quàm filio iam 30. annos nato. Hoc verò
anno 55. in homine loqui demonium cæpit,
nec patrem nec matrem agnoscens, etiam
15. diebus à cibo abstinuit. Sub horum si-
nem hominem accessit P. Baltazar, ius-
sitq̃, ut D. Michaelē nominaret: dum di-
uum nominat, vehementi tremore cæpit
concuti, & varios motus membrorum
edere,

edere, ita ut circumstantibus terrori fuerit. Inuocante verò Patre Deum Patrem, Filium, & Spiritum sanctum, subito à demone liber exiit, & cum ratione loqui cœpit, & comedit: atque cum alijs sex sacro baptismi fonti admotus, Michaelis nomen sortitus est, pater verò Paulus. Paucis post diebus soror huius annos habens circiter 29. molestijs demonis agitata, qui etiam in femina loquebatur, certis temporibus Patris nostri cōcionibus auditis, & ut potuit, intellectis: & gentilis & arreptitia Christianam fidem suscipere voluit. Tum verò cum sacro fonti esset admonenda, docereturq; prius se sacro crucis signaculo munire, tremere vehementer & concuti cœpit: Pater preces fundebat sollicitus. Ipsa sacrosanctum Iesu nomen & diui Michaelis proferre nitebatur. Sed magis ipsam tunc demon irritauit obstringendo os, & comprimendo. Tãdem verò in cantũ prorumpens, exclamat: Si idola Xacam & Amedam sectarum Iapanẽsium auctores reijcimus, nullus superest qui adorari debeat, aliãq; huc spectantia protulit, nec esse quod
in ijs

Demon
cicus.

S. Michaelis inuocatio nõ fert dæmon.

Idola lau-
dat.

Tres eta-
tes vnam
familiam
dæmon
obsedit.

Quærela
dæmonis.

in ijs reprehendere quisquam posset. Sequenti die, qui beata Virgini sacer est, Christianis acervatim domum nostram concurrentibus, sacrum fecit Pater, cui quoque intererat dæmoniaca: finito sacro rogat, qui valeret? Optimè, ait. Iussa verò sancti Michaelis nomen pronunciare, tremere ac dentes stringere cæpit, seseque exire velle dicere, tertiam agi etatem, à quo in hac familia hospitio vteretur: quare rogare, ut ne migrare cogeretur. Iubet iterum Pater proferre S. Michaelis nomen. Respondit id permolestum esse: & lachrymas fundens, & conquerens, Quò, inquit, me vertam? suos imitatus discipulos, qui à suo magistro edocti dicere solent: Si iubemus officijs nostris, necessariòque aliorum loculos emungere, quò nos vertemus? Christiani itaque omnes in orationes corruunt: dùmque satis dudum orant, denuò occupatam hæctenus prædam deseruit. Ipsa verò, quod primum erat verbum, potum petijt. Admonita ut Iesum & Mariam nominaret, tanta suavitate utrũque protulit nomẽ, ut Angeli vocem videremur audire: S. quoque Michael-
lem

lem nominavit. Videntes Christiani ipsam iam prorsus esse liberã, gratias Deo & Domino nostro egere, nomênque ei Maria inditum. Iam ad nos nostras beneficij memor sæpè frequentat.

Addam quod cuidã etiã mulieri accidit. Hac baptismi causa ex Ida (oppidum est, ubi aliquot degunt Christiani) unã cù marito ad nos venerat. Verùm cùm abesse P. Baltazarẽ cognouit, abire voluit. Antonius noster, qui tunc aderat, id videns, oēs monet, ut pro muliere se dent orationi. Obtemperant, qui tunc fortè aderant, Christiani. Dum orationẽ dominicã uno ore recitant, mulier fortissimus tremoribus cõcuti cœpit, adeoq; agitari, ut tres viri ad eã retinendam non sufficeret, striduitq; dentibus adeo, ut cõteri quis dixisset. Antonius eã aqua consecrata aspersit, dũ alij orationes cõtinent, tandem obdormiuit. Expergescãta tandẽ exclamat, se hinc non abituram. Admonita ut Iesum & Mariam compellaret, voce iracũda, & ut apparebat, inimica compellauit Iesum & Mariã. Rursum omnibus ad orationem prolixiorem recurrentibus, ad se redyt, & animo

Aque cõsecrata.

Mulier ex
Ida con-
uertitur.

animo minimè turbato nomē Iesu, & vir-
ginis Matris cum summa reuerentia nomi-
navit, addens se illum adorare, qui se cre-
asset: pergens porrò ad S. Crucis imaginem,
se graviter deliquisse confitebatur. Narra-
vit mihi postea septem se annis circa cor
grave pondus sensisse, adeoq; se iā planè non
solum liberam esse, verum etiam magnam
animi alacritatem, lætitiāq; percipere.

Semel pernoctavit apud nos unā cum ma-
rito: mane admonitā, ut sepè venerandum
nomen Iesu Salvatoris nostri, & B. Virgi-
nis inuocaret, cum summa cōsolatione di-
misimus. Abijt eo animo, ut huc ad ba-
ptismum recipiendum cum suo marito (cū
redyisset Pater Baltazar) reverteretur.

Summè mihi gratum fuit, quòd mulierem
tantum à priori mutatam cernerem, nec
mutatam solum, sed loquentem, ut spiritu
Dei afflatam, & insigni charitate accēsam.

Quotquot in hac regione sunt egroti,
Christianam amplectuntur fidem. Id asse-
uerare possum, 300. egrotos, & amplius hoc
anno ablutos esse: & hi magnifica Dei ex-
tollunt opera, quæ in se suscepto baptismo,
expe-

300. egro-
ti bapti-
zati.

experiantur. Hic tolerantiam in infirmitatibus admiratur, gratiam Dei propter valetudinem sublatam alius predicat. Certatim quisque nititur alios etiam ad fidem adducere, & quidem adducit, hic tres, ille 5. alius itē 10. aut 15. Quo verò contra morbos remedio utuntur, aqua lustralis est, passim in tanta veneratione habita, admiratione, & precio, ut undique à 30. & 40. miliaribus certatim petatur. Varias pellit infirmitates, potissimū verò oculorum vitia hic frequentissima. Maior pauperum pars, cum eo qui omnibus præest, Christianam fidem profitetur, & paulatim omnes baptizantur. Sæpius nos accedunt, ut orationes addiscant. Dein ad eleemosynas petendas abeunt.

Sanati
 Baptisma
 tis virtu-
 te alios
 ad fidem
 adducit.

Aquæ lu-
 stralis
 vis.

Pauperū
 cura.

Sacra &
 conciones
 quotidie
 habitæ.

Feruor
 Christiano-
 rum.

Hoc anno 1555. ab initio Quadragesimæ de ieiunio & sacris, nullo die quicquā intermissum est, & conciones indies summo mane habita ad Christianos, quorū desiderio satisficientes, ad Pentecosten eas cōtinuamus, pleno semper auditorio: adeoq; auctum est pietatis studium, ut ex vicinis locis diem integrum præuenerint, alij

auroram

auroram anteuertent, ut loca præoccuparent. Charissimus frater noster Ioānes Fernandez Orationem Dominicam explicat, rem ipsis & gratissimam et iucundissimā. Dies in Quadragesima non fuit, quin vel 10. vel 15. vel 20. baptismum susceperint. Omnes si colligimus, toto Quadragesimo tempore 700. abluimus. Quinto die magna illius hebdomadæ sanctæ, quo salutis nostre mysteria, beneficiæque in memoriam reuocantur, Christi flagellationem, flagris se cadentes religiosè celebrârunt. Secuta est afflictionis Christi explicatio, totusque dies pietati ac deuotionibus diligenter insumptus, nec minore feruore. Sexto uero die undique tantus hominum confluxus ad nostrum templum fuit, ut continenter refertum extiterit. Multum mouet, excitâtq; Gentiles, quam exercemus mortuorum inhumatio. Cùm primùm efferremus funus, tria hominum millia, eoque amplius accurrere, non tam ad pompam, quam ut rem hîc planè insolitam, & à suis moribus alienam viderent: Gentiles enim patris defuncti cadauer non solum non sepeliunt

700. In
Quadragesima
baptizati

Afflictiones
christianorum.

Ratio sepeliendi,
Gentiles ad Christum excitat.

Quomodo
Gentiles

peliant honorificè, verùm ne per anticum quidem quòd efferatur, dignum putant, sed per posticum, ne à quoquam videatur, cenciunt: minus serunt pro defunctis orari. Alio etiam Bonzi, & magis horrendo crudelitatis genere vtuntur: cum impiam mortem imminere animaduertunt, domo exturbant, nec in adibus quidem mori patiuntur.

filiscum
mortuo-
rū cada-
ueribus
agant.

Mos Bō-
zorū se-
peliendi
mortuos
Agonizā
tes domo
eijciunt.

Videntes modo Christianorum etiā erga cadauera charitatem, & pauperes, diuitesque defunctos equali honore afficere: dum efferuntur, multum nostra ab ipsis commendantur, ita vt interdum, qui saniores sunt, non vereantur fateri, nullam esse legem, que cum Christiana comparetur: eamque vnā esse, quam merito omnes amplecti debeant.

Multi ex Christianis confessionis Sacramentum frequentarent, sed cum vnicus dumtaxat sit sacerdos, satisfieri omnibus non potest. Missæ sacrificio continenter intersunt, & concionibus, facturi, vt apparet, ad DEI obsequium, quantum iniunxeris.

Summo-

Exempla
cogūt ad
fidem.

Christi-
norū per
fectio.

Gratitu-
do.

Per totū
regnum
Bonga-
nū Chri-
stiani
multī.
Iacatae
60.
Siguida
60.
Cutami
300.

Summoperè parentes ad vita mutationem
excitat filiorū conuersio, & probitas, quam
cum Christianis coniunctam esse animad-
uertunt. Tanta in his Dei gratia & vir-
tus potest, ut se, quamlibet fœlicissimis,
fœliciores iudicent, qui à mundo multa,
grauiaq; cum ignominia sufferunt, cum ita
denuum Christum profiteri sibi videantur.
Quidam cōuersionis initio pudore affectus,
post p̄ys colloquijs, & alijs ab errore, quo
impliciti sunt, reuocādis, magis quàm vlla
re alia delectari cœpit, adeo ut his magis
pasci, quàm cibo potuq; videretur. Die no-
ctūq; aliud nihil, quàm de erroribus & fal-
sis opinionibus agens, quibus prius fuerat
intricatus, & fœlicitate, quam iam est af-
secutus veritatis agnitione. Per vniuersum
Bonganum regnum modo vel plures, vel
pauciores Christiani sunt. Iacatae 60. Si-
guida tantidem. Cutauri 200. & amplius,
omnes singulari constantia, tam parentes
quàm filij. In omnibus etiā vnus est, quem
honoratiore habent, & ut primarium ve-
nerantur: cui exhortandi officium incūbit,
ut primis bene cœptis, alacriter ad maiora
conten-

contendant. Quotquot tales sunt, huc sæpe
sacra, concionesq; auditū, ut simul orationes
addiscāt, instituunturq; exactius, veniunt,
& Dei gratia quotidie magis proficiunt.

Ego modo solus Bongi ago, & indies P.
Baltazari aduentum expecto, qui se cū Io-
anne Ferdinando, Amatore, & Ludouico
Almeida, & Paulo Firandum contulit,
Lusitanorū qui eo appulerunt, confessiones
excepturus. Audiens Rex de Baltazaris
profectione, huc ad nos, qua est humanita-
te, venit, & ne sollicitus esset de profectione
monuit: missurum se virum talem, qui
quicquid in itinere esset necessariū, curaret,
subministraretq; atq; etiam, si ita videretur,
deduceret. Monitos præterea voluit suos
duces, qui in itinere, qua Patri transeundū
erat, morabantur, equos ut paratos haberēt,
& cōmeatum. Abeunti verò quatuor equos
dedit: tot enim opus esse putavit, propter
latronum, qui vias passim obsidebant, gras-
sationem.

Regis fa-
uor.

In adibus nostris perpetuò degit quidā Christianus
Christianus, natus annos 70. cum nonnullis
alijs viris probis, qui huc commeāt, ac dor-
miunt,

K

miunt,

Christia-
norū no-
uorū di-
ligentia.

miunt, sollicitèq; de die noctūque domus curam gerunt: cum ijs qui ad ades nostras veniūt, de rebus diuinis agunt, ijsq; librum quendam de rebus fidei in linguam suam vernaculam transfusum legunt.

Orādi ra
tio dome
stica.

Vesperis dato signo ad orationē nos conferimus, qua Oratione Dominica, Salutatione Angelica, & vespertina prece, qua Reginam cœli veneramur, absoluitur.

Oratur
pro nau
gātibus.

Oratur etiā pro nauigantibus: nominatim verò pro nostris qui in Iapaniā veniūt. Similiter letania dicuntur, vt Deus nos ab hostibus liberet, tū visibilibus, tū inuisibilibus. Posthac ad lectum quisque se confert: det Deus, vt in ea conuersatione ipsorum aliquid addatur pietati.

Antonius Cina particulatim nobis transitū B. Francisci Xauierij ad feliciorē vitā, descripsit, Deo laus, qui ipsum transtulit in eū locum, vnde nostras necessitates & miseras clarius prospectās, ardentiusq; ac maiori orationum efficacia pro nobis apud Deū intercedat. Si mihi singula de rebus Iapanicis scribenda foret, qua ad Dei gloriā & obsequiū geruntur, longa superesset textēda historia:

historia: alia enim alijs indies succedunt, idq̄ in tanto numero, ut memoriã præcedētiũ, quæ sequũtur obliterēt. Quare his finē faciēs, me, omnesq̄ nostros, qui in Iapania degūt, plurimum orationibus vestris commendo, rogōque ut vestris precibus consequamini, quò nos magis idoneos efficias sue gratiæ, obsequijq̄ ministros.

Bongi 10. Septemb. 1555.

Seruus inutilis. Eduardus Syluius.

ARGVMENTVM.

Agitur de sua in Iapania profectiõe, & multis quæ in itinere euenerũt periculis. De rebus Sinarũ & 13. prouincijs, totidēmq̄ maximis ciuitatibus: Cãtaon, Metropoli. Moribus Sinarũ, legib. ratione gubernãdi, officijs, dignitatibus, Regis potētia, diuitijs, Præfectorũ maiestate, multitudine, arcus triumphales, subditorũ obedientia, & seruitute, Regioni: vastitate, Regia. Cur Sinarum cõuersio difficilis. Eorũ ingenij, vitia, errores, sacerdotes, idola, difficultas nauigandi, in Iapaniam obedientiæ virtus & efficacia.

LITERÆ MELCHIORIS NVNESII
Prouincialis Societatis Iesu in India, ex
Chinensi portu Machnan, ad suos in Christo
fratres in India agentes Nouembris 23.

Anno 1555.

K j

Gratia

Gratia & pax Domini nostri Iesu
Christi semper sit in ani-
mis vestris.

HX literis superiori anno ad
vos missis, intellexisse vos
arbitror, me Malacca hie-
masse: nunc ut vobis, qui
fratres mei estis in Christo
dilectissimi, Dei Opt. Max. beneficia in
memoriam reuocem, simulque spiritualem
aliquam consolationem impertiar, breuiter
totā nostri itineris rationem, ut in ea cru-
cis flores agnoscatis, quibus nos Deus re-
creauit, referā: quādoquidem presentes, &
vnā agere nō datur. Malacca itaq; 15. Apri-
1555. in Iapaniam nauigaturi discessimus:
cū tamen nihil non obijceret veterator
hostis difficultatum, ne susceptam hanc na-
uigationem persiceremus. Cumq; nauē non
inueniremus, quæ in Iapaniā solueret, à D.
Antonio Norognano, Malaccēsis arcis præ-
fecto, triremē accepimus Regiam, quæ pri-
ma nobis occasio contigit, ut in aduersis re-
bus omnem spem in Deo figendam discere-
mus.

mus. Eam autem multis varijsq; rebus instructam esse oportuit: Nauclerus, Nauta, aliq; qua in re nauali requiruntur, comparanda: in hoc & laborandū nobis, & fratri nostro Ferdinādo Mendezio multum impendendum. Et in hac apparatione tribus integrus mēſibus, Ianuario scilicet, Februa. & Martio immorandū. Quibus tandē euolutis, in grauem morbū incidi, à quo vixdū refocillatus, vnā cum reliquis fratribus cōſcendi. Ea siquidē Dei clementia est, ut in tot negociorū fluctibus, qua tū varia animum diſtrahūt, tum etiā natura debili nō satis conueniētia, ſolatiū non defuerit: & quod ex humana industria fratribus deerat, hoc diuina mihi gratia ſuppeditaret. Cives Ingēs feruor ciuiū Maluccēſium.

aut diſceſſum noſtrū multis lachrymis proſequuti ſunt, quod me cōſudit plurimū: alijs vero, ut animaduerti, ad maiora ſtimulos adiecit. Plurima, maximaq; pericula in tā incerto nauigationis curſu experti ſumus. Benediētus Deus, qui nos ne in periculis quidem tantis non deſeruit. Aliqua ex ijs adijciam, quibus reliqua facile intelligatis.

Primum trigeſimoſexto à Malacca mi-

liari, tēpestatis vis tanta exorta est, ut vel-
lum perripuerit: quod nisi fuisset disruptū,
per pontum corpora iacuissemus: deinde ubi
ad Sincapura fretum venimus, triremis in
breuibus subsedit, & quidem in hostiū lo-
co: qui non ita pridem Lusitanos aliquot,
multis supplicijs affectos, enecārant. Cū
verò iam quotquot nauigationis erant socij,
spem omnem salutis amissam existimarēt,
obnixè rogārunt, ut lembo magnā triremē
(Galeonem vocant) qui nos anteuicerat,
insequeretur, eosq; qui prauehebantur, ad vi-
tam, facultatesq; nostras tuendas implora-
rem. Itaque fratribus Ferdinando & Ste-
phano Goeseo comitatus, dum sub noctē na-
uigo, nauiculas so. insequētes cōspeximus,
tātis clamoribus, ut attonitos, ac propemo-
dum stupidos nos reddiderint. Cū iam
mortis certissimam, ut putabamus imaginē
videremus, nihil restabat spei, praterquā
fiducia in Deum, & oratione. Qui aderat,
titionem mihi dederunt, manibus tencen-
dā, ac sic tormenti veluti formam procul
ostenderem. Sed in tam presenti periculo
exigua admodum spes in titione ponenda
erat:

erat: ad eum intendenda mens erat, qui in oportunitatibus & tribulationibus posset auxiliari: qui etiam fecit, ut iam iam capiendi Galeonē affecuti sumus. Mauri verò, quia iam nos elapsos, opeq; & presidij tuto videbant, cessere. Ego qui huiusmodi periculis non ita assueveram, iam ipsa re doctus, sentio, quam præ his leuia sint ieiunia, cilia, verberationes, omnesq; que ad carnem domandam comparamus, mortificationes, aut si quid est eiusmodi, quod vel minimã cum morte comparationem admittat.

Quare dum ad nauim nostrã properamus, Dei Opt. Max. auxilio è breuibus eductam cognouimus: Secundum hoc erat. Tertium restat: Nam dum in insulam quam Pelotimaon vocant, ferimur, Lusitani in hanc egressi, in non leue discrimen sese coniecerunt: in insidijs enim latere Maurosprehenderunt, sagittis venenatis instructos, ut huic hominum generi præcipua vis in veneno est. Quinque autem ex nostris Mauri, artis nauticæ peritiores, & quibus carebamus egrius, ad suos effugerunt. Nego cū propterea cū Præsfecto, et Nauclero fuit,

Pelotis
maon in
sula.

qui obnixè rogandus erat, ut ulterius pro-
 grederetur. Quartum periculū mox subse-
 quutum est, cum Patanā appulimus: Nam
 hīc ad arma concitatos cognouimus indige-
 nas aduersus Lusitanos. Magna enim hęc
 triremis (seu pratoriā vocare malis) Lu-
 sitanorum, Patanensis Præsēti nauim ce-
 perat, omnibus quotquot ea vehebātur, ene-
 catis. Nos aut̄ in tam ancipiti periculo, hoc
 unum admirabamur, reliquos non tantum
 homines, sed pueros etiā orphanos, qui unā
 nobiscum nauim conscēderant, magno sem-
 per, fortiq̄, in Deum animo perstitisse: qua
 ex re vel ipsa experiētia didicimus, diuino
 consilio nobis hęc omnia contigisse, ne vel
 patientiæ fructu defraudaremur, vel de
 ipsius auxilio disceremus desperare, à quo
 unū in afflictionibus auxiliū est. Sub initiū
 May Patana soluimus in Iapaniā: speraba-
 mus aut̄ ut ipso D. Ioānis die sacra corā di-
 lectis fratribus, alijsq̄ Christianis, q̄ in Bō-
 gina degūt ciuitate, perageremus. Verū (si-
 ue mea peccata fuerint in causa, siue demo-
 ni susceptū iter displicuit, siue Deo Op. Max.
 ita visum fuit) ingēti oborta in sinu maris
 Pullo-

Pullocōdorensis, tēpestate, abrepti tantū nō
 periūimus. Tāta enim aquarū vis & mul-
 titudo celocē nostrū depressit, labefactauitq̄,
 tantamq̄ aquae copiam transmisit, ut noctu
 & interdū exhauriendo sublenari non po-
 tuerit. Videntes Nauarchus, ceteriq̄, Lusi-
 tani, in quantis versaremur periculis, ob-
 nixē nos rogare cœperunt, ne tanti Iapanē-
 sium salutem faceremus, ut nostram postha-
 beremus: Iuramento confirmantes, quātum
 experientia compertum haberent, fieri non
 posse, ut Chinensē illud astuosum & concit-
 atum mare celox superet, sed ad unum
 omnes perditum iri, certo certius habere.
 Iam vos cogitate, quanto meo cum dolore,
 iter tanto desiderio, tot tantisq̄, periculis pe-
 nē confectum, intermittendum fuerit.
 Verū indigni eramus (sic enim colligo)
 tanto successu qui iter istud conficeremus,
 cum & iam propemodum undis depressus
 celox esset, & ventus adeo contrarius, ut
 40. dierum spacio vix ad 130. miliaria per-
 uenerimus. Pelotimaon itaque reuersi, duas
 ibi offendimus Lusitanorum naues, quae huc
 aquatum aduenerant. Atque hæc cum in
 Sinam

*Sinam properarent, rogârunt, ut dimissa
 nostra triremi (qua tanto periculo veheba-
 mur) secum in Chinam nauigaremus. Inde
 enim sperabant in Iapaniam facile nos tra-
 secturos. Dubius itaque, num in Indiam,
 prima oblata occasione, proficisci consultum
 esset, intellexi Malaccam per Indiam non
 nisi nouem mensibus tutam esse nauigatio-
 nem. Si verò in Chinam concederem, fru-
 ctum aliquem ex infidelium conuersione
 sperabam: literis etiam quas ex Iapania,
 vel India expectabam, significaretur, quid
 in nostra religionis & fidei propagatione
 factò esset opus, & interim in amplissi-
 mo Chinensium regno versarer: Tan-
 dem ut vnà nauigaremus, & ad diui-
 num honorem augendum, & ad fidem
 nostram propagandam utile iudicauimus.
 Sed dum celocem nostram deserere para-
 mus, in aliud incidimus periculum, quo
 vix aliud habuimus grauius. Nocte enim
 intempesta tanto impetu triremis in ce-
 locem impedit, ut propemodum demer-
 serit. Fertur illa in saxa & scopulos, di-
 uina tamen bonitate summum periculum
 inco-*

incolumes euasimus. Quidam sortem suam deflebant, terrebanturq; vehementer, cum in tam difficili longoque itinere, quod ad Dei obsequium susceptum erat, mortem presentissimam viderent imminere, seseq; in tot tantisq; periculis versari: qua sanè in re parua fides specimen declararunt.

Deus enim quos diligit castigare, & corrigere solet, multisq; obiectos difficultatibus probare, ea ratione qua aurum in fornace, ut habent sacra litera. Hæc autem eò speciatim, & summatim refero, ut intelligatis singulari Dei providentia deberi, quod simus incolumes, ut ipsi posthac fidelius & diligentius seruiamus: voluisse quoque piissimum Salvatorem nos tot actos tempestatibus monere, ut ad Ethnicorum conuersionem veniremus, constantiores, & fortiores: indigni alioqui, qui tam debiles & inexercitati, tam nobilem prouinciam susciperemus: Quare nos ijs virtutibus, quas tam arduum negotiũ requirit, instructos esse oportere.

In nauem igitur sumus ingressi Francisci Tusci, qui in Goano collegio filium habebat.

Insula Sã
choa.

Sanchoa
90. milia
ribus Cã
taone dis
tat.

habebat. Medio verò Iulij ad Insulam
Sanchoam peruenimus, quò tamen antequã
deueniremus, per loca quedã saxosa trium
vix vlnarum altitudinis, vento violento
acti nauigauimus: In qua si naus impegis-
set, de omnium salute actum fuisset. Et in
hoc tam presenti mortis periculo Sanctõrum
suffragijs erigebamur, maximè autem San-
ctissimæ Trinitatis, quæ, dum litanijs im-
plorabamus auxilium, nos solabatur. Con-
cessit mihi Deus, vt in Sanchoa (quæ 90.
miliaribus Cantaone distat) missæ sacrifi-
cium peragerem, in loco vbi B.P. Franciscũ
sepultum fuisse affirmabant. Mox curauit,
vt ciuitatem ingrederer, quæ hæcenus ne-
mini patuerat, vt nec totum Regnum: ad
quod modò, cum omnibus Lusitanis, vt p̄
credo, tum nobis, orationes B.P. Frãncisci adi-
tum impetrãrunt. Paulo enim postquã ille
diem obiisset, Lusitanorum nemo Cantaone
ciuitate prohibitus est, liberaq; cum ea gẽte
commercia fuere. Quod certè beneficium
sibi soli impendi petierat D. Franciscus, sed
adeo non obtinuit, vt in posteros, hoc est, nos
eam commoditatem, qui talem habituri
eramus,

gratam intercessorem transferret.

Quia verò rem me gratam vobis facturum existimo, si quid de hac prouincia perscripsero: commodum iam est, breuiter quæ ipse vel viderim, vel audierim, referre.

Sina itaq; tota 13. continetur prouincijs, quarum nulla est, quin urbem insignem habeat, totius prouincia primariam, à qua leges petuntur, & totius prouinciæ administratio. Inter has autem ciuitates primarias Cantaonem minimam asserunt, quæ tamè, Lusitanorum omnium iudicio, Vlisiponem & hominum multitudine, & magnitudine antecellit. Aliæ verò, longè Cantaonem & hominum frequentia, & pomeriorum ambitu superant. Est autè Cantaon firmus propugnaculus, ædiurnq; magnificentia admodum famosa, in eaq; qualibet platea portam habet, quæ de nocte occluditur, ut ne ex una platea in alteram vlli, vel ad furandū, vel ad grassandum transire liceat. In vjs passim arcus triumphales sunt, & insignes, plures opinor, quàm 100. Nec mirum, Principes enim qui triennio quoque officio decedunt, huiusmodi arcus in perpetuam memoriam

Sinæ descriptio.
Prouinciæ Sinarum 13.

Ciuitatū vastitas.

Cātaonia descriptio.

moriam erigunt, in quibus & sua expri-
 munt nomina, & quo tempore rerum ad-
 ministratiōe tractarint. Vbi verò in vijs
 huiusmodi arcus non sunt, longo ordine
 magna arbores crescūt, vijs ipsis veluti hor-
 ti formam præbentes. Ciuitas quoq; omnium
 rerum, quibus ad vitam opus est, instructis-
 sima: et in qualibet platea macellum habet.
 Aquis fluminis tota cingitur, ita ut oportu-
 ne circumcirca nauigari possit. Campos
 amplos extra habet, qui omnes irrigui sunt,
 ob tantam aquarum commoditatem. Qua-
 re etiam ter in anno terra fructus suos pro-
 ducit, usq; qui in Europa nascuntur, pares:
 ut etiam arbores, animalia, & quicquid
 demum terra profert. Honesto cum viri-
 tum mulieres habitu vtuntur: seuerè in a-
 dulteros animaduertunt. Mechanici &
 Cerdones per regiones distributi: qui eius-
 dem artificij sunt, vnum occupant. Nec ali-
 quis aliam filium suum docet artem præter
 eam quam ipse exercet. Neminem in ocio
 viuere permittunt: sed vel Mechanicā ad-
 discant oportet, vel aliquo in Republica of-
 ficio funguntur: nec cæcos, quos molis adhi-
 bent.

Terra ter
 in anno
 fructus
 producit

In Adul-
 teros se-
 uerè ani-
 maduer-
 titur.

Ocium
 omnino
 prohibe-
 tur.

bent, ne mendicare cogantur, ociari sinūt. In Mechanicis rebus tanta pollēt industria, ut in toto vix terrarum orbe existimem homines maiori. Neminem patiuntur, vel nobilitatis titulis aucupari, vel potentem fieri, vel perpetuos sibi census parare, ne vlla occasione Principis, rebellio aut seditio oriatur, & iugum excutiant: propterea quisque suos filios in summo gubernatorum obsequio instituit: qui gubernatores in eam quoque rem vigilantissimi sunt, & omnibus ex aequo ius reddunt, & imperant.

Legatus Siamis pro certo nobis retulit, Chinesium Regem soo. stipari magnis viris, veluti quibusdam gigantibus, quos ipse asseruit se vidisse. Idem alij Christiani vno ore confirmarunt. Tam verò potens & populosum hoc regnū est, ut cum in hoc portu in quo agimus, plusquam tria aut quatuor millia librarum piperis, & centū millia ducatorū argenti celati, in vna tantum naui, que ex Iapania venerat, veherētur, vnius mensis spacio distracta sint: Vt & alia omnia que huc feruntur, facile possint,
cū

cum Cantaonensibus conceditur, ut liceat suas merces ad insulam Sanchoan efferre, qua negociandi gratia admittuntur exteri, ut cum Sinis merces suas commutent.

Quae verò à Sinis recipiunt, in Indiam, Lusitaniam, & alias regiones efferunt. Similiter singulis annis breui spacio, quicquid huc adfertur, vendi assentunt aut commutari. Hanc autem Cantaonis urbem, quae inter 13. omnium est minima, singulis annis Regi amplius quam sexcenta millia librarum argenti pendere testantur Sinenses.

Quae certè vis argenti, etsi nimia prima facie videatur, rem tamen ita se habere facile constabit si totam illam exactionem in partes deducamus. Primum enim graues illos census & indictiones, quae cuilibet imponuntur. Nam ubi annum quis attingit 18. vsque ad 60. sex soluit nummos regi, qui tertiam propemodum consiciunt partem aut rei. Tantundem singulae quoque pendunt familiae. Ex omnibus verò mercibus quae huc aduehuntur, quintam: & ex quibusdam mediam exigunt partem: unde facile colligere licet, tantam vim argenti Regis erario inferri.

Immēsa
Cātaonis
tributa.

ferri. Tanta etiam huc appellitur nauium
 multitudo, tum minorum, tum maiorum,
 ut nullus non admiretur. Mensis spacio
 ducētas & octoginta naues, & decem mil-
 lia militum nuper in aciem instruxere cō-
 tra Iapanenses, qui tanta valent disciplina
 nauali, ut non fuerint veriti multis excur-
 sionibus regna potentissima Chinensium
 sepe populari. Quam calamitatem diu mul-
 tumq; passi Chinenses magna hominum,
 nauiumq; collecta multitudine, in Iapanē-
 ses totum belli impetū direxere, quos tanto
 prosequuntur odio, ut certatim preciū soluāt,
 quoties quis ex ipsis aliquem occiderit.

Classis
 280, nā
 uium.
 Iapanes
 bello nas
 uali prae
 stant.

Centos

Proces

Magist

Magist

Ciuitatum Magistratus certè spectatu
 dignus est, & in summo apud omnes hono-
 re & ueneratione; adeo ut opus sit tertio
 quoq; anno novos ex alyis prouincijs creare.
 Et quamuis plurimum commensationibus
 sint addicti (quæ res insolētiore reddit ho-
 mines) magna tamē Praefectorū cura et vi-
 gilantia, tāta inter se pace & trāquillitate
 fruuntur, ut nullū ciuē, ne praefectum qui-
 dem arma ferentem videas. Tantam ego
 baud satis admirari desino trāquillitatem,

Officia Reipublicæ. qua ciuitates ista reguntur. Inter honoratos sunt, quem *Enchasi* vocant, qui in flagitiosos animaduertit homines, quòd penes eum iustitia criminalis potestas sit: Alius quem *Ponchasi*um, nos *questorem* appellaremus regni. Est & tertius, *Chaenus* dictus, qui oculi & man^{us} formã in sua gestat clamide, atq; hic inter alios eminet: cuius munus est diligenter obseruare, si reliqui bene præsent, & recte suo munere fungantur: quos suis officijs priuat, si negligentes deprehenderit: ut si mortis sententiam, vel supplicia flagitiosis irrogata, executi non sint, quæ prius ex curia Regia denunciata accepere. Alius denique vulgo dicitur *Tulaonus*, qui omnibus alijs imperat, & dignitate longè superat, estq; veluti *Prorex*, penes quem totius regni est administratio, vniuersamq; regionem perlustrat. Hi autem omnes gubernatores certo genere pilei, & peculiari vtuntur vestium genere, cum eiusdẽ Regis insignibus circa humeros, quæ sunt Leonis effigies. Qui huiusmodi ornantur, tanto omnes pro cuiusq; gradu, afficiuntur honore, vt credi vix possit: tantaq; eorum maiestas, vt non nisi

nisi flexis genibus, & certa distantia conueniantur. Pallatia inhabitant admodum magnifica, ab ipso Rege concessa. Ne paucos huiusmodi gubernatores credas, Chineses affirmant, in hac sola Cantanionis provincia Regem alere centum hominum millia, quibus iura tantum commissa sunt, iudiciorum administratio, & cura, ut seruetur provincia tranquillitas: nec hos conueniendi facultas datur, nisi in Senatu, aut iudicijs: & tunc quidem si quid expetitur, literis licet. Ianus etiam adhibentur Ianitores: qui admitti ad iudicium cupit, alta voce quid velit, significat. Eorū arma, quos Rex in istorum comitatu destinat, arundines sunt duorum cubitorum, latitudine verò palmi, fissæ per medium, & admoto igne indurate. Quilibet autem, siue is diues, siue pauper, clarus aut ignobilis sit, sine ullo discrimine, etiam oblata leui causa, cum lubet, his arundinibus cædi iubetur sub tibiarum iuncturis, tanta inhumanitate, ut si so. ictus quis receperit, animam inter verbera reddat, vel claudus efficiatur, carne usq. ad ossa contusa. Me præsentem 10. huius-

Præfecto
rū ingēs
multitudi
do.

Arma.

Pœnæ.

Iudicium
magnifi-
centia.

modi verbera cuidam inflixere, & inten-
tiores credo dolores ex illis decem sensit,
quàm quibus Iudæi 40. vna minus ex lege
inflixere. Absoluto aliquo iudicio, mox por-
tas occludunt, & pro sigilli testimonio sche-
dulas quasdam foribus affigunt adium in
quibus habitant. Quoties autem egrediun-
tur, sedibus feruntur magnificis, & aliqui
equos manu ducentes comitantur. Præter
plurimam turbam eorum hominum, qui aru-
dines illas, aut clauas ex Regis cõstitutione
gestat: & alios qui tabellas ex humeris ha-
bent dependentes, in quibus nomẽ illius, quo
funguntur Magistratu, inscriptum est, nemo
alius in via comparere audet. Hi omnes bi-
ni longo antè procedunt ordine, magnis ac-
clamantes vocibus: ut cedant singuli: nec
vlli tunc per plateam patet aditus, sed in ades-
se omnes recipiunt. Alij vias, qua trans-
eundum est, purgant diligenter: tamq̃ in-
genti illi incedunt ambitione, ut nulla vox,
dum transeunt, in vjs exaudiatur. Tanta
denique eorum gravitas est & maiestas, ut
ipsi Lusitani, qui eò se conferunt, ut com-
mercia contrahant, eos ipsos non nisi flexis
genuibus,

genibus, & eminus alloquatur. Atque hæc omnium maxima est difficultas, quam in China inuenio, pro Christiana nostra fide propaganda. Tam graui enim homines hic premuntur imperio, vt aliam legem profiteri non audeant, citra eorum qui præ sunt facultatem: Nec ipsi Prouinciarum gubernatores sine Regia potestate vel imperio promulgare possunt. Quare (quantum ego experientia discere potui) hac ratione huius gentis conuersioni intendere possumus (inuocata interim Spiritus sancti gratia) qua si alicubi, hic est inuocanda. Legatus mittendus esset, qui pacis fœdera inter ipsos & Lusitanos firmaret, simulque ex Societate aliqui cum legato irent, hac tantum de causa, vt Regis ciuitatem ingredi possent, quem asserunt mille, & quinquaginta abesse miliaribus, & veluti in regni latere meditullio: plurima autem huius itineris miliaria per flumen nauigio confici possunt. Quoniam verò postquam legatus Cantanem venisset, ibique ad annum integrum herendum esset, dum ad Regem itur, & responsum

Cur fidei
in Sina
difficilis
sit propa-
gatio.

Quomo-
do Chinẽ
ses con-
uerti de-
berent.

accipiatur, lingua addiscenda, & cognoscē-
 de regionis magna daretur oportunitas.
 Tum si cum legato Regem accederent, &
 ab ipso diuini officij celebrādi, & in pijs ho-
 nestisq; actionibus occupandi, populūq; in
 moribus instituendi peterēt liberam facul-
 tatem. Postquam verò de virtutibus ipsorū
 constaret per legatum, & per eosdem Patres
 Societatis, qui eo concederent, possit obtine-
 ri diploma Regium, ut qui vellent, Chri-
 stianam religionem profiterentur, & Crea-
 toris sui legem amplecti liberè possent, citra
 reprehensionem vllam aut impedimētum.
 Deinde ne Mandarinī, & reliqui modera-
 tores obsisterent, conandum esset, efficien-
 dumq; ut fauore quo possent maximo pro-
 sequerentur, qui Christianam religionem
 profiterentur. Hac autem ratione negociū
 posse confici, mihi persuadeo. Secus enim
 neq; Rex, nec ipsius Mandarinī cum popu-
 lo nos agere facile concedent, neq; fidei no-
 stra semina facile hic spargere licebit. Si
 quis praterea est modus, non tam humanis,
 sed potius diuinis eget medijs. Nempe ut
 duo Societatis Patres magno animarum
 zelo

zelo accensi, Cantanem duabus instructi
linguis ingrederentur, ibi que cum periculo
incurrendi pœnam que arundinibus infligitur,
Christianam, sanctissimamq; fidem,
& publicè & priuatim docere, & concio-
nari nunquam cessarent: nec minus, tor-
mentisue verbum Dei reticerent, imò ed
magis promulgarent, quò prohiberentur
amplius: sicq; cum in prosperis, tum in ad-
uersis magna spe & fide in Deum erecti,
proponerent illud Christi: Nisi granum fru-
menti cadens in terram, mortuum fuerit,
nullos fructus: si autem mortuum fuerit,
plurimum fructus affert. Sed hic difficultas
se statim obicit, quòd præter Chineses iu-
uenes nullos habeamus interpretes, qui in
leuissimis etiam periculis animũ deiciunt,
nec tanto valent intellectu, & iudicio, vt
res diuinas explicare possent. Tam etiã le-
ues sunt & inconstantes, vt ea reuocent &
negent, qua mox affirmarant: cum firmum
animi propositum in ijs omnibus necessariũ
sit, & constantie exemplo, & ad omnium
virtutum culmen aspirandum, qui alios in
vita Christiana instituunt.

Libèter admodū in China remāsissem, ni negotiorum pondus mihi impositum, socijꝫ itineris, quos mecum in Iapaniam abduco, prohibuissent. Ibidem quendam ex nostris relinquere decreueram, ut Chinense Idioma addisceret: verū sine gubernatoris facultate tentare nolui, ut huic periculo obijceretur: quæ certè facultas, quia difficilè impetratur (ut ex ipsis indigenis accepi) libello supplici mihi dari expetij. Populus autem Chinensis, quantum hæctenus intelligere potui, bonæ satis videtur indolis, quam certè meliorem haberent, si essent Christiani. Effrenatas enim animi voluptates, indomitosqꝫ motus refrenare discerent, eaqꝫ aspernari quæ menti maximas offundunt tenebras. In illiberalibus autem artibus, rebus mechanicis, mercibusqꝫ, contrahendis hisqꝫ similibus, singulari valent ingenio, & industria. In ijs verò rebus, quæ animæ salutem concernunt, admodum sunt stupidi, cæci & negligentes. Nullam eorum quæ hæctenus docui, habere videntur cognitionē, neqꝫ eò perduci possunt, ut intelligāt animam esse immortalem, unum esse Deum

Populus
Chinens.
bonæ indolis.

Deum omnium Creatorem: nec ullum post hanc vitam expectat actionum premium, nec tartareas metuunt pœnas. Hinc fit ut ea omnia parui faciant, quæ Christiana fides ad animarum salutem habet potissima.

Sacerdotes pileo tantum simili Albanensium capitis discernuntur, tonsio omnes incidunt capite, nec aliquid in habitu viro graui & religioso dignum apparet: suntque hi infima conditionis homines, & de vili plebe.

Libenter cum legum religionisque erudito verba habuissem, ut religionis gustum aliquem percepissem: neminem tamen inueni, qui aliquid eruditionis præ se ferret. Magna habet quisque domi suæ deorum simulachra, quæ fumo adolent suauissimè, nullum tamen precum habent usum. Sortibus autem maximam tribuunt fidem. Nihil enim aggrediuntur, nisi sortilegio præmissio. Si verò contra sortes quid euenierit, idola statim luunt, multis verberibus excepta. Quam velle ego, ut aliqui Societatis Patres Christi amore inflammati, animarumque zelo accessi, idioma prius addiscerent Sinense, deinde per eosdem pro sua bonitate ineffabili piissimè Deus miracula operaretur,

Sacerdotes Sinarum quales.

Idola.

Sortilegia.

Idola sua verberant.

Miracula desiderat

quibus

quibus commoti Chineses, se nostra religionis ostenderent avidos, sicq; Christi seruatoris nostri fidem in hisce partibus longè lateq; ipsimet diffunderet: inityis enim admodum paruis maiora adderet incrementa, & nec nobis essent impedimento, Prouinciarum Rectores prouocaret.

Captiui
Christiani
in Sina.

Postquam huc appuli, Cantanem mebis contuli, primò vt tres Lusitanos, aliosq; totidem Christianos ciues, quos in teterrimam custodiam comiecerant, liberarem.

Bellū Lu-
sitaniæ
eū Sinis.

Quorū vnus Mattheus, cognomine Brito, cum ad nos Mandarini imperio venisset, nudis pedibus, nudoq; capite, ligatis ferro manibus, compedibusq; iniectis pedibus, & tabella collo appensa, in qua facinus literis expressum erat: nos ad suam, aliorumq; qui eisdem tenebantur vinculis, commiserationem commouit. Illos sic excipiunt, qui capitis crimen aliquod admisserūt. Porro hi iure belli in Sina captiui detinentur, quod inter Lusitanos & Sinenses ortum, non ita pridem confectum est: certè si qua naues illo belli impetu capiebantur, omnes qui ijs vehebantur, vel enecabant, vel carceribus manci-

mancipabant: à quo scelere, quòd pacis fœ-
 dera cum Lusitanis inierint, iam tēperant. Succinū
 Mecum nonnihil Succini siue ambri detu-
 leram, ut captiuos redimerē: quod iam sex
 annos Sineusem Regem desiderasse audie-
 ram, multa promittens, si quis eam attu-
 lisset. In suis enim libris id vitam senibus
 producere inueniunt, si alijs quibusdā aro-
 matū confectionibus mixtum sumatur.
 Secundo mouebat me ad tantam profectio-
 nem, ut gubernatori pro ipsorum liberatio-
 ne mille & quingentos ducatos numerarē,
 tantū enim mutuo acceperam. Quos certē
 si, ut spero, ex vinculis liberauero, tot mihi
 comparanda erunt eleemosyna, donec om-
 nia restituam. De Sina nihil hīc scribam
 amplius: nimium enim foret singula com-
 memorare. Concedat itaq; pijs̄simus Iesus,
 animarum Saluator, frequentissimo huic,
 amplissimog; populo, qui nullum unquam
 verbū de nostra Christiana religione, Chri-
 stiꝰ, Euāgelio accepit, ut per Societatis no-
 stre Patres Christiana fidei veritas illis de-
 nunciatur. Ego interim veluti terra pro-
 missionis ingressus sum explorator, ut noua
 nuncia

nuncia vobis præscriberem. Et quãuis hic multos cernas Gigantes, cum Iosue tamen & Caleph sentio: quòd si omnipotens Deus, cui seruiamus, nos iuuerit, ciuitates ingrediemur munitas, & melle, butiròque, quæ è terra manant, fruemur.

Ad Iapaniã
trãsit

Iter nostrum ex India in Iapaniã, quòd ob nimiam difficultatem biennio confici haud potuit, iam tandem aliquando absoluetur. Rogant enim nos pleriq;, vt cum illis conscendamus. Iã duodecimus agitur dies, à quo ingens & opulenta nauis appulit, in qua plurimi Lusitani, qui in Iapania hyemare decreuerunt, vt in Mayo proximo, quo tempore nauigatio commoda est, soluant. Lusitani verò qui huc ex Iapania redeunt, admodum predicant Iapanensium conuersionem, & fidei incrementum, cum in Christianis virtutibus, tum in eorum numero qui baptizantur, quæ certè nos recreant, & inflammant. Difficilia hæc adeo pericula, quæ se obtulère, indicare mihi videntur Deum Optimum Max. operam nostram requirere, ad tanti huius populi conuersionem. Mayo proximo annus
agetur

ageretur secundus, ex quo Goa discessimus in
 Iapaniam, quod certè tempus longis, dif-
 ficillimisq; nauigationibus cōsumpsimus.
 Maiori certè consolatione, si uberior fru-
 ctus accessisset, tempus illud traduxissem.
 Me tamen consolantur 30. anni, quos Chri-
 stus Saluator noster (antequam Euangeliū
 suum longè lateq; diffundere inciperet) tra-
 duxit: quod & Apostolus ipse duos annos
 in vinculis transegit, cū etiam iādiu vel
 in Mileta hyemaret fracta nauē eò delatus.
 Hoc tamen silere nō possum, doctrinæ Chri-
 stianæ explicationem nunquam omissam
 fuisse, nec cōciones ad Lusitanos, piās q; ex-
 hortationes diligēter habitas esse: quorum
 plurimi his in locis Christianæ fidei obli-
 tati, confusa, cæcāq; mente errant & vagantur,
 cū nimia spe lucri, tum voluptatū amo-
 re, mulieribus emptitijs pessimè abutātur.
 Et ex literis nostrorum, & non obscuro, ut
 dixi, Lusitanorum rumore intellexi, magnū
 Christianā nostrā fidem sumere incremen-
 tū: nostro aut aduentu, accessionē speramus
 maiorē. Proinde & mea, & R. P. Ignatij mēs
 semper fuit, ut istud iter prosequeremur.

Verūm

Verum si aliquam suæ voluntatis mihi dedisset significationem, dum in his medijs fluctibus, periculis, & doloribus versaremur, maiorem certè ipse sentyissem consolationem: certò mihi persuadens, de diuina bonitate certiore me factum esse.

O fratres charissimi, quàm diuina res est sancta obedientia, quæ omnem animis nostris eximit scrupulum, & pacem conferens, & quietem perfectam mentibus, quàm certè si sequimur, nunquam aberrare poterimus: multò enim cuperem libentius ex obedientia minus rectè agere, quàm ex voluntate propria agerem præstantiora.

Propria
voluntas
coecis cupiditatis
bus agitur plerùmque.

Nam illud iam longa didici experientia, cum qui quod melius est in rebus singulis vult inuenire, & Deo fideliter seruire, ex his duobus alterum fateatur. Vel se adeò se esse perfectum & spiritualem, ut spiritus sancti vnctione in omnibus regatur, vel se semper submittere debere ei qui ipsum regat, veluti instrumento diuinae providentiæ: ita ut neque velit quicquam, neque amet aliud, quàm quæ sancta obedientia vult & præcipit. Quod si fecerit, omnibus
in re.

in rebus multo certè erit securior: nec huc, illucue impelletur facile, neque unquam in re vlla turbabitur. Mihi verò etsi dubitatio inciderit, diuina tamen mediante gratia, amplum navigationi expectabo tēpus, quod in Mayo esse solet, & inchoatum iter prosequemur.

Videns Dominus Ludouicus Almeida, me tanto tempore in via harere, veritus ne nauium defectu id accideret, misit duoducatorum millia, vt quod superest itineris, conficerem: quibus non opus fore modo confido, cum ad manum sint duæ naues: Multum desiderat nostro consilio vitam suam in posterum rectè componere. Det Deus, vt omnes ipsius voluntatem sequamur.

Machua Sinarum portu

23. Nouemb.

1555.

Melchior Numesius.

EXEMPLVM LITERARVM

M. Melchioris Nunezj Coccini,
in India scriptarum

8. Ianuarij.

Anno. 1558.

ARGVMENTVM.

IN Iapaniam nauigat, maris pericula memora-
rat. Dum in Lampaco insula hibernant, tem-
plo erecto in medio idololatræ, Lusitanos
ad meliorem vitæ rationem traducunt. Vr-
bem Sinarû Cantæon ingessi explorant, quid
spei sit de euâgelio annûciâdo, ira Dei Pro-
uinciam Sanciam aquis obruit, fugiêtes ige-
ne perdit. Bella Iapanica. Amangucci euer-
sio, Bongana seditio, P. Cosmæ & Francisci
Xauier raræ virtutes & labores, Bôzorû im-
pietas. Epicurei leges silent in Iapania: mi-
lera Iapanum victitandi ratio, cur difficilis
quorundam conuersio. Baptismo sanitates
conferuntur. Amangucci, Bongî, Firandi,
multi conuertuntur: ratio conuertendi, in
summa de suo in Indiam reditu.

Gratia & pax Christi Domini
nostri sit semper in ani-
mis nostris

A M E N.

ANNO

N N O 1555. mense Decembris scripsi vobis ex insula Lampaco, de gratia auxiliorū, quod mihi Deus in hoc itinere (ut nunquā non benignus est, & clemens) impendit: liberauit enim nos non semel ex immēsis periculis maris: clareq; sum expertus, quam verum illud sit: Qui vult animam suam saluam facere, perdet eā. Hæsi hoc in portu cum ijs qui aderant ad Iunium, quo tempore in Iapaniam traici solet. Literas hīc recepi, quibus significabatur omnino in Indiā redeundū esse quā citissimē, eō enim cum Proregis dignitate D. P. Mazcarennas appulerat, vir honoris diuini inter ceteros studiosissimus: quare spē esse ab eo facile obtentū iri, quicquid ad Dei gloriā promouēdam pertinere intelligeret: scribitur etiā cū Prorege alios nō venisse ex Societ. quam P. Franciscū Viera, & Iacobū Soneualium, & propter India collegiorū negotia presentia meā requirebant. Accedebāt R. P. N. M. Ignatij literæ, quibus ut ne vllus Prouincialis Præpositus Indiā relinqueret, significabatur:

Lampacti
insula.

Al cabatur:

Lampacti
Infula Si-
narum.

Fructus la-
boris:

cabatur: verū cū elapsū esset tēpus, quo
navigatio in Indiā tutior est, & intelligere
profectionē in Iapaniā utilissimā futuram,
placuit ad Dei gloriam in Sina hybernare,
& in Iunio in Iapaniam trajcere: spem
enim magnā fructus fore, si ad tempus ibi
manerem, urgente q̄ aliqua in India ne-
cessitate, eō, me S. obedientiā cōformando,
redirem. Hybernavi itaq; in Insula Lam-
paco, quæ 18. leucis Cantone distat, ut si-
mul iuuandis Lusitanis occuparer, qui hic
quoque in hybernis erant nō pauciores 300.
Quoniam verò insula hæc non erat habi-
tata, adiculam in templum extruximus,
& casas aliquot paleaceas: atque ita à De-
cembri ad Iunium vsque indies & cele-
bratum est, & singulis Dominicis, festisq;ue
diebus conciones habita. Quotidie etiam
Christianam doctrinam Lusitanorum ser-
uitys, famulisq;ue explicauimus, & Dei
gratia & fauore fructum haud exiguum ex
hisce laboribus retulimus. Erant enim qui
à multis annis conscientia onus non posue-
rant: multa restituta sunt, quæ iniuste pos-
sidebantur: multa reiecta concubinae, quæ
multos

multos annos in peccatis traduxerant : alia
 matrimonio copulata. Vix explicare possum
 fratres, quanta cōsolatio & lætitia mihi fue-
 rit videre in Sina, quo ab initio mundi (vt
 quidam ferunt) solus verus Dei cultus nō
 perucnit, sed idololatria semper viguit:
 Deo sacrificia munda offerri, sacra officia
 celebrari, Evangelium predicari, idq; non
 sine auditorum lachrymis, & consolatione.
 Officia siquidem hebdomadis sanctæ, tanta
 fuere celebrata & religione, & solennita-
 te, vt plurimum ij qui intererant, ad pie-
 tatem sint exercitati. Sanctissimum Chri-
 sti corpus splendidissimo quod ex pannis
 preciosis & auleis adornarant, sepulchro,
 Hispanico more, repositum est. Passio quo-
 que Christi, & eius certamina pro concio-
 ne explicata, tātis auditorum lachrymis, vt
 explicare vix possum. Sabbato item sancto
 concio habita ad monumētum Christi, post
 alleluja solenniter decantatum, tanta reli-
 gionis magnificentia, vt dixerim auditores
 sibi videri ipsam se Christi resurrectionem
 presentē intueri. Ipsa Paschatis solennitate
 supplicatio instituta est: Lusitani qui omnes

Exultatio
 Christiana.

Consolatio

Lachrymae
 Christianorum.

Lachry-
 mae Chris-
 tianorum.

Solennis
 supplicatio.

M ij post

post criminum confessionem, S. Christi corpus sumpserant, ramos & flores præcedente regio vexillo manibus gestantes, longo ordine incedebāt. In summa, magnus erat omnium istis diebus deuotionis feruor. Ego sanè testari de me ipso hoc possum, toto isto tempore, quo in hac deserta insula hæsi, tanta mihi animum letitia diffluisse, tantæque singularium consolationū ubertate, & tam cōtinenti, quāta nunquā, ex quo natus sum, me percepisse memini: huic accessere pro Christi nomine quamplurima patiēdi desideria. In die certis horis ad arboretū quoddam me recepi, quod mihi paradysi suauitatem referre videbatur. Senti maius oriri in me mundi fastidiū, mentē stimulari ad Dei creatoris amorem & laudē, ex tanta creaturarum, quæ oculis subiciebantur, varietate & ornatu: animumq; alacriorem ad nomen eius inuocandū fieri, & desiderium quoddā cōcipere, ad ferendā nō tantū 7. annos, aut 14. verūm etiā quoad viuam pro Rachæle seruiturē. Sed ex altera parte factū da Lia nō destitit parere, et fructū adferre, urgente multa animarum necessitate, quæ

Consolatio ingēs.

Patiendi
Christino
mine desi
derium.

Vtilis cō
tēplatio.

Meditatio rerū
diuinarū,
quæ se ad
proximū
extendit,
optima
est.

tam

tam caro Chyristi sanguine redempta sunt
 & colloquijs salubribus destituuntur, consi-
 lio, criminū expiatione, alijsq; auxilijs, que
 ad salutem necessariò comparantur. Quo-
 niam hi qui has frequentant regiones, ple-
 rique ingenui sunt, nec honestatis expertes,
 nec barbari, ut ad vitam rectam, moresq;
 facilius ac commodius formentur.

Dum in Lampaco hareo, lites & dissen-
 siones inter nauium prefectos orta sunt, ut
 minimum abfuerit, quin sese mutuis cadi-
 bus cōficerent. Sed aliter Deo visum fuit, q
 effecit ut hac dissentio maioris vnionis, v-
 troque penitus illaso, causa fuerit: Nec id in
 minimis beneficijs ponendum est, omnibus
 presertim ad arma excitis. Præterea nec il-
 lud parū videri debet, q redēpti sint 1500.
 aureis numeratis, aliquot Lusitani qui apud
 Sinas captiui detinebātur, iā iam lata sen-
 tentia pleētēdi: situ & squallore teterrimi,
 asperrimiq; carceris, tāta crudelitate & mi-
 seria pressi, ut fieri nō posse quis credat, nisi
 experiētia edoēt, tāta hoīem tolerare posse.

Dissidia
 cōposita

Captiui
 redēpti.

Quadragesima elapsa, Cantao (que vrbs
 & portu celebris est, & amplissima, ut

M ij in

Cãtaonis
fitus.

Sãcia pro
uincia e-
ruptione
mirabili
aquarum
obruta.

Qui aquã
eualere ig-
ne coelis
tus missa
pereunt.

Exteros
Sinã in fi-
nibus cõ-
tinent.

*in Lusitania Vlyssipone) venimus, de qua
anno elapso scripsi satis quæ cognoui diligẽ-
ter: sita est in gradu 22. ad Septentrionem.*

*In hac rumores sparsi quidam, qui grauius
turbãrãt populum: ferebatur enim in San-*

*cia (quæ prouincia in hoc regno est) erupisse
tãtam vim aquarum è terra, ut ad 60. leu-*

*cas regionem inundãrit, septem ciuitates
mersas esse, multa oppida & pagos, nulla*

*adificia ab undis reliqua esse. Nullum ani-
mal, ac ne hominem quidem ullũ euasisse,*

*præter puerũ ligno ad aditiora delatũ: alios
qui simili industria salutẽ quesissent, igne*

*cœlitus delapso conflagrasse. Quare prima-
rius Gubernator Cantãonẽsis Ochãntẽ, quia*

*ea inundatione pater, cãmque eo vniuersa
perũssent, Magistratu se abdicauit, qui re-*

*gionis mos est, cum parentes moriuntur,
abũtq; Sancium, pullo siue veste lugubri in-*

*ductus. Hæc non aliunde scimur, nam ex Si-
narum reatu: nã Lusitanos longius regionẽ*

*penetrare non ita permittunt, ut nec alios
exteros, exploratores verũ.*

*Dum ego considero hæc calamitatẽ &
hominum casum, qui præter naturã ordi-*

nem

nem diuinitus euenit: ac perpendo similiter
 R. P. nostrum Frācisum Xauierium, dum
 Cantaon peteret eo non peruenisse, sed Deo
 ita volēte, in naui obysse: clarè videre mi-
 hi videbar, nihil in propagando Euangelio
 hic à nobis effectum iri: hanc meā cōiectu-
 ram cōfirmavit fratris nostri Stephani Goes-
 morbus, quem Cantaoni, ut linguam Sinē-
 sem addisceret, reliqueram: Est enim vir
 probus, & in virtutibus adeo prouectus, ut
 tutò in ea ciuitate herere licuerit. Hoc con-
 siliū tunc visum est mihi cōprimis utile
 pro tempore, si fortè aliquando daretur Dei
 legē publicare, tantumq; laboris in addiscē-
 da lingua iam impēderat, ut capitis debili-
 tatē contraxerit: sat enim difficultatis ha-
 bet hoc idioma, unde etiā cōteci nostro la-
 bore ministerio Deū in Sina nondum vi-
 velle: ac proinde cū ex Iapania in Indiā
 reuenterer, languentē comperiens, & iam
 septimū diem sine cibo agētem, iudicavi in
 Indiā esse reducendū. Preterea quādo Si-
 nēses adeo Regi, & prouinciarū Prefectis
 subduntur, ut sine facultate eos vel alloqui
 exteris sit difficile: fieri nō posse videtur, si

rationibus acquiescendū est, ut sine eorundē auctoritate ad Euangelicam legē, & nouum viuendi modum traducantur: quare opus esse, ut cum legato quopiam Patrum aliquis, sicut iam ante R.P. Xauierius conceperat, Regem adeat, Euangelizandi petiturus facultatem.

Dum mense Iunio anni. 1556. ego, & Gaspar Vilella, cum alijs quatuor fratribus in Iapaniam pergimus, flante aduerso vento, periclitari cœpimus, ne in breuia & scopulos incidremus: nec periculum euasissemus, nisi nobis mercator quidā adfuisset, in hoc mari probè versatus, qui nauem à scopulis collectis velis, arreptoq; clauo, auertit. Hic aduerti quāti referat, spem Domino totā ponere, qui & se inuocantibus adest, & è periculis liberat. Suscipimus hanc profectionē ingenti spe, de Regis Bongani cōuersione, tum ob epistolā quā ad Proregem D. Alfonsum scripserat: tū ob ea quæ ad ipsum portabamus, munera. Sed placuit diuinae bonitati ostēdere, nō sufficere ad animarum conuersionē humana presidia, aut quæ magno cōstiterint, ornamenta, aut legatorū gratiam

Rex Bon
gan⁹ Pro
regi In
dix scri
bit.

Dei o.
pus con
uersio.

gratiam : sed ad hoc ipsum diuina gratia opus esse , per quam nihil tam immensum aut difficile , quod non (per ministros tamen quos elegit) confici possit : ac tantò citius confici , quantò hi magis sese idoneos præstiterint , ac puriores , modò alij non resistent pertinaciter Spiritui sancto . Dum quarimus Bongum , ecce in terram incidimus , ubi principes iam in armis erant contra Regem Bongorum , qui ad nauem nostram appellentes , id significarunt , Bongum euersum esse dictabant , existimare quoque se , Patres Chinchicos interemptos esse , Regem fugisse : qua res sanè summopere nos , ut debuit , & omnes qui una nobiscum erant , contristauit , turbauit , non tamen perturbauit : spes enim cum charitate operantem non confundit . Pergimus nihilominus , varijs agitati cogitationibus , & inter breuia aduerso vento nõ sine periculo . Cum Bongum venissemus , fratres omnes , Dei beneficio , sanos saluosq; , offendimus : P. Cosmam Torrem , P. Baltazarum Gagum , Ioanem Ferdinandum , Eduardum Siluium , & Ludouicum Almeida : quos cum viderem , dici non potest , quantum letitia receperim :

Chinchi-
ci est coe-
litus mis-
si.

Cosme
Torres
virtus.

Victus ra-
tio.

Iapanes
pane car-
rent.

receperim: reduuiuos enim mihi eos vide-
bar videre, quos fama iam erat interijisse.
Ipse quoque Cosmas bonus senex sese tem-
perare à lachrymis non potuit, cum nos vi-
deret, amplexareturq;. Profectò rarum est
omnibus virtutis exemplar, mortuus planè
mundo. Hunc virum secum per Iapaniam
abduxit R. P. Franciscus Xauter, abiens
Amangucci reliquit, ubi octo totos annos
est moratus, eorū tempore carnem nūquam
contigit. Esurum enim carniū Iapanes in-
grauissimis peccatis habebant, maxime ubi
cuiuslibet ulla, aut polita vigeat, ut Amā-
gucci: nec solum à carnibus abstinuit, ne-
quem offenderet, sed etiam ob religionem,
ut corpus maceraret. Quin & panē, cuius
apud Iapanes non erat usus, non habuit, ut
nec pisces recentiores, quòd procul à mari
abesset. Et ut semel dicam, præter piscem
falsum, herbas, & orizam, more Iapanico
decoctam, que difficulter digeritur, nihil
gustauit: adeoq; iam huic victui assueuerat,
ut si carne vitendum fuisset, propter insolē-
tiam grauiorē valetudinem incurrisset. Hic
Amangucci plurimos ad Christum conuer-
tit, in-

tit, inter quos nonnulli mysteriorum Dei probe sunt capaces, ipsiq; delectantur. Sustinuit gravissimos labores, ac multas rerum angustias, non raro sine vita summo discrimine: Interdum etiam domi lapidibus à Bonzis impetitus, & conuulsus, ita ut ob asfiduam maledicentiam & probra in se prodire pergrauis fuerit. Ausi sunt autem petulantius Senem hac arvepta ansa laceffere.

Persecutio in Cosmam.

Cùm hic ageret P. Franciscus, quadam proditorum conspiratione urbis dominus occisus est: à quo tempore nunquam destiterunt succrescere inimicitia & bella inter Principes & Primates, adeo ut omnes penè qui internobiles & gubernatores erant primi, interierunt, cùm nullo tempore ante hos tumultus, nulla fuissent dissidia. Sparserrunt igitur in vulgus isti Bonzi (quos ut Patres venerantur) nostrorum aduentum, legem Dei quam docebamus, hominumq; ad Christi conuersionem, & Baptismata, tantæ calamitati, atque Deorum ire, quæ perturbata esset Respublica, ac penè pessum iuisset, causam præbuisse: unde persecutio in Cosmam, cui commodum erat, quòd

Rex casus.

Euangelium, malorum causa fingitur.

iam

Solatiū
& securi-
tas in per
secutiōe.

iam esset mundo crucifixus, & ipsi mundus, audacius excitabant. Vivebat ille nihilominus in multa securitate & cōsolatione, cum propter honorem Christi, eiusq; gloriam ad augmentum fidelium hæc pateretur: Intellexi ab eo, se nunquam suavius vixisse, quàm istis octo annis, quos penè ope humana destitutus, Amangucci transegit. Oculorū incurrerat debilitatē, ut conijcio ex lachrymarum profusione, quas consolationū ubertas expresserat. Ad tantam fœlix ille Pater virtutum peruenerat cōsummationem, partim tribulationibus exercitatus, partim deuotione & pietate vegetior ac robustior effectus, ut ipsum apud me iudicauerim cum sanctis illis Ægypti Patribus comparandum, nisi quòd illi contemplationibus dediti diuinis, Dei beneficia inter se duntaxat haberent communia: Cosmas verò cum unicum secum habeat fratrem, inter hostes Christi, qui ipsum persequabantur, ageret, nitereturq; ut in fame, siti, frigorib; magnis, grauissima denique persecutione mortalium salutem proueheret. Nihilominus demon pro perpetuo suo more, dum Zi-
zania

*xania seminat, quibus frumentum domini suffocetur, tantas tragedias, disfidiaq, tanta inter duos Praefectos Amanguccenses excitauit, ut cum inter se confligerent, & res conflagrationibus, & incēdijs ageretur, omnes ades essent pineae, ac nullis muris interiectis flamma, quam ventus alioqui excitatiorem reddidit, penitus absumpserit ciuitatem, quae Olyssipone minor non erat: ut etiam Palatia Regalia, & nostrum templū, & ades, quas R. Senex P. Torres magno labore exstruxerat, unā conflagrarint: nec aliud reliquum fuerit, quàm cuiusdā Christiani subterranea domus, in qua templi ornamenta, & sacra Sacerdotales vestes sunt conseruata. Tanta praterea fuit hominum clades & internecio (sic enim loqui licet) ut non fuerit integrum ulli in extinguēdo incendio occupari. Videtis fratres charissimi, quanta opus sit fortitudine & virtute ijs, qui se aptos Euangelio ministros volunt exhibere, quae patientia, quae spes & longanimitas, quae in aduersis constantia requiratur. Verè magna est huius mi-
 nime Societatis nostrae vocatio, in qua
 quemad-*

Altera ses-
ditio.

Aman-
guccum
torum
cōflagra-
tur.

Vassitas
Amāgue-
censis.

Sacra su-
pellex cō-
seruata.
Magna
hominū
clades-

Quibus o-
pus est E-
uangelis-
santi In-
Iapania,
Societas
Iesu
votatio.

Primo
virtutis
fundamē
ta premit
tenda, de
in docēda

quemadmodum subire quemcunque laborem per obedientiam ad Christi ministeria iniunctam oportet, & in hoc nos dedidimus: ita diuina maiestas spem prabet datum iri spiritum, & virtutem, qualem huiusmodi prouincie difficultates & pericula requirunt. Verum antequam hic multum fructus in domini horreū quis colligat, magna prius negocij pars consicienda est, ut probe virtutum radices in collegijs nostris, quæ isthic sunt, agantur. Sed ad propositum. Magnam in me excitauit admirationem consideratio tantæ probationis, tantæq; virtutis, P. Cosma, & fratris nostri Ioannis Ferdinandes: imprimis utriusque patientia hac summa urbis calamitate enituit, cum innumerabilium laborum fructus, iniuriarum, persecutionum, periculorum, famis, quæ octo iam annis pertulerāt, quatuor horarum spacio cum hoc incendio velut perisse videretur. Accensus ille erat zelo in demonium, & graui commiserationis dolore agebatur in tanta Christianorum suorum afflictione. Retulit enim mihi hanc cladem cum tanto dolore, tamq; copiosa lachrymarum profusione,

sione, ut si tot filios amisisset, quot rapuit
 Christianos illa calamitas, non potuerit ma-
 iori. Nec mirum in remotissima, & extre-
 mo orbis posita regione, ubi non nisi ad so-
 lum Deum, cuius providentia, & incom-
 prehensibili sapientia omnia submittenda
 erant, recurrere aut potuit, aut voluit: non
 temperas sibi interea à lachrymis, animoq;
 afflictus adeo, ut illam quodammodo cum
 tolerantissimi illius B. Iob afflictionibus cõ-
 ferrem. Nam præter hæc omnia, quotidie
 mortem quoque impendentem videre sibi
 videbatur, tam à Bonzis iuratis hostibus,
 quàm militibus, qui Bonzorum odio facile
 huc poterant, vel spe quadam præda quod
 ipsi supererat, impelli, neq; enim ullus erat
 qui restitisset. Rex ipse necis timore actus, **Fugare**
 in mortem effugit, Patremq; Cosman sequi **gis.**
 volentem prohibuit: nam cum, inquit, me
 ipsum saluare non possum, multo minus a-
 lium. Cùm præterea quidam Nuchaianus **Nuchaia.**
 aduersarius eius intellexisset Amangucci
 casum & euersionem, Regnum occupare
 nisus, in Regem se armauit. Dum in tanta
 versatur calamitate, P. Cosmas videns pe-
 riculi

riculi magnitudinem, utendum esse consilio Evangelico indicavit: Si vos persecuti fuerint in una ciuitate, fugite in aliam. Igitur cum Ioanne Ferdinando, & 4. Christianis Amanguccensibus, Bongum, qua Amangucco distat 60. leucis, ubi P. Baltazar Gagus, cum fratribus Eduardo Syluio, & Ludouico Almeida agebant, (quindecim enim diebus ante me venerant) quos ibi unà offendi. Narrabant verò ante annos centum Amanguccum ad pristinum splendorem reduci non posse: Christi verò oues dispersas reducere, & Ecclesiam sartam tectam curare, longè difficillimum. Quod etsi vel magnum animum deicere poterat, eorumq; in fidei negocio constantiam labefactari, quibus unicum in animarum conuersione studium erat & solatium: tamen hoc ipso vel maiorem animi magnitudinem declararunt, laudemq; retulerunt longè cumulatiorem, mea quidem sententia, quòd hac in re diuina lubenter acquieuerunt voluntati: Ac tanto abest, ut deiecti consternatiq; sint, ut etiam audentius, maiori cum desiderio sese contra antiqui serpentis

serpentis caput armandos existimarent.

Hæc duobus mensibus ante nostrum aduentum euenere.

Cùm iam P. Cosmas Bongum venisset, ecce nouã tempestatem, nouas turbas. Rex Bonganus bellum mouit in Principes sui regni ob prodicionem, quam eos machinatos fuisse suspicabatur. Consiuctum incunt, septem utrinque cadunt hominum millia: inter eos tredecim ex præcipuis perduellibus principibus: eorum ades incendit & clientum. Mors principum causa fuit, ut Rex se ad montem 7. miliaribus Bongo distantem receperit, ubi. etiam modò agit. Ciuitas nihilominus commota manet, & assiduò in armis est, ipsiq; Christiani satis turbati: omnia denique eò redacta, ut non solum nostris simplicitas columbina sit satis, sed etiã prudentia serpentina sit assumenda. Certè in tanta rerum perturbatione tota nocte quærere latebras cum Christianis cogebantur. Sed nec in tot angustijs dum manent, impotentiores sese senserunt: ita ut eos potius è calamitate diuinis consolationibus recreatos offenderim. Quid enim nõ potest

Dei charitas? Siquidem hac omnem à creaturis amorem abstraxerant, imò & à seipsis, ut quamlibet ingens periculi metus de vera obedientia, de paupertate, de solita, hoc est, maxima vita puritate, quâta ut sperare nos non possimus, nihil diminuere potuerit. Dum itaque ad me ipsum animum conuerterem, cogitabam tacitus, quantum inter me & illos, quàm nihil absolutum in me: In illis quantus vite propriae contemptus, quanta perfectio, quanta laborum tolerantia, in aduersis, & laboribus quanta consolatio, quanta deuotio demig. & pietas, quâ, proh dolor, prima quaque aduersitate non raro solent amittere. Hæc sanè dum animo uoluerem non mediocriter, me vite actionūq; mearum puduit. Iam ut ipsorum omittam virtutes, ex quibus tum temporis cōsolationū suarum fructum abundè perceperunt, si quis nouitiorum Christianorum gustū aliquē ex sacra doctrina capiebat, id in cōmunem consolationem redundabat. Christiani Bōgani pleriq; pauperes sunt, & in ijs multī necessitate potissimum morborum compulsi ad Patres, propter charitatem, beneficiaq; qua ab

Pauperes
ad Euan-
gelium
expediti-
ores,

quæ ab ipsis expectabant, confugerunt: cum sanitati restituantur, menti quoque sua salus per Christi doctrinam conferebatur, dum errores & pericula peccatorum nostri explicarent, dum ad Christianam veritatem adhortarētur. Ipsi verò cum se per baptismū sanitatem corporis nactos viderent, parentes, filios, & amicos adducebant, plurimiq; his rebus excitati, sacris undis abluēbatur.

Sanitates operatur baptismus

Itaque Bongii & in vicinis locis magnus est iam Christianorum numerus, qui nullā Dominicam prætermittunt, qua non missæ

Bongii magnus Christianorum numerus.

sacro & concionibus, Ioannis Ferdinādes, & Eduardi Syluij (qui iam utcumq; Iapanicam tenent linguam) intersint. Conuerit Dominus pauperes & egrotos, Bonzos superbos, & præfractos reliquit, quibus in opibus fluxaq; rerum fœlicitate spes omnis est & salus: reliquit & sapientes, qui sibi mirè ob sciētiam licet vanam, placere solēt, quòd ingenio, iudicioq; magis pollent: qui sanè si conuerterentur, maiorem solidioremq; fructum suæ patriæ adferret. Christiani Amāgucēses ex primarijs sunt, & honoratis, boni iudicij, nec spei in posterum minoris.

Amāgucēses Christiani viri honorati.

Nij

Siqui-

Siquidem in unum locum colligi rursus,
 & ut consueverant ante turbatam ciuita-
 tem, ad templum congregari possent. Sanè
 si rem attentius consideremus, fructum in
 Iapania magnum esse, negari non potest ar-
 gumentum proculdubio manifestum Dei
 clementia, qua potenter resistitur astutissi-
 mis demonis machinationibus, præsertim
 peccatis ueneris, quibus ut fœdissimè Bō-
 zi iruoluuntur, ita ne autoritatē suā amit-
 tant, alijs etiā scelera probāt nec esse peccata
 suadēt. Quæ opinio adeo altè insedit omnium
 animis, ut si nitaris euellere, saniusq; ali-
 quid proponere, scommatibus excipiaris.
 Nunquā ego induci potuissem, ut crederem
 inueniri usquam homines adeo excacatos,
 ut etiā ratione naturali destituerētur. Cū
 nuper ad monasteriū quoddā Bonzorū me
 contulisset, illi statim undiq; accurrere, ac
 circumstātes etiam pueris presentibus, cū
 de uitijs reprehenderem, etiam nefandissi-
 mis: adeo nihil effeci, ut etiam risibus &
 scommatibus elusus abierim, adeo lōga pec-
 catorum assuefactione obduruere, sitq; ut
 magnū Euāgelio impedimentū obŷciant.
 Quemad-

Quemadmodum & bellici tumultus, & gloria militaris, quæ multos militia inuoluit, & proprium iudicium, quo sibi mirè placent, & confidunt, cum Euangelium quietem & pacem, ut longè lateq; diuulgetur, maximè requirat: tametsi & honor aliqui ille quo multum ducuntur, boni alicuius occasionem præbere solet ijs, qui fidem amplecti volunt, cum ad constantiam plurimum addat. Impedimento etiam est, quòd Reges isti tyrannos agant, non veros Reges. Sed nec ipsis obtemperat populus, nec tribunal aliquod, aut iuris dicendi ratio seruatur, quo sit ut alter alterius liberè furetur bona: & si qui lesi sunt forè, pro arbitrio sese, si possunt, vindicent: si non possunt, patiuntur, & ar-
mant se patientia, aut potius necessitate quantum possunt. Quamobrem in ciuitate parum tutum est, & quacunque de causa tumultus indies exoriuntur. Contra hæc omnia mala, præualeat preciosus Christi sanguis, qui in prædestinatorum operatur animos aeternam salutem, cum indies etiã plures ad Christum conuertantur. Patres hunc in ijs instruendis modum obseruant: pri-

Japanum
Reges
tyranni.

Defunt
Tribuna-
lia.

Ratio cõ-
uertendi
gentiles.

mum errores & fraudes sectarum Iapanensium, in quibus enutriti sunt, & demonum technas detegunt. Cum hæc probè intelligunt, esse unum verum Deum probant, & animæ immortalitatem: dein mysterium incarnationis exponunt, & quàm fuerit hominum saluti necessarium: reliquaq; deinceps omnia Oeconomiae Christi, fidelitq; mysteria, etiam SS. Trinitatis. Vbi iam hæc omnia credunt, sacro baptismatis fonti admouentur: dein multam adhibent curam ut conseruentur, cum alijs rebus, tum concionibus, quæ singulis Dominicis idioma Iapanico habentur: curant etiam ut sacro intersint Missæ sacrificio: iam etiam ut confessionis frequentent sacramentum: Benedictus Deus qui omnis boni auctor est.

P. Baltazar Gagus Firandum abiit cum Eduardo Syluio, & quodam alio Christiano Bongano, qui singulari addiscendarum linguarum dono præditus est, ut concionentur ad Firandinos, & doceant quæ P. Baltazar dictabit, ad conseruandos, qui centenarios iam aliquot excefferunt: Christianos ac
templa

templa diuinis officijs & concionibus ex-
struant. Multum P. Baltazar ab ipsis, atque
adeo Rege ipso desiderabatur, qui etiam
Christi doctrinam sese promiserat amplexu-
rum: qua re spero ipsum Christi horreo non
paucos manipulos allaturum.

Rex Fis-
randi ad
Christū
propen-
det.

P. Cosmas Torres, & F. Ioannes Fernã-
des, vir rarus, & singulari dono concionãdi,
Iapanica presertim lingua, prãditus, Bongi
degunt. Quos mecum adduxi modo, in lin-
gua Iapanica sese exercent, sine cuius co-
gnitione parum prestare possunt in Reip.
cõmodũ. Gaspar Vilella & aly noui, adeo in
hoc laborãrũt, ut ante decessum meũ pluri-
mum profecerint: spero Deum, qua solet uti
in suos clemẽtia, regni huius salutem datu-
rum. Simulatq; Bongum venimus, Regi nos
insinuauimus: ab hoc enim omnia tanquam
à capite pendent. Præter munuscula qua
attulimus, conatus sum, ut erga fidei nostre
res magis afficerentur: verũm cum iam se
recepit ad illum mōtem, & peccatis qui-
bus intricatus est, intelligat nuncium
esse remittendum: se quoque si Christianus
fiat, vitæ discrimẽ incursum maius: hinc

Fratres
Bongani

Cur Rex
Bongi
non am-
plectitur
fidem:

N iiii enim

Secta Epi
curcorū
militis i la-
pania.

Magnatū
exculatio

Bonzi
petētes.

enim hostes cadis occasionem quærent:
cū maior pars demonum agitetur instin-
ctibus, & alij per omnia ferè sint Epicureis
similes, parum meus adhortationibus effecti.
Det Deus illi lumen, si enim Rex conuer-
sus esset, nihil est quod non ausim mihi pol-
liceri. Cū eadem de re cum Primatibus
agerem, se quoque excusarunt, Christum
se se amplexuros, simulatq; Rex amplectere-
tur: verum quātō maiorem spem de horum
conuersione conceperamus, tantō visus est
demon impedimenta maiora obijcere.

Multum laborauimus apud Regē, & qui-
dem astantibus primoribus, ut ad se Bon-
zos aliquot, qui sapientiores, doctioresque
haberentur, reuocaret, eosq; & nos audiret
de rebus diuinis differentes, ut ipsis etiam
de suo errore, in quo iam inde à tot seculis
versantur, & Christiana veritate liqui-
dus constet. Quod quāuis ille se facturum
promisit, nulla tamen diligentia, aut studio
efficere potuimus, ut re ipsa prestaret.

Bonzi sunt hīc viri totius urbis prima-
rij domini, quorū consilio Rex agit omnia:
adeo nobis infensi sunt, quōd errores, ne-
quitiam,

quittiam, & mendacia ipsorum detegimus apud populum, ut in hos omnes vires & presidia contra Euāgelium demon videatur contulisse: imò si non ipsi, vel demone peiores id faciant, ut demon his tanquam presidarijs utatur.

Bonzos istos cum viueret P. Frācisus, Xauieri labores. omnium aduersariorum, quos hic unquam habuit, maximos est expertus: passus est enim in hac regione grauissima, non solum ab his, verum etiā a pueris, qui ipsum frequenter irriserunt, iniurijs affecerunt, lapidibus appetierunt: verum quanto grauiora fortis & constans Dei seruus perferebat, tātò maiore gaudio, & spirituali latitia, quòd Christi nomine pateretur, afficiebatur. Vitam agebat planè Apostolicam, comede-
bat more Iapanum, quod homini Hispano, aut in Europa nato, erat potius affligi, quàm refici: radicibus enim vesebatur, in magnis frigoribus, sola erat vili veste, siue leuidentia indutus, magna pedes conficiebat itinera: sæpè etiā ut latronū cuitaret manus, nobiles equites Iapanēses sequebatur velut pedissequus. Tanazuma Meacum
abijt,

abijt, & passim in via concionabatur, tam in Bonzororum, quàm nobilium adibus.

Adeo erat vir iste seuerus in taxandis vitijs, & maxime Idolorum cultu, ut ipsius interpres Ioannes Ferdinãdes (sicuti ipsemet retulit) sæpè non parum tremere ob libertatem, qua apud quemlibet, etiam primates, virosq; nobiles utebatur, & libere eos neglecta, contemptaq; religionis notã, dixit: si nõ attentius euangelicas conciones audirent, quàm suos Bonzos, quos venerabantur, nunquam veritatis lumen aspecturos. Videbatur (inquit Fernãdes) mortem querere propter fidẽ & Christi honorẽ. Sane præ se ferebat, magnũ presentis vite cõtemptum. Quodam tempore tanto zelo reprehendit Amangucci Regem ob nefanda quedam peccata, ut periculum mortis vix euaserit, tantumq; effecit apud Iapanes, ut etiã modo sanctus habeatur. Ego cum vellẽ meam tepiditatẽ huius Beati feruore non nihil accendere, ipsius secutus exemplũ, ac regionis notitiã cõparare, cum Ioãne Ferdinãdo, in interiora regionis Iapanie cõcessi, & multũ cæpi consolari, quod videre tam multos

multos ad Christū venire: verū indignus
 tanto beneficio, nolens Deus uti meo mi-
 nisterio, in morbum incidi, ex malorū esu
 ciborū, & lecti incōmodis, storea enim le-
 ctus erat, lignū cervical, cibus oriza sine bu-
 tiro, & alio condimēto: adeoq̄, auctus est
 morbus, ut iumēto fuerit opus ad reuertē-
 dum Bongum: ubi tribus mensibus conti-
 nua laboravi febrī: adeoq̄, inualuit, ut vitæ
 spem propē omnem abycerem: quam tamē
 Deus sua benignitate concessit longiorem.
 Videns me parum utilitatis negocijs fidei
 hic adferri posse, & officij ratio me ad In-
 diam reuocaret, necesse fuit, tãetsi languē-
 rem, conscendere. Satimq̄, inter Iapaniam
 & Sinā in tãtam incidimus tempestatem,
 quantā nec vidi unquā, nec me visurū a-
 lias existimo. Quinq̄ diebus cōtinuis fere-
 bamur veluti perditī, tamq̄, frequentes &
 cōtinua audiebātur voces Deū appellātes,
 ut quāuis in tãtis versarer periculis, cōsola-
 tioni mihi fuit videre, Deū huiusmodi ra-
 tionib⁹ uti ad noīs ipsi⁹ inuocationē, et glo-
 riā, necnō ad vitæ correctionem, hominesq̄,
 vel hac rōne ad ipsi⁹ sequēda vestigia cogi.

Benedi-

Benedictus Deus, qui momento temporis homines ad se inuocandum & vult, & potest excitare, partimque afflictionibus, partim consolationibus ad sibi seruiendum prouocare.

Franciscus præpositus
prouinci
alis Indiæ

In itinere intellexi aduentare Dominum Patrem Consaluum, & Franciscum Rodricum, qui obiturus erat prouinciam, unaq; cum ijs alios, qui iam tum præcesserant: quæ si in Iapania audiuissem, gratissimum mihi fuisset in Indiam non reuerti. Vtilis tamen fuit reditus, non solum ut mutuo frueremur conspectu, verum etiam ut de me prout in Domino expedire videretur, constitueret: tum etiam ut de rebus Sinensibus & Iapanensibus à me edoceret, saltem de ijs locis in quibus egeram, & fructu qui sperari poterat, & quo modo Euangelij doctrina ibi diuulgari posset. Visum itaque est S. obediētia, ut Cocinum concederem, ubi modo totus sum in concionibus & confessionibus audiendis, alijsq; munijs, quæ Societas ad proximi salutem adhibere consuevit. Det Deus mihi gratiã, ut totum me mea aliorumq; saluti sollicitè impendam,

*impendam, ita ut dum illi seruiendo pro
sua voluntate unà cum alyis pertingam ad
illam aeternam immortalem ipsius gloriam.*

Cocini 8. Ianuarij Anno 1558.

Seruus indignus in Christo Iesu.
Melchior Numezius.

¶ EXEMPLVM LITERARYM

P. Gasparis Vilellæ ex
Iapania.

ARGVMENTVM.

Magnopere sibi de Christianæ religionis suc-
cessu gratulatur. Firandorum conuersi-
onem narrat, tria præterea templa Chris-
tianorum erecta esse, Bonzorū furorē,
S. Cruces deiectas, in coelo Crucis signum
contrà effulxisse. Postremò se ad Regiam
ciuitatem Iapaniæ mitti, dissimulato habi-
tu, quæ & istius regionis clarissima acade-
mia est. Hic ut præstet aliquid, fructumque
referat ex tam difficili legatione, fratrum
implorat preces.

Pax Christi Domini nostri corda
nostra semper inhabitet.

A M E N.

ANNO

ANNO 1558. pro iniuncto
 mihi à superioribus munere,
 fusissimè de rebus Iapanèsi-
 bus literis, vos charissimi fra-
 tres, certiores feci: præcipuè

1300.
 Ethnici
 duorum
 mēsiū
 spacio cō-
 uersi.

Cruces
 deturbāt
 Bonzi.

Crucis
 signum
 in caelo.

tamen de Firandicis. Firandi ad annum
 commoratus sum, tamq̄, prosperè res nostra
 procedebant, felicitante Domino, ut duorū
 mensium spacio, mille trecenti Ethnicā im-
 pietatem deserentes, Christianā veritatem
 sequerentur: tresq̄, sacras ades extrueremus
 ijs in locis, quibus antea fuerant Idolorum
 templa. Dum res incrementum sumit, da-
 mon, cui omne bonum summoperè displicet,
 per vicarios suos, Bonzos, me inde
 eiecit, cum magno omnium Christianorū
 dolore & gemitu. Prius tamen sacra Cru-
 cis Imagines cōfregerūt, aliāq̄, plurima cō-
 miserunt flagitia in Dei Domini nostri cō-
 tumeliam. Verū ille Deus, qui nō vltio-
 num Deus est, sed Pater misericordiarum,
 in caelo formatas cruces illis videndas obie-
 cit, atq̄, alia manifestissima diuina maie-
 statis signa, ut omni pertinacia abiecta, cō-
 uerti debuerint ad Dominum. Verū ad
 instar

instar noctuæ lucentē fidē nostrā nō valētes
intueri, nullū aliū fructū inde perceperūt,
quā ut graviorē cæcitate obtenebrati, gra-
uius, dū Christianos omni studio à suscepta
religione nitūtur auocare, laborarēt. Ille ta-
mē qui vocauit (quia potēs est) vires ad
resistendū, firmissimis vestris precibus sup-
peditabit, quibus tā illos, quā nos in sinē
vsq; perseueraturos cōfidimus. Quādoqui-
dē (ut iā initio significauit) anno elapso fu-
sissimē oīa perscripsi, paucis quæ significare
nūc decreui, cōplectar: cū iā sim in profe-
ctiōne, adeoq; urgear, ut literas charitatis
vestra quæ biduū tantū absunt, operiri ne-
queā: quas tamē perlegere desidero vehe-
mētissimē, q̄ & animū addāt nobis in ad-
uersis, & sp̄e maioris in posterū fructus fa-
ciāt: cū videam⁹ Deū p̄ suos Societ. seruos
varijs ī locis, ac mūdi regionib⁹ idē efficere.

Nos cū multi iā anni sint, ex quo in has
partes Iapanic. deuenim⁹, necdū tamē Re-
giam ciuitatem adiuimus, aut illius perfe-
ctiorem cognitionem habemus, quæ & do-
ctrina celebrior est, & sectarum omnium
origo est. Itaque quæ ibi sunt experiemur
intelli-

intelligere, si fortè Dominus pro immensa
 misericordia portam in istis regionibus a-
 perire dignetur, qua quidem regiones,
 trecentis leucis siue mari, siue terra, hinc
 absunt: & suis precibus cecidit sors, non su-
 per Matthiam virtutibus plenum, sed su-
 per me miserum peccatorem, ad tantum,
 tamq̃ impar humeris meis obeundū mu-
 nus ineptissimum. Verum quando quidem
 sic Domino, S. Obedientia imperante, visum
 est, submitto caput, corpus illi animamq̃ of-
 fero, & perferendas terra mariq̃ labores li-
 benter in me recipio, vniuersam in Deo, &
 charissimorum meorum fratrum precibus
 ponens fiduciam. Quòd si autem hac effusis
 lachrymis, crebrisq̃ suspirijs Domini mise-
 ricordiam implorastis, tam multò magis
 oportet. Regnum enim quod peto, caput est
 insula, quo si legem Creatoris & seruato-
 ris nostri I E S V quisquam introduxerit,
 Europa relinquēda, & ad hanc insulam ve-
 niendum, ut in tota Iapania lex Euangeli-
 ca predicetur, ac diuina lucis claritas ra-
 dios diffundens, abundè Ethnicas mentes
 errorū tenebris obductas charitatis vestra
 opera

opera illuminet, illiq; caligine pulsa, lucen-
 tem veritatem aspiciant. Itineris nostri co-
 mes est Laurētius Iapanensis, frater noster,
 quo tāquam Interprete in disputationibus
 utendum erit, meq; alijs in rebus ad Dei
 Domini nostri seruitium spectātibus adiu-
 uabit. Quamuis enim Iapanēsem linguam
 utcunq; teneā, melius tamē ille, cui ea ver-
 nacula est. Sacerdotis veste indutus non
 sum, sed tenuiores dico esse fortune fratrē,
 salutis meae studiosum, meq; bonis quibusdā
 Patrib' cohabitare, illisq; seruire assero: quod
 si audire me velit, me ea docere paratū esse,
 quaecunq; ab illis didicerim. Cuperem quod
 possem maxima humilitate, & animi sub-
 missione, si Deus velit, cum illis agere: Hic
 mihi vestra preces utilissima, maximaq;
 necessaria sunt. Hoc enī certò sciatis, me ab
 eo qui esse deberē, quā longissimē abesse.
 Qua ratioē igitur talē me exhibere poterō,
 qualē dixi? Quamobrē per dulcissimū Ie-
 sum vos oēs oro, ut vestris precibus opē mi-
 sero ad tātā virtutē consequēdā impetretis,
 quā mihi si diligenter dominū precati fue-
 ritis, concessum iri planē confido. Amen.

Primum

Fianoiar
ma.

Primū ex S. Obediētia iussu mihi frequē-
tior Bonzorū cœtus adēūdus est, qui locum
Fianoiama, hoc est, montē igneū nūcupatū,
incolunt. Ciuitas populosissima est. & studijs
clara, utpote academia, atq; vel ipsa, quam
in Europa habetis, Lutetia celebrior. Cogi-
tate obsecro charissimi, quid inter tot lupos,
& demonū ministros facturus miser sim,
quātisq; me virtutib; preditū esse oporteat,
qua desūt tamē. Ibi horrēda peccata, qualia
vix cogitari possunt, videas, ibi flagitia, nec
in eo loco tantū, sed in vniuersa etiā vrbe
Meaco, quam peto. Quare in state precibus,
& me quā diligentiſsimē Deo Domino
nostro commendate. Spero namq; sancta
Obedientia virtute demonem talem, qualis
sit, ab omnibus cognitum iri, cum Dei lege
recepta multi nomen domini consitebun-
tur: quōd si mihi ipsi non defuero, virtute
obediētia in Deo meo transgrediar mu-
rum, & cadent à dextris nostris decē mil-
lia, & à latere nostro millia millium. Ille
enim Deus qui omnia potest, auxiliabitur,
isq; nos vestris precibus tanti operis mini-
stros efficiet. Non dubito quin aliquis ve-
strum

strum si adesset, tanta vocationi melius satisfactor sit: quod enim ipse proficiscar, Patris Cosma à Torres inclinata iam atas, & P. Baltazaris Gagi aduersa valetudo in causa sunt. Festinate, Charissimi, spero siquidē vos anno proximo literas nostras hinc accepturos cum celebri gratiarum actione, quibus intellecturi estis, quantis Deus Dominus noster has regiones beneficij cumulavit: modo infinita sua misericordia me talem reddat, qui sanctissime eius voluntati perfecte respondeam. Plura non addo, tamen si id proposueram, non enim mihi per ocium licet. Spero P. N. à Torres ut hæc, sic etiam profectioem nostram perscripturū. Vos fratres charissimi, aliquam nobis vestris literis consolationem afferite, eò enim proficiscor, ubi forsitan nullum nostræ Societatis post hæc visurus sum. Hoc tamen me cōsolat, quòd S. Obedientia volūtate, tātum iter, tamq̃ arduum negocium aggrediar: faxit Deus, ut in sui amplissimi nominis ampliorem honorem cedat. Oro Patres charissimos, qui hanc meam visuri epistolam sunt, ut ter amore Dei de Spiritu sancto

O y sacrifi-

sacrificium faciant, quo natio hæc Iapanica
 fidem amplectetur: pariterq; rogent, ut
 Christi bonus odor simus. Fratres verò,
 quinque septem psalmos recitent, quia nunc
 certè, si quando aliàs orationes maximè re-
 quiro. Sanctam verò obedientiam precor,
 nostra postulationi tantum concedat hæc in-
 re, ut ipsa veluti Deo acceptior, impetrare
 humilitatis & patientiæ virtutem mihi
 summoperè necessariam velit. Dominus
 dextra sua protegat nos, gratiamq;
 largiatur, qua sanctam ipsius
 voluntatem adim-
 pleamus.

Datum Bongii Kalend.

Septemb. 1559.

Inutiliss. Servus omnium

Gaspar Vilella.

EXEM.

EXEMPLVM EPISTOLÆ P.

*Baltazaris Gagi, ex Iapania.**Anno 1559.*

ARGVMENTVM.

DE rebus domesticis, & Christianorum studio, diligentiaque, flagellationibus, elemosynis, consortijs perscribit. Hominem à 20. annis decumbentem sanitatē recuperasse narrat. Hospitale egenis ac deploratis hominibus erectum esse. Multos egenos curatos esse. Agit præterea de proprijs periculis, quibus fuerit intricatus. De nobili præterea propter fidem trucidato. Postremo exortumultu Vilellam in Facatam profugisse.

Gratia & amor Iesu Christi Domini nostri corda mea
semper inhabitet.

AMEN.

*E*ptembris initio 1556. vestras, Charissimi, literas accepimus, quæ ideo tardius in manus nostras deueniunt, quòd mercatorum nauis portum Firandicum, qui 60. leucis Bongo distat ingressa fuerit, idq̄ propter bella, quæ rectum

O ij

iter

iter impedierunt. Postquam verò iam ap-
 pulissent, quod pridie Kalend. Iul. fuit,
 ad illud tempus quo literas accepimus, sin-
 guli dies anni visi sunt: illis verò maximo
 gaudio affecti sumus, quod & optimum or-
 dinem, & progressum societatis nostræ, quæ
 Deus primum suo instinctu institutam, per
 nostros etiam vult conseruari: & quod ma-
 iorem consolationem attulit, P. Ignatium
 ex hac vita misera in beatam gloriam com-
 migrasse intelleximus, eo etenim in loco
 auxilium suis manus adferre poterit. Quæ-
 uis autem è Lusitania literas non habuimus,
 Indica tamen instar omnium fuerunt, tan-
 taq; nos in Domino lætitia perfuderunt, ut
 lachrymas gaudium excuteret, cum mira-
 biles Dei effectus cognosceremus: Ipse no-
 bis gratiam largiatur, qua non prospera so-
 lum, verum etiam aduersa fori animo to-
 leremus. Omnis spes nostra in diuinã ma-
 iestatem conijcienda est, ut hac ratione vo-
 cationi nostræ non desimus: nec tantis, tan-
 quæ eximij Dei in nos beneficijs ingrati videa-
 mur. P. M. Melchior suis literis quoque
 multum nos recreauit. Nullus enim fuit
 nostrum,

Mors R.
 P. Ignatij
 Societas
 Iesu
 fundato-
 ris.

nostrum, qui ab eo literas non acciperet: idem etiam Franciscus Rhodericus prestitit. Malaccenses preterea, quique Malu-um incolunt fratres, suis nos epistolis & exhilarauerunt, & de felici obitu Patris Alfonsi à Castro certiores fecerunt, addentes, quantum Pater Baltazar Diaz fructum prestitisset.

Anno 1558. omnes ad vos literas dedimus, usque copiosam satis diuinarum laudum materiam suppeditatam arbitramur: eam iam me nauem qua ferebatur, hoc An. 1559. perisse intelleximus. Res aliquantulum dissimiliores nunc audietis, nec minus tamen cum nostrae professionis instituto coniunctas. Quae igitur tum huius anni, tum elapsi in mentem veniet, dum in unum confero epistolam, si non satis ordine omnia prosequor, veniam dabit.

Igitur ut à Bongii Ecclesia, in qua nunc omnes degimus, exordium sumam: in Collegio nouem de Societate versantur, cum nonnullis adolescentibus Iapanensibus, qui & nos iuuant, & Xenodochijs inseruiunt. Hunc rerum domesticarum seruamus ordinem. Ante lucem ad horam primam, aut circiter, signum ad meditationem datur, in

Ecclesia
quae est
Bongii.

Ordo vi-
tae.

O itij caq.

eaq; ad primum vsque sacrum exercentur.
 Die proposito, peracto sacro, ad opus quisque
 accingitur, alij ad Xenodochium, alij ad pa-
 trium sermonem ediscendū &c. Ante prā-
 diū rursus ad actorū discussionē in sacellum
 conuocantur. Inter prandendum, vel cæ-
 nandum, Iapanicè aliquis concionatur. A
 prandio colloquutiones de rebus spiritualibus
 instituuntur, & aliquid adfertur in mediū,
 de quo tanquam themate, quisq; quid in
 Domino sentiat, reliquis auscultatibus ape-
 rit: obiter aliquid etiā ex regulis legitur. In-
 gens fratrum omnium studium est & charitas.
 Nec obedientia negligitur: imò ultra etiā,
 pænā ob malè curatū munus, postulāt. Dein
 ad opus iterū sese cōferunt, dum signo dato,
 ad cœnam vocentur. Post vnā à cœnā ho-
 ram in sacellis cōueniunt, & litanis dictis,
 aliquis se flagellis cedit. Posthac conscientia
 discussio sequitur, multoq; cum fructu, &
 Iapanēsium adificatione hac omnia gerūtur.
 Ea q; omnium est diligētia, ut ne vel momē-
 tū tēporis sine fructu pretermittatur. Domi-
 nicis verò diebus ad Cathecumenos, et alios
 cōcionātur, quorum prim⁹ Ioānes Ferdinādes,
 duo vel

duo vel tria ex Euangelio rerum capita desumens, illa explicat, & colloquium de rebus in nostram utilitatem à Christo factis instituens, finem postmodum facit dicendi. Hoc magno sanè concursu & fructu præstat, à duobus enim & tribus leucis homines conueniunt. Qui verò remotiores sunt, pridie ad Xenodochium veniunt: nec dies est, quin multi adsint, sed Dominicis diebus domum & templum replent: festis verò sollemnioribus tanta est multitudo, ut ne portis quidem ablatis ita componatur, quin multi foris cogantur manere. Absoluto sacro, clara voce doctrina Christiana pronunciatur. Interdum etiam frater noster Laurentius, & Donatus sermones faciunt ad populum: reliqui dum cibus sumitur, domi vicissim concionantur, ut iam superius exposui. Fratres nostri singulis Dominicis diebus Sacramentum Eucharistiæ percipiunt: Iapanenses verò alij singulis diebus sabbati confitentur, alij singulis mensibus: Sollemnibus verò festis ad Sacramentum quamplurimi accedunt, quorum deuotio (ut ita dicam) magnam eximiâque excitat

Flagella-
tiones.

excitat admirationem. Dum enim confessionem patrio sermone recitant, soluuntur in lachrymas, ac tū multò uberiores fundūt, cū ventum ad illa verba est: Domine nō sum dignus &c. quæ Iapanica etiam lingua ab illis proferuntur. Non mediocri nos horum ardor animi pudore afficit, cū videmus biennes hos Christianos tanta pietate huiusmodi persicere, ut hinc verè deploranda veterum Christianorum tepiditatis occasionem habeamus. Die Iouis sancto, supplicatio instituta est eorum, qui se à templo in Xenodochium vsque cōtinenter flagellis cedunt, quod magno erga religionem zelo perficiunt: tamque ubertim illorum scapulis cruor adheret, ut defricatis, dum lauantur, vulneribus, non minore dolore quàm prius afficiantur: tantòque ardore ad hoc se parant persiciendum, ut nihil sit quod amplius desideremus. Singulis diebus Mercurij ac Veneris quadragesima, domi nostra sub vesperū pro themate concionis assumpto aliquo passionis mysterio, sermo habetur. Sub finem effigies exhibetur Crucifixi, & postmodū qui concioni intersunt, in templo,

in loco secluso, seiunctoque ab hominibus, terga diuarcāt, dum psalmus *Miserere* recitatur, magno ardore, multisq; cū lachrymis. In maximam nos hi Christiani spem erigunt, quantaq; possit in illorum animis per Sacramenta Deus, manifestissimè cernitur, multaq; future salutis se produnt indicia, præter pueros qui morientes ad cœlū rectā tendūt. Benedictus sit Iesus Rex gloria, qui suauē ingum horum ceruicibus imponit, crudelissima illa demonis excussa tyrannide.

Hoc anno post sanctum Paschatis diem P. Gaspar Vilella, fratrem nostrum Laurentium itineris sibi comitem adiungens, in montibus habitantes interuisit, & illorum confessiones audiuit, quibus per aetatem, vel graues occupationes huc venire nō licuit, & obiter aliquot Christianos effecit. Circum Bongensem ciuitatem quinque aut sex oppida sunt, in quibus magnus versatur Christianorum numerus. Cū autem nonnulli ad Ecclesiam venire nequeant, à nostris inuisuntur. Aliquoties per annum ad illos concionantur. Si quando vero mori cōtingat

tingat aliquem, aut alicuius rei penuria laborare, illis quantū possumus, opitulamur. Superiore quadragesima Pater cum fratre nouem leucis ab hac ciuitate moratus, fructum haud exiguum collegit. In principis viri domo aram habebat, quotidie sacrum peragebat, vesperi concionabatur: tū litanie recitabantur flagris adhibitis, qui mos litaniarum recitandarū, & disciplina perficiēda diebus Veneris in hāc vsque diem integer perseuerat.

Lodouicus noster hominē à viginti iam annis decumbentem sanitati pristina restituit, qua res Christianos non mediocriter erexit, ac in fide confirmauit, sit Deo laus. Præfectus illius oppidi nobis amicissimus est, & ad diuina percipiēda aptissimus, quem sui multum pertimescunt.

Bongi huius Christiani in more positum habent, dominicis diebus nunc in vnā domum, nunc in alteram, prout fortè contigerit, conuenire, vt de rebus spiritualibus inter se colloquantur: qui vbi congregati sunt, è domo nostra fratrem euocant, qui concionem illius diei illis in memoriā reuocet, ac
tum

tū quisq; quid fructus ex doctrina proposita
 perceperit, rationē reddit. Quia verò apud
 allos hīc mos receptus est, ut conuenientes
 ientaculū sumāt, offerunt unicuiq; patinam
 Misōnsul, hoc est, orizæ & herbarū & aro-
 matū huius regionis, quæ mixta salicicera
 sunt, qui cibus in his regionibus lautissimus
 est. Priusquam autē cibum sumāt, ex illius
 diei Euāgelio frater ille noster aliquid pro-
 ponit, ut, dum comedūt, de illo cogitēt. Ab-
 soluto ientaculo unusquisque quid Domino
 dāte senserit, explicat, quo perfectō, in pau-
 perum Christianorū vsum eleemosyna col-
 ligitur, quibus non tantū est in bonis, ut cu-
 rarifunus possit, quod etiā Amangucci ob-
 seruatur. Duo hīc Bongī loca habemus, in
 quorū vno templū construximus, in altero
 verò ys hospitium, quorum salus despera-
 ta est. E regione huius hoc anno 1559. in
 eorum gratiam aliud extructum est, ys qui
 varijs morborū generibus obnoxij sunt, ha-
 bet in medio cōstitutam aramq;. Pridie Vi-
 sitationis b. Maria Virginis extrema ope-
 ri manus imposta est, ipsoque Visitationis
 die primum ibi sacrum celebratum magna

Sacai Ve-
nerijs si-
milis,
Bandou
academia
ma.

Fianzi-

Donum
curatio-
num.

omni Christianorum lætitia, & concio ha-
bita: epulū etiā Christianis omnibus exhibi-
bitū. Cubiculum etiā ibidem exstruximus,
in quo egrōtorum medicus commorabitur,
quod quidem opus concio perpetua est, quā
magnum quoque Meacū audit, in quo totius
Insule Dominus versatur. Imell' exit præte-
rea Sacai, Venetijs similis, & Bandou Aca-
demia, nec non ad aures etiā Fianzima
peruenit fama (quā Bonzorū omnium præ-
fectus incolit) huius Xenodochij. A vere
in hoc usque tempus plures quam ducenti
ab omni infirmitate liberati sunt. Omni-
bus Pater aperit portam, concurrunt ho-
mines undique omni præsidio destituti,
ac fauente Deo, ulcera, fistula, quibus me-
dicamenta non prosunt, curantur: qua in-
re noster Ludonicus singulare à Deo ac-
cepti donum. Huic operi laborantibus Ja-
panenses detrabere nequeunt, quin potius
mitescunt, cum vident corpori & animæ
remedium exhiberi. Quo tempore agros
visimus, atque medemur, confluunt multi,
alij etiam adiunāt alij fidē suscipiunt, ita ut
singulis hebdomadibus aliqui baptizentur.

Ex

Ex magno ad nos Meaco Iapanensis quidam venit, quem P. Cosmas à Torres Christianum effectum, Paulum nominavit: qui non ita multò post egrotare cæpit, & mortē feliciter cum vita commutavit. Magnis se penis, & quas vocamus, mortificationibus affligebat: quasdam nos medicamentorū compositiones è Chinesis erutas voluminibus cōficere docuit, faciles sunt, sed efficaces, præcipuè in Tertianis & Quartanis febribus. Bongum Guilielmus Perera cū alijs ægrotis veniens, eiusmodi medicaminibus valetudinem recuperavit. Christianorū elemosynis, & mercatorum Lusitanorum opibus sustentatur. Rex præterea in annuos census ad trecentos aureos dedit, qui si pacem civitas habuerit, dabuntur. Fratres (quos vocamus) misericordia elemosynas quarunt, quibus visendorum ægrotorum cura incumbit, ut si qua re indigeant, suppediet. Anus sexaginta annos nata (Clara nuncupatur modo) cui antequam Christiana esset, hoc incumbebat oneris, ut præcipuam Iapanensis insula partem circumiens, elemosynas ad Idolorum templa extruenda, & instau-

Mors
Pauli la-
ponti.

Præclara
viduarū
viuendi
ratio.

instauranda conquireret. Veniens Firandum, resque diuinas audiens, obnixè Christianam se fieri postulauit, quo impetrandi gratia Bongum venit, in qua nunc ciuitate sanctissimam cum duabus alijs viduis, quas in suā domum adsciuit, traducit vitā: octauo quoque die confitentur, bis in hebdomade flagris se cadunt, labore proprio victum querant, pauperrimè viuunt: & quod mireris, ultra 150. aureos in usu pauperū expenderunt, aliāsque eleemosynas in auxilium Xenodochij contulere.

Christianam fidem vir quidā amplexus est, quem dum ethnicus esset, mirū in modum cacodæmon exagitabat, qua ex re voluntas Christianam fidem suscipiendi profecta est. Michaelē nuncupauimus. Hero ipsius mortuo, collecti in vnum locum Bōgi, funus curaturi, ut solent hi demonum ministri, conuocata vniuersa familia, Pagodos suos, hoc est, Idola alta voce implorabant. Inuitarunt & hunc, idemq̄, ut faceret postulabant. Quibus respondit: Vitam mihi quidem eripere potestis, absit tamen ut tam turpiter vobiscum errem. Itaque in graui periculo.

periculo, quod ex ea re imminebat, fortissimum se præbuit, contra ipsorum errores intrepidè disputans.

Alter in eadem domo Christianus erat, qui aliquo modo reliquis consensisse videbatur, hic à dicto iam Michaelè asperius appellatus, facti pœnitens, in nostram se contulit Ecclesiam, ut pœnam pro cõmissõ peccato peteret: & Dominico quodã die, dum sacrum peragitur, crudelissimè multoq; cum sanguine se publicè flagellis cecidit, quæ res summam reliquis Christianis religionem incussit.

Pœnitentiã publicã.

Alter quidam, Paulus nomine, qui se in primis hebdomada prioris spiritualibus meditationibus, in hoc Collegio nostro exercuerat, rogatus à Principibus viris Ethnicis, ut in quadam Idolorum festiuitate vexillum gestaret, cum hoc nullo modo facere vellet, minitati sunt, se eius donũ disturbaturos, illumq; perdituros ni faceret: ad 15. diem latuit: quod ubi Rex intellexit, compescuit omnia. Habēt Christiani Iapanenses hunc morẽ, ut omnibus de rebus, à Deo acceptis vendendo siue emendo lucrũ

Alterius consuetudine

Decimo Christianorum vitæ

P faciant,

faciant, & huius partem in Ecclesia offerant. Quod etiã dum Ethnici essent, facere consueuerãt. Vbi rēpestatem ingruere vidēt, qua domus demolitura, messēmq; prostratura (ut interdum euenire solet) videtur, aut in alio quouis periculo se cōstitutos esse sentiunt, in Ecclesiam conuenientes Dominum deprecantur.

In hoc bello q̄ An. 1559. prasenti geritur, cum nulla iã amplius superesset spes P. Baltazaro, ut ex inimicorū manibus euaderet: siquidē in Phacata detinebatur, multi Christianorum hīc collecti, statuerūt, ut ad illū liberandum proficiscerentur: cumq; iam decreuissent inter se, impetu factō, in hostes irruere, diuina bonitati visum est, ut eo tēpore clanculum pater effugerit.

Vilella
Meacum
abijt.

Pater Gaspar Vilella ad magnū Meacū missus est, ubi Iapanensis insula nobilitas versatur, & politia sicubi est, viget, quod multo antè tēpore ille desiderauerat. Fratrem nostrū Laurentiū Iapanēsem abduxit secū (hoc enim interprete in disputationib. vteritur) acumine ingenij prestantē virū, & in rebus gerēdis exercitatū, qui nulli Iapanēsiū

sum in rebus tam diuinis, q̄ patrijs cedat.
 Librū à P. M. Melchiore conscriptū, & in
 Iapanēsem linguā ab eodē Laurētio trans-
 fusum vnā detulit. Alij præterea duo his se-
 comites adiunxerūt. Infinita sua illa mise-
 ricordia Deus noster istorum oculos aperire
 dignetur, vt erroribus intellectis, in quibus
 nūc versantur, cæcitateḡ, perspecta, in co-
 gnitionē sanctæ fidei nostræ veniāt. Multis
 cū lachrymis, maximoq̄, desiderio profectō
 obeūda sibi à S. obediētia iniūcta legatiōis,
 Idib. Septēb. discesserūt: iamq̄, accepimus,
 feliciter appulisse. In singulos igitur dies no-
 ui aliquid audire gestimus, earū quæ ibidē
 gerūtur rerū, & de dispositione regionis il-
 lius, ad fidē nostram suscipiendā, vt quod ad
 maiorem Dei gloriam spectare videbitur,
 constituatur. Vt verò quæ in Facata per
 bella acciderint, significē, charissimi, spatiū
 tēporis liberioris sumptū oportuit pauca ta-
 men breuiter perstringā. Facata Prouincia
 est ampla sane & prædiues, mercatoribus
 abundās, in planicie ad mare cōstitutæ, quo
 ex omnib' huius prouincie partib' homines
 cōfluūt: quinq̄, dierū itinere à Bōgo distat, à

Facatę
 descri-
 ptio.

Firando 60. miliaribus, si mari iter agatur.

Anno 1558. post sanctum Pascha diem.

Donum
Regis.

Templū
erectum.

Exercis
tia Chri
stiana.

Rex nobis amplum terre spacium, idemq;
optimum ad mare dono dederat, in eū me
locum Pater abire præcepit: & dū iam do-
mum, ac mediocre templū adificassemus,
eoq; in loco frater noster Ioannes Ferdinā-
des concionaretur, quos primos fidei rudi-
mentis informauit, baptizauimus, & con-
cilio singulis diebus habita est. Postmodum
ad horam de rebus in cōcione tractatis col-
loquuti sumus: tum doctrina Christiana il-
lorum patrio sermone decantata, Oratione
Dominica, Salutatione, & Symbolo, quæ la-
tinè docemus, exceptis. Vesperalitanias re-
citauius, dumq; omnia bene constituta es-
sent, ut in posterum ea obseruarentur, Gu-
bernator quidam Bongensis, de quo multi
quererentur, ad portas ciuitatis cum 2000.
hominum cernitur aduenisse, iubemur &
nos in militiam proficisci, & quantum pu-
tuimus, illius præcepto satisfacimus, per sa-
mulos domus Iapanenses. Eo die victores
fuere nostri. Nocte verò sequenti, Bongo-
rum aliquot ad inimicos literas dederunt,
atque

atque oppidum in manus hostium tradiderunt. Præfectus in arcem confugiens, ibidem occisus est. Nos verò in medijs noctis tenebris, cruce alyssq; sacris rebus in humeris sublatis, clanculum nos ad mare contulimus, Ioannem Ferdinandum cum aliquibus Christianis, Ecclesie ornamenta portantibus schapham cõscendere iussi, præcipiẽs ut quamprimum Firandum peterent, ego una cum fratre Guilielmo, & alio Christiano Syluestro nuncupato, & Lusitano, qui tum nobiscum erat, indicantibus ita expedire Christianis, Iapanensem nauem ingressi sumus, sex à terra miliaribus semotã. Nauis Præfectus qui nos recepit, qui que & ipse ex inimicis erat, cum sciret in suorum manus oppidum deuenisse ad nos occidendos se parauit, sed mutata sententia, omnibus nostris expoliatis rebus: pecuniã extorquere volẽs, nos armis circumsepiri iussit. Sepẽ conuenientes simul aiebant: si res istorum acceperimus, & viuos abire permiserimus, id non sine nostro magno periculo fiet: si eos interemerim, nihil pecuniarũ recipiemus à mortuis, dũ sic inter se consultatur in sin-

gula temporis momenta mortem expectantes ad illam excipiendam nos apparabamus. Deum ut peccata nostra condonaret, deprecabamur. Nihil enim horum crudelitas spei nobis reliquum fecerat. Bonus Sylvester (cuius mentionem feci) hæc omnia pericula cum posset vitare, hortarerque ipsum, ut discederet, persuaderi nunquam potuit, quin extremum nobiscum diem subire vellet. Sæpius in nocte multis illum plorantem lacrymis audiebam, crebrisque suspirijs, quod de vita nostra illi decreuerant, deplorantem. Iapanenses nauta eum, ut abiret, innuebant, nosque relinqueret, quod nunquam tamē facere voluit. Quocirca facultates suas omnes amisit, quas secum habebat in nauis, interula linea tantummodo relicta. Ibidem ad dies 4. substitimus, & ecce resciverunt, qui Facata erant, negotium hoc, tribusque nauigijs, armato milite plenis inimici ad nos venerunt. Quia verò id tantum quo operiebamur supererat nobis, Præfectum adorientes, bonam partem eorum que nobis abstulerant, eripuerunt: ad nos deinde venientes, etiã vestes detraxerunt, ut subucula solum

Gagino
ux mole
ritz

solum nobis fragmenta, ceteris ablatis relinqueretur, licet frigus non deesset: per uncias cibum nobis suppeditabant, eoque more nobiscum agebant, quo in Turcarum triremibus cum remigibus solet. Tunc nos his, quibus vehebatur, nauigijs imposuerunt: dumque vehimur, volente Deo Domino nostro, a Pri-
 mario quodam viro agnitus sum, qui mihi femoralia, & pallium dedit, nonnulla etiam socijs. Appulimus tandem in Facata portum, quo in loco innouata crux est, milites namque rixari cum nautis ceperunt, preda partem postulare, ac ibi rursus ad littus multis confluentibus vestes nobis datas detraxerunt, rursus nudos nos relinquentes. Sapius ensibus et hastis irruebant, ut occisuri, alij ut colligarent potius, & in carcerem retruderent. Ex horum manibus nos alij eripiebant, pecuniam sibi dari postulantes. Breuiter in nostram perniciem infiniti conuenerant, alij, occide, clamabant, alij in frustra cocide, dicentes: hi regionum pestes sunt, hi regna perturbant, alij alia. Dum itaque inter barbaras manus detinemur, ex nobilem virum, qui stricto anse locum sibi pecunia demonstrari postulabat.

Ego verò, nōne vides, inquam, nos esse nudos, ac nihil habere reliquum? quare quod non habemus, petis? Interim noster Syluester (de quo iam dixi) ciuitatem ingressus, ad quendam Christianum Ioānem nomine abiit, inimicus notissimū, nostram afflictionem narrat. Ille magna festinatione ad nos venit, quatuor secum defert vestes, homines abire iubet, nos eduxit, à morte imminente eripit. Dum hæc fiunt, ne occideremur, edictum est. Bonus Ioannes vestitos nos ad se deduxit, & si quod erat preterea necessarium, suppeditauit: securioresq; sua industria effecit. Namq; gubernatores adiens, promisit multa, aliqua etiam dedit. Quoniam verò frater noster Guilielmus in militis cuiusdam manus deuenerat, & à nobis diuulsus fuerat cum alio etiam Christiano itineris nostri comite. Huius rei Ioānem commoneseci, ipse statim huc illuc discurrens, tandem inuenit, redemit utrumq; viginti aureis nummis, ac secum ad nos deduxit. Decem ibi diebus substitimus. Cū autē domus esset negociationis & à multis frequentata, in alterius Christiani domum

domum deducti fuimus, ubi securius aliquanto lateremus: atque hic dies so. hereo: libello horario carendū erat, ceterum Ioannes & hunc quesuit, redemitq;. Ad tres mēses, in his laboribus & discrimine alijsq; incommodis multis, qua ipsi colligere per vos potestis permāsimus, quotidie mortem expectantes vita nondum planè securi. Quare per Christianos fuga nobis explorata est. Dumq; ad fugam necessaria comparantur, per literas intelleximus, Lusitanorū nauem unius diei itinere à Facata tantum abesse, quod nobis maioris periculi causa fuit. Cū primum igitur effugiendi oportunitas aliqua daretur, fugam aggredi decreuimus. Fugimus autem hoc modo: Mulierum vestibis induimur, qua totum tegunt hominē, ut oculi tantūmodo videri possint. Deo Domino nostro placuit sic fugam ordinari, ut nullus Christianorum, vel minimū detrimētum pateretur: quamuis illum inimici molestauerint, qui nos exceptit hospitio, quod ex eius literis cognouimus, & Dei misericordia Facatam Regis Bōgensis imperio subditam esse, trucidatis inimicorum ducibus.

Fuga
Gagi.

Regis, no
bilia Gē
tilium &
Christia
norū ob
Gagi eua
fionē læ
titia.

Christia
norum
magnain
suum pa
storē pie
tas.

ducibus. Fama est eos qui supersunt, exitum
eundem sortituros. Speramus nos quam ci
tissime templū restauraturos esse. Sed ut ad
fugā redeam: non solum Christiani, verum
ipsi quoque Ethnici, maxima ob nostrā fu
gam voluptate affecti sunt: inter ceteros
Bongensis Rex & alij nobiles modum quo
evasimus intelligentes, plurimū letati sunt.
Ego ad P. Cosmam Torres literas dedi, qui
equum ad nos misit. Multi præterea Chri
stiani ad decimum octauum miliare ob
uiam profecti sunt, à quibus ingenti letitia,
ac voluptate excepti sumus. Inde Bongum
vsque in singula penè miliaria Christiano
rum plurimi operiebantur, ut congratularē
tur, atq; comitarentur. Diuersa ciborum ge
nera adferebant, & fructuum, nos in opaca
quodā loca deducentes tanto gaudio, ut se
ipsos capere non possent, alijs præ gaudio col
lachrymantibus, alijs in cælum manus eri
gentibus, ut laudarent Deum, illiq; gratias
agerent, pro collato in se beneficio, quod ora
tiones exaudisset, ac de periculo, quo nos
Dominus Deus noster liberasset, in via idē
ridem loquentibus. Cogitare facile potestis
Charissi-

charissimi, quantā animo ceperimus voluptatē, nō tantum quōd tali periculo, ac vitæ discrimine crepti essem⁹, verūm etiā quōd tanta charitate inflammatos, gestiētēsq; nos Christianos videremus. Sit ille benedictus Iesus, qui in remotissimis partibus nos suos filios promouet, accenditq; diuina sua charitate. Tam multas operientium turmas cū videremus, præteritos labores non reuera subiisse, sed potius somniasse videbamur. Pueri cum matribus infantes gestantibus, ciuitatem egressi, nobis obuiam procedebāt, ut nostro aduētui gratularētur. Certē Charissimi, hoc mihi persuadeo, Imperatorū triumphos cū omnibus suis pompis & apparatu, dū è prelio victores reuertūtur, cū minima latitiæ nostra partecōparari non posse. Verē charissimi, pro Christo labores suscipere, magnam adfert consolationem, verē seruire Iesu, regnare est. Firandici Christiani, ut primum saluos nos aduenisse intellexerunt, magnam ad nos supellectilem Bon-gum attulerunt: Orizam, farinam, carnem suillam, pisces, oua, sal, mensas ex argilla Sinensi confectas, lances, amplas & paruas patinæ

Christiana
na cōgratulatione
triumphis
potior.

Christiana
nus labor
suauissimus.

patinas, vestes, pannum, lingua, nummos.
Res familiaris tāta fuit, ut nobis rursus ab
inimicis fuerit timendum.

Cur Gen
riles a
deo seue
rit in res
Christia
norum.

Tantus fuit inimicorū impetus, hostium
furor tantus, ut exusta domo, destructo tē
plo, ipsam quoque terram exportauerint,
puteum obstruxerint, affirmantes nos de
structionis ciuitatis causam esse, cum nun
quam tale quippiam post edificatā urbem
Facatam cōtigisset. Vir quidā nobilis Chri
sti sacris non solum initiatus, verum etiam
rerum diuinarū satis peritus, vidēs quā
periculose inter Ethnicos versaretur, salutē
sua cupiens esse consultum: non paruis an
nuis prouentibus relictis initio quadrage
sima anni 1559. Facatam venit, in tem
plo assiduus egit, & in meditationibus spi
ritualibus se illo quadragenarij ieiunij tem
pore exercuit. Filium Goam mittere decre
uit ad nostros. Qui annuos redditus viro
huic Christiano dederat, vnus erat illorum
qui Facatam expugnārant. Hic igitur cum
dolore acerbissimo excrucietur, quod se
relicto, Christo seruire vellet, cum guberna
toribus, ut Christianum hunc interficerēt,
egit.

egit. Ille rerum ignarus, dum iret semel in palatium, eoq; ubi occidi constitutum erat, venisset, ab aduersarijs inuaditur flexis uero genibus, oculis manibusq; in cælum sublatus, extremum reddidit spiritum, optimi Christiani præbens argumenta quàm plurima. Toto illo tempore, quo in Ecclesia moratus est, Quadragesima nempe, nunquam ciuitatem egressus est, aut domum suam rediit. Die autem Iouis, D. Dionisy festo coram sanctissimo Sacramento orationem de Christi passione, memoriter non solum habuit, sed quæ tractabat mysteria probe intelligebat, cum humane reparationis beneficio, quæ interdum tanta deuotione & ordine dixit, ut non paruam nos in admirationem raperet. Postmodum magno ardore animi se publicè afflixit, confessus est, ac Resurrectionis die Sacramentum corporis & sanguinis Domini nostri Iesu Christi percipit. Atque illo quo iam dictum est modo, extremum actum uita sua clausit. Vxor eius cum liberis admodum Christiana uiuit. Tanta rerum inopia premitur, ut ex collegio nostro illa sint necessaria suppeditanda.

Vir nobilis Christi nominis, fortiter occubuit.

Principis
conuersio
cum 1550
fuit.

Phana &
idola de-
struata.

Templa
Christo
dicata.
Bonzi
conuersi

De Firandico portu, ad quem Lusitanus
Mercatores appellere consueverunt, multa
sunt, quae possem scribere. Firandus comi-
tatus est, in quo B. Pater M. Franciscus Xa-
uierius nonnullos Christianos effecerat, qua
mensis aucta semper est, ita ut anno 1557.
dum ibi Gaspar Vilella duos menses agit,
nobilis vir, & 4. oppidorum Dominus, quae 9.
tantum aut 12. miliaria Firando distant,
Anthonius dictus, anno 1558. postulante
Patre, clientes, ac seruos nonnullos Christia-
nos effici curauerit, suosque omnes, tam uxo-
rem quam liberos, quorum numerus plus
minus 1550. erat. Ipse cum Patre per op-
pida discurrens, hortabatur suos, ut in fidem
Christi concederent, & passim Idolorum pha-
na disturbauit, Christo templea erexit, in ijsque
sancta crucis imagines constituit, & ut
opus omni ex parte Christianum esset,
Idolorum statuas ad unam omnes con-
struere iussit: siquidem & Bonzi vitam
Christianam susceperant. Dum hac om-
nia ex animi sententia geruntur, demon-
per Ethnicos & Bonzos in hoc regno Ida-
lorum ministros, & praecipuos dominos,
sumulcum

tumultum excitavit, unamq; ex crucibus,
 quam Firandi collocaveramus dissecuere:
 & in rerum sacrarum ignominia, imagi-
 nes, altaria, templumque demolientes, Pa-
 trem eiecerunt, nec conciones haberi, nec
 Christianos, aut alios quos necdum bap-
 tizaueramus, in fide instrui passi sunt: co-
 actusque Pater est Facatam proficisci. Sic
 derelicti Christiani Firandici per literas
 significarunt, ut quandoquidem eo in lo-
 co nostri esse non poterant, saltem vir pro-
 bus aliquis, in rebus fidei bona versatus
 potestatem haberet, pueros baptizandi:
 quod eis facile concessum est. Cum ex li-
 teris vestris intellexissemus, ad Deum
 Dominum nostrum, beatum P. N. Igna-
 tium concessisse, & Goenses etiam sumus
 curasse: voluimus & nos in nostra agesta-
 te idem officium Patri nostro exhibere.
 Collectis igitur Christianis, iusta soluimus,
 missasque celebrauimus, preces ad nouem
 dies fudimus, tam pro illo, quam charissi-
 mis nostris Patre Francisco Henriques,
 P. Nicolao, & Maluccensibus. Magnum
 vobis Charissimi, hac cogitatio addit ani-

mum, quia in cælo Patrem nostrum esse existimam⁹, unde multo presentius, quam & Roma nos miseros videre poterit, in verbo diuino sparsos filios contemplatur.

Ora igitur Pater pro nobis. Sacra sacerdotes fecerunt, quisque Fratrum 7. Psalmos recitauit, ut eissmodi semper Dominus Societati Pastores adhibere velit, qui illam gubernent ad maiorem ipsius gloriam, & animarum fructum: utq; noua hæc planta au- gescant, ac fructus procreant spirituales, quo diuina Maiestas à suis creaturis laudetur, ac thesaurus preciosissimus sanguinis Iesu Christi in hac etiam Ægypto ad eius gloriam expendatur.

Data Bongj Kal. Nouemb.

Anno 1559.

Ex commissione P. Cosmæ à Torres.

Seruus inutilis in Domino.

Baltazar Gago.

EX

EX EPISTOLA P. FRAN

cisci Vieræ 18. Feb. scripta

An. 1558.

SI in has regiones Patriarcha mittatur,
 meminerit secum com meatū, quātum
 satis erit, deferre: ut hinc in Iapaniam
 traiciat. Distat enim, si tabulis Geographi-
 cis credimus, 1650. miliaribus: Inde & ex ^{Iapanize} _{situs.}
 Sina, quæ ei ex aduerso sita est. De pane no-
 bis prospici, & alijs quæ requirit rerum Ec-
 clestasticarum, & infirmorum usus, potest.
 Pane enim hic vescendum est ex medulla
 quarundam arborum confecto, qui vires nō
 conseruat, sed minuit, ut & aliarū rerum
 necessariorum penuria.

Ex arce Ternatensi.

EX EPISTOLA P. AN

thonij Quadri Præpositi Prouincialis

Indix ad fratres Conimbricenses.

scripta mense Nouemb.

Anno 1559.

DE Iapania nihil noui: annus enim
 est, a quo nihil inde redditū est lite-
 rarum

Utinam
hac inuis
dia labo
rent mul
ti.

Diuina
consola
tio Euā
gelizan
tium.

P. Xanier
in Iapa
niam E.
uangelio
viā ape
ruit.

varum, nec mirum in tanta locorum distā
tia, & navigationum periculis, ob qua &
tardius nauigari solet, nec nisi aliqua vr
gente necessitate. Interea inuidia sancta,
& emulatione pia laborauimus erga fra
tres nostros, qua ibi in tot, tantisque labori
bus, & continuis molestijs, quas in Christi
colenda vinea experiuntur, nec minori la
borum suorum solatio, versantur. Atque
hoc quidem nō dubito, quin sit maximum,
si Deū suus non desse credimus, cum omni
propè humana ope destituuntur: qui portus
& refugium seruorum suorum, & vera vo
luptas esse solet eorum presertim, quos di
gnos habuit, ut vineam excolerent, tā ope
rè, à B. illo Patre nostro Frācisco felicis me
moriam dilectam, propter quam etiam tan
tos tulit labores, nō vanos quidē, cum ad
huc viuus tam insignes retulerit fructus,
tantūq; effecerit, ut filijs suis (qui paulo post
ipsi in hanc prouinciā successimus) via non
solum ad eam conseruandam, verum etiā
Dei auxilio, atque ipsius intercessionibus,
donec ad summum excreuerit, amplifican
dam, patefacta sit. Gor.

EX LITERIS P. BAL

tazaris Diazij ad Prouin-
cialem Indiæ

3. Decem.

Anno 1559.

Significatum mihi est, Cātaoni, quæ est
celebris Sinarum vrbs, amplius 6000
Maurorum in Idololatriam Gentis
consensisse. Qui Mahumetismo enim rela-
buntur, remigijs mancipari.

Malacca.

Mauri st-
unt Idos
lolatræ.Pena res
lapiorū.

EX EPISTOLA LVDO

uici Froisij 6. Idus Decemb.

scripta. 1560.

In Iapania P. Baltazar Gagus nō semel
imminentem iugulo gladium expertus
est, aliquod dies vnā cum fratre Guiliel-
mo nudus multa tolerans: grauiores etiam
pro Christo iniurias perpetuens transegit.

Sed Christiani postmodum Guilielmum
redemerunt: Gagus verò non sine ma-
ximo vite periculo euasit: ad quem e-
tiam retrahendum satellites suos demon-

29

incita-

Baltazar
ris Gagi
captiui-
tas & pe-
ricula.

300. Ba
prizati.

incitavit, furore, rabieq̄, correptus, propter
tot animarum salutem, quas dū nostrī cō-
uertunt, & colligendis Euangely fructibus
sedulo navant operam, ex immanissimis
ipsius faucibus eripuerunt Firando, quo in
loco etiam ad duos menses Gaspar Vilella
cōmoratus 300. Dei gratia effecit Christia-
nos, ac tria Idolorū phana in Dei veri tem-
pla conuertit. Nunc verò Meacum profe-
ctus est, in maximam sp̄e erectus, ut quā-
plurimos Christo lucrifaciat, sicuti ex ipsius
litteris cognoscere poteritis. Frater noster
Gonsalus Fernandes, qui ex Iapania hoc
anno ad vos venit, ut in societatem admit-
teretur, inter alia quæ ad diuinū honorem
spectant, tale quippiam narrauit. In Iapa-
nia haud ita pridem, quod in Iapanē sibus
litteris relatum nō esset, accidisse, post exci-
tam in nostros Bonzorū rabiem, quos e-
tiam expulerant, ne tam multi ad Christi
fidem conuerterentur, ut sibi narrarunt pri-
mates quidam viri Firādici. Cū primū
Christiani sine Ecclesia & sacerdote se esse
animaduertent, qui doctrinam Christia-
nam deinceps doceret, pro recepta consue-
tudine

rudine diebus singulis mane & circa vespere ad crucem in monte longè à ciuitate positam accedūt, ibi suis ad Deum precibus negotia sua ac salutem ei commendātes. Tum Ethnico cuidam fuit Christiana mulier serua, quæ unà cum alijs ad Crucem venerandam proficiscebatur: cui Dominus, ne eò pergeret, vt antea non solum prohibuit, verum etiam denuo ad Ethnicam fidem minis (si quid potuissent) impellere studuit summoperè. Verùm constanter heri malitiæ restitit, dicens nō ideo legem Domini nostri IESV Christi à se susceptam, vt eam protinus dimitteret, ac vacua omni numine Idola veneraretur: minis tamen improbus, ne ad sacra Crucis locum iret, non destitit. Caterùm beatum mancipium cum verba quantumuis minacissima parui facienda esse existimaret, atque vt primum per tempus licuit, Christianis reliquis se adiungens, consuetum adorandi & orandi modum ac tempus seruauit: rescruit Ethnicus, furibundus redeunti illi occurrit, strictoque ense mulierem aggressus, caput à seruicibus auulsi.

Mulieris
constantia.

Illa verò constantissimo animo, & à tyranno mortem suscepit, & in Angelorum societatem, regnumque cælorum parto triumpho (ut confidimus) conscendit.

Goæ 6. Idib. Septemb.

Anno. 1560.

¶ *EX EPISTOLA GASPARI Vilelle, Societ. Iesu sacerdote, Meaco missa ad suos fratres 17. Aug. An. 1561.*

ARGUMENTVM.

Narrat quomodo inter nauigandum deficiente vento, gētiles culpam in Christianos cōuerterint, in mare præcipitare voluerint, & à societate itineris excluderint: Sequitur Saquaia descriptio, ex Fionoiamatano monte Meacum profectio: Bonzorū superbia & malitia: Incolarū bona & ad percipiendas litteras nata indoles. Gratia Domini Meacensis fruuntur, tamen si seditio oriatur, Bonzis populū contra Christianos concitantibus: Vnde ad paruum oppidolum cedunt, post Meacum reuersis, templum Christianis extruitur: securitas datur. Narrantur inde elusiones dæmonum, festa, supplicationes variæ, & falsa miracula, additur Saquaia, & incolarū descriptio.

ANNO

ANNO 1559. Bongo vobis
in Christo charissimi, à me
scriptū esse memini, quomo-
do pro ea, quā religioni de-
beo obedientia, in procinctu

ad eundē Meacū constitutus essem: si forte
illic Christi fidem patefaciendā possem ex-
ponere, ad eam enim urbē imprimis mitti
oportere visum est, quod ab hac Iapanum
religio potissimū pendeat, quodq; sectarum
hæc omnium quasi fons sit & receptaculum.
Receperam tunc quoq; scriptarum me vo-
bis, si quid scitu dignum, tū in itinere, tum
in ipsa ciuitate contigisset: Imprimis au-
tem si qua diuina bonitas dignata fuisset in
gentibus ad suam fidem conuertendis ope-
rari. Superest modò vt acta promissis respō-
deant, & in omnibus laudetur Christus
Dominus noster, omnium bonorum auctor &
largitor: & aliquā consolationem capiat.
Scio enim Dei honorem vobis cordi & vo-
lupe esse. Id quoque mihi accedet commo-
di, quod hæc legentes, ad communem
Dominum & pium Patrem nostrum pre-
ces pro me indigno fratre vestro, in tam

Meacum
omnium
sectarum
fons.

Quij barba-

barbaris & remotis à vobis procul regionibus agente, dicturi sitis.

Dæmō so-
cietat. fra-
tribus in
navigatis
one mo-
lest' est.

Bongo itaq; societatem gentilium Meacum tendentium nacti, cum Laurentio Iapane soluimus: quem ideo mecum duxi, quod præclaris virtutibus præditus, et quasi frater noster: facundus, & in hisce regionibus bene versatus esset. Multis inter nauigandum, nos oneravit & oppugnavit molestijs, impedimentisque dæmon, quibus profectioem hanc suo fructu defraudaret, veritus, sua curante & felicitante Deo, id quod malè metuebat, eueniret.

Primo igitur die, a deo ventis destituimur, ut nihil planè proficere videremur. Quare gentiles emendicandam ab vno quoque eleemosynam idolo suo decernunt, ut ventum concedat suis deuotis prosperum.

Discurritur ad singulos, ad me venit: Ego verò me cultorem fateor Dei Creatoris cæli, & terra, in ipso solo considerare, & spem omnem collocasse, & ob id non posse me eleemosynam elargiri illi, cuius nomine petebatur.

Idololas
erę i Vi

Hic omnes furere, magnoq; in me impetu
insur-

lellam ve
rū Deū
confiterē
insurgū.

insurgere, me causam totius mali dicere,
mea factum culpa, quod vento destitueren-
tur, in mare precipitandum scelus vocife-
rari. Hic ad unicum quod mihi supererat
confugio diuinum auxilium. Iam serus ve-
sper erat, id vehens boni, quod tenebresce-
ret. sequentiq; die vento exurgente, furores
placarentur. Sed en noua pericula, dum in
portum quendam, qui sese offerebat, nauig-
are tentant. Contrarius oritur ventus, quo
retro agimur, & toti 4 perierant dies, cum
rursum sibi persuasere, me huius rei causam
esse, verbis gestibusq; significantes malum
quo nos mulctare vellent. Sed Deo prote-
ctore tuti fuimus, qui nihil eorum qua mi-
nabantur, inferre permisit. Tandem cum
uentum esset ad portum quendam, ubi vē-
torum defectu ad dies 10. herendum erat,
habito consilio sententiam dicunt, nullo mo-
do me ab ipsis socium itineris adsciscendum
esse: rogantq; nauis prefectum ut me nauis
exire iubeat. Obtemperandum erat barba-
ris: verum cum nulla alia esset nauis, ad
Prefectum redeo, rogās ne me ob Dei amo-
rem desereret: Is (Deo hominem flectēte)

Naue pel-
lendum
suadent.

omni-

omnibus reclamantibus & inuitis, me in na-
 uē recepit, & ad portū 12. leucis distan-
 tem transfuecit, ubi omnibus mutanda na-
 uis erat, cum nostra ibidem remaneret.
 Sed itineris comites omnes tam suauis con-
 sortij memores, non parum nomine meo
 laboris suscepere, per omnes discurrendo na-
 ues, ut nautis persuaderent, ne quis me in
 suam nauim admitteret: atque hanc egre-
 giam mihi nauarunt operam, ratione etiam
 addita, se toto illo, quo cum ipsis fuisset
 tempore, prosperum ventum non habuisse.
 Atque hoc modo ceteris soluentibus, so-
 lus remansi. Sed Dei prouidentia factum
 esse confidimus, ut & alia nauis appelle-
 retur: & dum ea uehimur, secunda ad-
 modum fuerit nauigatio. Alia uero que
 nos ut piacula reiecerant, vel procul à ter-
 go relicta sunt, vel in piratas inciderunt.
 Quodā in portu tamē aliquot ex ijs, qui tā
 uehementer primò nobis erant aduersati,
 offendimus nihilo mitius erga nos affectos:
 qui tum etiam eadem contentione apud
 nauam egere, ne nauis nos reciperet: erat
 enim Saquaiam soluturus. Et quidem ef-
 ficissent

ficissent aliquid, nisi Deo placuisset omnia impedimenta rescindere. Itaque ipso die qui diuo Luca sacer est, quo optaueramus dudum, venimus: quare ipsum Evangelistam in diuum tutelare prouincia, & omnium actionum nostrarum delegimus.

Saguaia magna est ciuitas, multos & potentes habet mercatores. Respublica ut Venetorum libera est, & à Senatoribus gubernatur. Aliquantisper hic haesimus, virium reparandarum gratia, quas per labores ante actos non nihil attriueramus. Dein montem illum magnum Fionoiamatatum petimus, quò nostra legatio potissimum instituta erat. Relicta itaque Saguaia, confectòq; paucorum dierum itinere, ad montem illum ingentem venimus, citra Meacum miliaribus octodecim situm. Adiacet ei regnum quoddam, cui imperat. Ingens quoq; lacus ad pedem montis 90. miliarium longum, latum vero 18. in quem plurima flumina sese exonerant, ipsumque conficiunt, quantus quantus est. Piscibus abundat. Castellum quoq; quod ad montem pertinet, ad ripam habet.

Saguaia
descriptio.

Fionoiama-
mata.

Lacus
90. leucarum.

Ipsè

Ingens
monaste-
riorū nu-
merus.

Bonzi ca-
teris sus-
perbio-
res.

Senex
hic ani-
morum
immorta-
litate
credit.

*Ipse verò mons centum ornatur monaste-
rijs: olim ferunt mille trecenta fuisse, quæ
ob bella continua deleta sunt. Religiosi sunt
Bonzi diuersi generis, inter quos superbia
regnat magis quàm in cæteris hominibus.
Alij indigenæ qui in monte habitant, ad
litteras non sunt inepti: qui si reiectis bellis,
pacem colerent, & Christiani efficerentur,
multum illic literæ florent. Cùm ad mon-
tem venissemus, tētauimus si quis verbum
Dei audire vellet: & inter tam numerosam
religiosorum cateruam, unum duntaxat se-
nem vidimus, virum sanè grauem, (nomē
ei erat Deyboo) cui cum discipulis aliquot
quos habebat, quæ à nobis de vno Deo, rerū
omnium Creatore, animæq; immortalitate
dicebantur, probata, aut certè non ingrata
fuerint. Propius itaque accedens senex, in-
aurē mihi dixit: Etsi Iapania leges contra-
riū astruāt, nihilominus optima sibi omnia
videri, potissimum quæ de animorum im-
mortali vita dissuissem: palam tamen se non
audere hac profiteri, ne ab alijs Bonzis tru-
cidaretur. Quare se à nobis proripiente,
Meacum nos contulimus, peruenimusq; eo
sub*

sub hyemem, nec quenquam urbem circum-
uagantes inuenimus, qui nos sub tectum re-
ciperet, itaque casam humilem conduximus.

Meacum magna est ciuitas, non tamen
tam ampla, quam olim fuisse fama est: dicunt
enim ad septem miliaria protensam, trium
in latum fuisse: montibus praecaltis circumda-
tur, ad quorum radices multa & magna
monasteria ex omni parte visuntur: multis
aedificijs antiquitus exornata, redditibusq;
amplis dotata: qua tamen cum ipsa ciuitate
bellis & excursionibus exagitata, saepe dir-
ruta sunt: tantumq; iam ab antiquis distat,
quantum à veris somnia. Regio in qua sita
est urbs, frigida est admodum, proximè ad
polum vergens, niuibus assidua, lignorum
inopia, syluis, antea actis bellis, ut fit, absum-
ptis, victus, alimentiq; non ita ferax, unde
vulgo rapis vescuntur, radicibus, lactucis,
pomis, leguminibus, melle. Urbem ipsam po-
lyticam admodum fuisse asserunt, & res ip-
sa loquitur, siue artes ipsas, siue etiam reli-
gionem consideres. Hinc enim, & ex mō-
te leges omnes Iapania ortum habent, &
ad alios etiam transferuntur. Hic etiam
primates

Vilella
à nullo
hospitiū
exceptus
Meaci vr-
bis deli-
natio.

Variame
nasterij
redditi-
bus am-
plis do-
tata.

Meacus
regio.

Victus
ratio.
Meaci
politia

Religios-
nis Iapan-
niz fons.

primates & Principes degunt.

Favor
principis

Concio
ad Mea-
censes.

Bonzi
victi

Bonzi
nequitia.

Vbi aliquantulum in nostra casula nos colligissemus, Deoq; commēdassemus actiones nostras, & suscipiendos labores, vtile visum est predicationis nostra munus aggre-
gredi. Accessimus itaq; primò vrbis domi-
ni, fauorem eius implorantes, quod & asse-
cuti sumus. Cruce itaq; manu assumpta, ca-
pi omnibus, qui in domo erant, legē Christi proponere, tantusq; subito populi factus est concursus, vt mirum videri potuerit. Alij confluxere rerum nouarum auidi, alij vt nos ludificarent, alij vt doctrinam nostram irriderent. Multi quoq; Bōzi adfuerunt, quo-
rum interrogatis satisfactum est. Cumq; nō possent rationes nostras dissoluerē, tantus rumor per vniuersam urbem sparsus est, vt vix domus esset, in qua non fieret nostri mētio. Quidā demonis doctrinam me profiteri aiebāt, & Bōzos recte de ea iudicare. Bonzi verò à malis toti occupati spiritibus per plateas & vicos passim populū publicè & priuatim incitabāt, legem Dei impio ore damnabant. Multa etiam affingebant men-
dacia, nos carnibus vesci humanis dictita-
bant,

bant, reperta ossa esse humana apud nos, alij
 demonem me vocabant humana carne in-
 dutū, deniq; vicinis, & totā plateā hortabā-
 tur, ut communi opera me pellerent: hospiti
 etiam obijciebant, ipsum masculi animi ni-
 hil habere, qui me subito domo nō exigeret.
 Nō tulit ille, qui paret hortatibus, meq; ilico
 excedere domo iubet. Verū cū nō obtēpe-
 rarem statim, stricto accurrit gladio, ut oc-
 cisurus, periculo sese exponens, ne publicē,
 qua istorum lex erat, vel ipse de se suppliciū
 sumeret, vel à Iudice, cuius est animaduer-
 tere in fontes, aliōue plecteretur. Verū quia
 maximā ignominia notā incurrit, qui ob ho-
 micidiū hūc occiditur: honori suo cōsulēs, sibi
 metipsi necem cōsciuit. Existimate fratres,
 quo fuerim animo, cū strictus gladi⁹ iugulo
 immineret: sanē aliud sensi esse mortē me-
 ditari, aliud ipsam ob oculos positā, iā quasi
 persentiscere: ortum enim sensi ex periculo
 nō nihil timoris. Rē apud me dū cōsidero at-
 tentius, visum est, nō inutile fore, si vita
 mea adhuc prorogaretur, ad legē Dei Meaci
 propagandam. Vnde vniuersa Iapania, quō
 ad religionē, pendet. Ergo ad Deū cōuersus,
 cūm

Vix viri
modò ha-
bentur es-
tiã apud
nos, qui
perfecti^o
Christiã
sectãtur.

cùm alium cõsiliarium haberem neminem,
diuina eius prudentia omnia committens,
baptizatis in ea domo primitijs Iapanen-
sium, ad tempus furori cedens Bonzorum,
abij ad oppidulum quoddam nullis muris
cinctum, frigoribus tum ob id admodum
expositum, tum quòd iam Ianuarius age-
batur, cùm densissima decidissent niues,
quo tempore frigus solet esse acrius & mo-
lestius. Itaque ad patientia arma confugie-
dum fuit, transeginusq; tempus, etsi cum
magna molestia, non tamen sine fructu, Deo
subitò solatium adferente, cùm ad verbum
Dei non solum conuenirent, verum etiam
fidem Christi amplecterentur, nunc 15. nũc
viginti, nunc plures: occultè tamen, eò quòd
ab amicis & parentibus parum habentur
viriles, si qui peregrinam Christianorum
legem omissa patria sectentur, sed vt viles
& abiecti reyciuntur. A vicinis quoque
villis, montibusq; multi ad verbum Dei
audiendum accurrerunt, nec pauci fidem
amplexi sunt, cæpitq; numerus electorum,
& Dei Ecclesia non parum augeri: & quã-
uis ad omnes labores, imò & ad profundè-
dam vi-

dam vitam pro Christi gloria, semper me
 hæcenus senserim paratum, totumque
 ipsius diuina maiestatis laboribus, omni-
 tam propemodum timore expulso, liben-
 ter quantum in me est impendam, indies
 tamen Dei gratia accrescit animus, spe
 etiam de Bonzorum conuersione non par-
 ua concepta: quorum furor quotidie magis
 magisque remittitur, tametsi à minis, ma-
 ledictis, murmurationibus, me absente, non
 se abstineant: imò verò id etiam tentarunt,
 & effectum tandem dedere, vt conuocato
 consilio oppidi, statueretur, ne cui potum ab
 hospite meo emere, dum apud ipsum agerẽ,
 liceret. Quare mihi sæpè vt abirem, impe-
 rauit, alys etiam ad id dicendum missis.
 Verum is precibus meis delinitus, morari
 ad tres menses me est passus, interea labo-
 res, frigora, morbos patimur, sed non mino-
 res à mò maximas consolationes frequẽs eo-
 rum, qui ad fidẽ amplectendam conueni-
 runt, nobis Dei fauore attulere. Sub æstatem
 Meacum repety, inuisurus ciuitatis domi-
 niũ, rogaturusq; facultatẽ, vt in ea habitare
 mihi liceret, quod etiam post impedimenta

R

uaria,

Princeps
Meaci
edicit, ne
quis Eua-
gelio sit
impedi-
mento.
Meaci
primum
templū.

Alia per
secutio.

varia, & multorum obloquia tandem concessit, non solum verbo, sed etiam scripto, edicēs, ne quis sub pœna capitis nos laderet, aut attentaret impedire. His literis habitis, remittere sese cœpere persecutiones, et Christianorum numerus crescere adeo cœpit, ut templum exstruere necessum fuerit. Itaqueempta magna ades vertuntur in primum templum, accurrunt fidelium plurimi ad verbum Dei audiendum: fidem amplectuntur multi. Quidam rem sanctam, & planè diuinam esse legem Evangelicam fatentur, verum donec magis Meaci diffunderetur, non putarunt amplectendam. Rebus hoc modo ad annum prosperè succedentibus, insurgit iterum demon inuidus, nouam nobis, & magnam excitans persecutionem: congregatus enim suis Bonzis, plebeq; sibi magis addicta, Gubernatorem quendam urbis cum tribus Senatoribus in nos concitauit, qui ut urbe quanto possunt maximo opprobrio, nos exturbarent, statuerunt: & hac omnia clam illo domino urbis primario moliti sunt, qui nobis eam facultatem non modo concesserat, ut tuto ac liberè prædica-

predicaremus, verum etiam cito cauerat.
 Sed dominus non dereliquit suos: subolsedit
 enim hæc vir quidam nobilis, isq; primario
 illi urbis Principi rem omnem aperuit. Signi-
 ficare itaq; nobis iussit, ut furori ad tempus
 cederemus, urbemq; exiremus, in quoddam
 suum munitum castrum, donec sese conci-
 tata rabies remitteret: habita hac amici
 Principis sententia, congregatis Christianis
 consultauius, quid facti opus esset, & in
 hanc sententiam itum est, bonum fore, si ob-
 temperaretur Principis consilio, exeundumq;
 esse, antequam vi pelleremur: expulsio enim
 famam non parum minuire, & auctoritates
 tali facti legis Christiana vilescere, & di-
 uini verbi concionatoribus non minimum
 decedere. Cedimus itaq; eadem nocte cum non
 paucis, qui ad arcem dicti Principis nos co-
 mitati sunt: distabat autem 4. miliaribus.
 Dein ubi ad dies 3. aut 4. delituissemus, nec
 diutius latebra probarentur, Meacum occulte
 rediimus, abdimur in domum cuiusdam
 Christiani, ubi intelligebamus, qui de nobis
 in urbe rumores spargerentur. Varij enim
 erant, quibusdam asserentibus, nos iniuria,

alij verò iuste, & optimo iure eiectos esse.
 Christiani interea ad me confluebant, va-
 rieq; me solabantur, & consilio iuuabant.
 Visum est omnibus, ut peteremus quatuor
 mensium spacium, ad consultandum, relin-
 quenda esset vrbs, nec ne. Conceditur, eaq;
 res effecit ut remanserimus. Prodimus itaq;
 iterum in publicū, cum magna fideiū lati-
 tia: templum quoq; non sine gentiliū gaudio
 restitutum est, ut immeritò nos fuisse vexatos
 intelligerent. Securitatis itaq; fide ab ipsis
 persecutoribus, ut dixi, habita, eisi iam triū-
 phum canerent, existimantes se assecutos,
 quod moliti essent, placuit Deo domo no-
 stro, cum neq; nos in re tanta essemus ociosi,
 ut itidem ibi quod intēderamus, nimirum
 perpetuos sedes assequeremur. Intellexerat
 enim vir ille primarius, quāta passi essemus
 Senatorum & Bonzorum technis, quæque
 illi contra fidem publicā, decretumq; nobis
 concessum tentassent. Quare tutos nos red-
 didit ab ipsorū machinationibus altero de-
 creto, scriptisq; firmissimis, & quibus pror-
 sus contradici nequeat constitutionibus, ac
 ne quis iterum turbaret, seuerissimè inter-
 dixit.

dixit. Accessere quoque ad partes nostras nonnulli Principes, viri qui (Deo volente) nos suo favore tutati sunt. Hinc persecutores nostri remissiores non solum facti, verum etiam partibus nostris favere cœpère, quos dum incitat demon in nostram perniciem, & nos securiores, fidesque, ut in minori periculo versaretur, effecit, ac tantum abest, ut nos hinc eiecerit, ut etiam firmata habitatioe ex illata iniuria videatur perpetuam ignominiam contraxisse. Multa, fratres charissimi, hic in demonum cultu animaduerti, quæ ad morem divini cultus communis ille generis humani hostis effinxit, spero vobis non ingrata fore, si ex multis pauca retulero. Sed si grata non erunt, certè hoc assequar, ut animadvertentes tantam cœcitatè, qua hic passim animæ miserè deluduntur, suo redemptori commendetis, quò eos à tam misera vindicet tyrannide.

Igitur ipsam sanctis. Sacramenti sacram solennitatè demon adumbrare voluisse visus est, festo quodam hic in Augusto celebri, quod Guinon, ab idolo quod tunc veneratur, nominant: Idque in hunc modum. Artificibus distribuit nescio quas adinventiones, quibus

Demonis
cultus va-
rius ad
similicud-
inem
veri.

supplicationem, qua manè prodit, ornant:
 inter cetera verò sunt currus aliquot, ut
 nostri triumphales (pennata vocantur) quibus
 à quadraginta hominibus feruntur, sericis,
 & alijs preciosis pannis, arboribusque præ-
 altis adornati, atque in ijs pueruli canen-
 tes tympanis, fistulisque perstrepunt. Populus
 verò & artifices, ut quisque currum appa-
 rarunt picturati vestibus, lanceis, hastis qua-
 rum cuspis ensis est, securibus, alijsque, id ge-
 nus instructi, eum sequuntur, etiam pictura
 circumferuntur non adeo ab antiquitate ab-
 horrentes, quæque non ingratis intuentibus
 spectaculum exhibeant, etiam serica, quibus
 plurima, velantur. Atque hoc modo ad tem-
 plum Idoli cui hæc instituuntur, omnes te-
 dunt, totumque tempus matutinum his teri-
 tur pompis & ceremonijs. A prandio ve-
 rò iterum egrediuntur, qui lecticam quan-
 dam gestant sui Idoli, quam simulant se
 non facile portare posse, quod Deus ille, ut
 perhibent, in ea degat. Hanc magna plebs
 veneratione adorat. Fertur & alia, quam
 concubina Idoli esse fabulantur, in eam-
 que misere miserum Deum deperisse olim,
 comi-

Idoli cõs
 cubinæ.

comitemque itineris, quòd iuuenula esset, delegisse. Dein alia lectica occurrit, quam uxoris Idoli esse commentantur: Baiuli verò ubi percipiunt Idolum cum sua concubina adesse, in diuersa feruntur, huc atque illuc palantes, finguntq; uxorem stultam, stolidamq; esse, ac merore dementatam, quòd intelligat maritum & pellicem aduertare. Hic in populo gemitus audias & suspiria, tanquam quisque Deæ suæ condoleret: alij deslent afflictam, alij in genua procumbunt, miseramq; adorant. Tandem coniunctis lecticis templum ingrediuntur, finisq; imponitur supplicationi.

Aliud quoddam festum celebrant, Bemnella nomine, quo velut simia, damò imitari voluisse videtur celebritatē illam omnium fidelium defunctorum, qua Christiana pietas iusta suis facit, qui iam vitam cum morte commutarunt. Eodem Augusti mense hac sua parentalia barbari faciunt: nam 15. die lune, circa 14. horā, quæ fortè tertia est, ab orto sole incipientes, vesperi omnibus viculorum partibus candelas accendunt, additis quam possint elegantissimis picturis, alijsq;

Aliud festum antiquorum simile Bemnella dictum.

ornamentis, tot aq; nocte hinc illuc per plateas obambulant, quidam affectu pietatis, quo erga defunctos mouentur, alij verò curiositate excitati, quæ sunt, spectatum accurrunt. Inter cetera maximè ridiculum istud imprimis referam: Hoc die qui manibus dicatus est, circa vesperam frequens populus exit, vt excepturus quodam in loco suorum defunctorum animas: quò ubi ventum est obuias sibi animas fieri persuasum habent: alij ortum, alij vermiculos pastaceos, alij fructus, alij aliud: & qui nihil habet, aquam calidam animabus offerunt, ac venientes blandissimis verbis excipiunt: Venite faustis, gratulamurq; felici aduentui vestro, adestis expectate, multum elapsum est temporis, à quo inuicè non vidimus, defatigata estis ex itinere, sedete, quiescite, comedite buccellam aliquam, talis affabilitate erga animas vtuntur, cibos humi apponunt, heretes ibi ad horam vnã, non secus atq; solent ij, qui festis, & cibi aliquid sumentibus, veluti operietes adstant. Euoluta deinde hora, vt domum secum veniant inuitant, sese precedere, ne quid desit paraturos: vnde domum reuersi, mensam instruunt

Animabus
cibi offeruntur.

Colloqui cum
animabus.

instruunt instar altaris, oriza, alysg^s, ad victu necessarijs, idg^s, ad biduū, dum finiatur festum: ultimo verò die ortis tenebris ingens est hominum turba facibus accensis ad montes & planos campos euntiū, ut lumen prabeant, sicuti asserunt, animabus ad sua remeātibus, ne fortè lumine destituta aberrēt, vel offendant, vel aliqua inter redeundum mora detineantur: dein domum regressi, multa saxa in tecta torquent, timent enim ne qua anima vagabunda fortè in tectis sederit, à qua sibi metuunt, ne quid mali inferatur: non desunt tamen qui tanquam misericordia moti ipsis condolēt, minimas esse aiunt & innoxias, nihilque periculi esse, si turbe diutius maneant: quidam per instantes pluuias in plateis suffocandas arbitrantur. Similia multa sibi de animarum immortaliconditiōe persuadent, adeoque mentibus per huiusmodi celebritatem fixa herent, ut sit difficultum ipsis aliud persuadere: tametsi eorum seētā interitū animarum potissimum astruant. Et si quis querat, cur cibum apponant animis, respondent eas ad paradysum

Mensa animabus instruitur.

Facib⁹ reducunt.

sum tendere, quem decem milibus leucarum distantem fabulantur: quare tres annos in via herere, fatigatæq; ex itinere vires refici cibo debere, ut pergant cæpta via.

Hoc tempore quoque sepulchra mundantur. Bonzi verò genio largè indulgent, ac quicquid pro defunctis, pro quibus sese orare dicunt, offertur, deuorat: nec est quispiã tam pauper, quin aliquid offerat animarum subleuandarum gratia: nec in humaniorũ numero habetur, qui huiusmodi officijs nõ fuerit in defunctos usus. Ex his charissimi fratres, licet colligere, quantis obruantur tenebris: quare lumen ut videant, vestris precibus à Deo impetrate.

Festum
bellicũ.

Aliud in Martio festi genus instituit, planè bellicum. A prædio enim in campum ingens armorum turma prodit, Idolorum effigies in dorso cuiusque depicta cernitur: Deinde in duas acies diuisa, altera alterum saxis primo petit, dein sagittis, & sclopis siue bombardis, tandem ad lanceas venitur, postremò gladijs depugnat: multi vulnerantur, trucidantur semper aliqui, nemo tamen homicidæ pœnas luit, quasi tale
quid

quid exigat festi ac ludorum lex.

Nec mirum videri debet bellicam hanc
 exercitationem institutam fuisse, genus e-
 nim hoc hominū bellicosum est admodum,
 & bellis delectatur, tum etiam non minus
 honore, qui armis maximè paratur, pascū-
 tur, quàm aère (ut fertur) Gamaleon. Vnde
 miles qui pluribus capita præsciderit,
 redditus ampliores acquirere & lautiores,
 prout quos trucidavit nobiles fuerint ac
 diuites.

His spectaculis suos diabolus detinet, &
 falsa religione excacat. Quemadmodum
 simia humanas actiones, ita catholicam re-
 ligionem demon hic videtur adumbrare
 suo more voluisse, ut populum sub specie re-
 ligionis dementaret: multa enim monaste-
 ria tam virorum, quàm mulierum hic vi-
 suntur, verùm quemadmodum fide Chri-
 sti destituuntur, ita quoque omni virtute &
 castitate genus hoc monachorum: Quidam
 enim, quibus à Gippo nomē est, simul cum
 monialibus habitant, & de nocte preces si-
 mul cantant, tametsi in diuersas monasterij
 mansiones sese recipiant. Etiā festū quoddam
 cele-

Gippini
 Bōzi mo-
 nialibus
 preces
 nocte re-
 citant.

Choreas
ducunt.

Bonzo-
rū suppli-
catio ad
pluuias
obtinens
das.

Veneras
rio dēris
Xaquaz.

celebrant, in quo finitis diabolicis officijs, cantibusque, in diuersis tamen choris, eodem tempore cantando prodeunt, & choreas simul ducunt. Peccata grauissima in hisce monasterijs, nefandaque, necnon & homicidia committuntur, ut omnino demon in hunc finem ipsa monasteria confinxisse videatur. Rogate fratres, ut Dominus, omni pulsa cæcitate, hos ad se conuertat. Plurimas quoque hi religiosi à suis Idolis supplicatione instituta, extorquent, reliquiasque circumferunt, ne non & veram religionem in his quoque imitentur. Referunt enim ante octoginta annos memorabilem siccitatem, ita ut ad multos dies non pluerit. Institutum proinde esse ut Bonzi in supplicationem prodeant, circumferantque cuiusdam Idoli Xaquæ legislatoris Iapania dentem: prodit itaque in agros, & turba codices manibus tenens, socculisque, & ob æstum galeris induta. Transibatur tum fortè & aliud monasterium, ibique monachos quoque ad supplicationem euocabant, ut communibus votis pluuias extorquerent. Respondebant illi,
non

non esse iam tempus pluuiarum : Instare hi, ut properarent, se enim Xaqua dentem conferre, eiusque fiducia de pluuiâ non disfidere : tantâque erat turba nec inanis fides, ut etiam ad certamen tergiversantes vocare non dubitauerit, hac lege, si non obtinerent pluuias, adstringerentur ipsis ut seruita, quotidie ad istud monasterium verrendum : Sin verò plueret, illi contra sibi obstringerentur in perpetuum huic ministerio. Quid sit? Pactum acceptatur, pergit supplicatio ad agros, & (sine ita permisit Deus, siue iam alioqui pluuiarum tempus instabat) decidit magna vis imbrium: obligatique in hoc usque tempus illius monasterij religiosi prouocatum verrunt monasterium.

Falsis quoque miraculis demon huc populum ludit, curatq; sibi extrui pro sua superbia magnifica templa, idq; electo non humili situ, sed colle prærupto, ubi eis apparet quadam figura se adorandum præbet, proprioq; se vultu compellari nomine: potissimum verò & frequentius apparet in môte quodam admodum alto, qui civitati immi-

net,

Falsa miracula.

Demonis apparitio.

net, ubi olim 7000. dicunt fuisse monasteria, modò verò 5. duntaxat visuntur: quorum unum sumptuosum est admodum, ibiq; maximè ipsum veneratur populus, atque eò turmatim cum eleemosynis accurrit.

**Dæmōnis
deceptio
nes.**

Principes quoque bellum suscepturi, huic suam commendant salutem, promittentes magnam pecuniarum vim, sacella, & eiusmodi alia. Finito bello magni honoris loco ducunt, si votis satisfaciant: vulgò etiam cum periclitantur, aut grauius laborant, hunc inclamant, huic sese demoni præ cæteris commendant, ad hunc peregrinationes suscipiunt: sibi deuotis sæpè in somnis apparet, persuadetque se ipsos liberaturum, si feruidi fuerint: sin verò tepidè sibi deseruiant, nullum successum habitura que considerant: vnde fit ut demoni si quid succedat, planè attribuant, hinc sedulo ei seruiunt, persuasi, remuneratorem esse ijs qui attentius ipsum colunt, castigare negligentes, aut eos qui offendunt.

**Deceptio
dæmonis
Combō
dax.**

Miseri isti quoque miserè olim fuere decepti à Bonzo quodam Combondaxo, qui, ut ex ijs que narrant, conytere licet, fuit
de mon

daemon humana specie cum ipsis versatus, peccata enim enormia, quæ adinuenit & docuit, nefanda adeo sunt, ut humana mēs ijs inueniendis, & excogitandis non sufficiat. Alium quoque scribendi modum dedit, quo simul cum Sinensibus utuntur.

Curavit præterea sibi extrui multa ingentibus, & ferè immensis sumptibus templa, & senio consecutus, monumetum subterraneum, instar criptæ, in quod se abdens, nolle se amplius inter homines versari, nec mori tamen, sed quieturum se posthac plebi persuasit, addens post decem millia annorum oriturum quendam admodum literatū, seseq; cum eodem rediturū in orbem.

His dictis curavit se includi criptæ: iamq; 800. anni sunt, à quo hæc accidere. Hunc populus summè veneratur, persuasusq; est hunc adhuc vivere, multisq; apparere: dicitur enim in vita magnarum rerum patrorum fuisse, futura prædixisse, ut res quadam cælitus demitteretur instar stellarū effecisse, & alia eiusmodi falsa miracula. Multa ipsi erecta sunt tēpla, quæ quotidie à populo, qui sese ei nō cessat comendare, frequētatur. Ille
verò

Enoch et
Hēliz, aut
S. Ioānis
imitatur
in cœlū
abitū dæ
mon.

verò dies quo sese recondidit, tanta solennitate, tantòque populi celebratur concursu, ut nihil supra.

Alij quoque tres viri Bonzi, doctrine opinione magni, diuersis temporibus extitère, quos etiam diuinis dignatur honoribus dementatus populus: quorù vnus ante annos 370. magna cuiusdam sectæ author extitit, Ycoxom vocant, quam maior populi pars sectatur: qua secta caput quoque, & velut religionis principè semper habet, quo mortuo alius succedat, fitq; primi commentatoris sectæ vicarius: multas hic habet uxores, & peccatis alijs fœdissimis scætet, nec tamen peccata habentur. A deo hunc venerantur, ut eo viso lachrymas emittant, rogèntque ut se à periculis liberet: tantisque abundat pecuniarum thesauris, quæ ipsi offeruntur, ut maior totius Iaponia gazæ pars in huius sit potestate. Singulis annis quoque huic festus celebratur dies, tantaque vis confluit populi, ut plurimi dum valua aperiuntur, certatim, aceruatimque intrare contendentes, conculcentur: verùm beatus habetur, qui sic perit,

perit, usque adeo ut quidam sponte sua ante portam cadant, pedibusque conterantur. Hic de nocte ad populum concionem habet, tanta solennitate ac religione, ut lachrymas profundant: ut dies ille, si cum nostris conferatur, in quo Christus sua morte genus redemit humanum, videri possit. Ante lucem pulsu quodam significatur, quando populus in templum admittendus sit.

Fuit & alius Bonzus Hiquirenus, ante annos trecentos author sectæ Ioquexanae, multos & ille habens sectatores: hunc ut sanctum venerantur, fabulanturque, cum suam populo proponeret doctrinam, & adversarij caput ipsius vellent amputare, cæcitate percussos fuisse, lumine quodam quod ex ipsius corpore resplendescibat: aliâque huiusmodi indigna, qua hic referuntur falsa commemorant miracula. Hinc fit, ut quod ad CHRISTI fidem perducere nituntur, miracula quoque à nobis exigant: qua sanè (si Deo ita visum esset) necessaria videntur. Rogate, Patres, Dominum, dum sacrosanctum illud sacrificium offer-

tis, ut seruis suis id concedat, quod his tot animabus, quæ erroribus iam dudum miserè inuolutæ, percunt, optimum sit & presentissimum.

Hæc sunt charissimi, quæ in hisce regionibus vidimus, quæq; Deus in plebis conuersione per nos egit Meaci. Modò Saquaia dego, Meaco literis M. Cosma Torres auocatus, quod hic magna oportunitas est ad fidem Christi propagandam.

Saquaia
descrip-
tio.

Ciuitas hæc magna est, populus diues, & boni ingenij: statim ad legem audiendam multi confluxerunt, eamque nonnulli quoque sunt amplexi, nec deest spes magni fructus, si successum dederit Deus, ingentia hinc in uniuersam Iapaniam diffundentur commoda, quod ciuitas pacata sit, & ob loci situm, populi que multitudinem, & amplas opes inexpugnabilis. Quare belli tempore omnibus rebus perturbatis, huc quoque nos recipere licebit, & rebus nos seruare securis in communem utilitatem. Inter multa quæ in hac urbe vidi, vnum tantum prolixitatis vitanda gratia narrabo.

Vigesima nona Luna Iulij festum quoddam ce-

dam celebrant in honorem Daijiniorgini
 cuiusdam Imperatoris olim serui, quem
 ante annos 600 floruisse asserunt, sanctita-
 tis nomine celebrem, unde fit, ut pro
 sancto quoque colatur, & non pauca tem-
 pla eidem erecta sint. Fœstum celebrant
 hoc modo. Platea cuiusdam oblonga v-
 triusque caput trabibus transuersum se-
 piunt, ne quis transeat, videat tantum.
 Deinde huc à miliari hominum multitu-
 do ad hanc pompam instructa procedit,
 quam Idolum quoddam equo prouehitur,
 strictum habens gladium: sequitur pedisse-
 quis, arcum cum pharetra gerens, deinde
 equus accipitrem vehens, postremo equi-
 tes multi, & ipsi cum pedissequis, insigni-
 bus picturati, & armis, instrumentisque
 instructi bellicis: pedites verò choreas du-
 cendo procedunt, cantantes hunc versiculū,
 Xenzaytaquin Mansaytaquin, hoc est:
 Mille anni delectationum, & mille mil-
 lia annorum lætitiæ, cum tanto gestu &
 iubilo, ut mirum sit. Is verò ordo obserua-
 tur, ut inter equites & equites intersti-
 tium viginti aut triginta peditum capax

relinquatur: verum ob magnum populi concursum, centum plerumque deprehenduntur: multi enim vouent se adfuturos supplicationi. Post equites Bonzi cantantes sequuntur, albis induti vestibus: hos nobiles equis vecti, & mitris capite redimiti. Plateam hi ingrediuntur cum quatuor aut quinque veneficis, equis quoque insidentibus, que ornate admodum sunt, canentes etiam: inter quos multa alie mulieres: sequuntur deinde decem viri armati, ut lecticam inauratam accipiant ad agros portandam, Idolum cui festum instituitur, in ea recepturi, quam 300. alij viri sequuntur. Cantat omnes, finisque cantionum est is quem iam diximus versus, mille anni delectationum, & mille millia latitie. Vniuersus populus lecticam adorat, nummulos, aliaque spargentes. Postremo ad templum idolo relato, suam quisque repetit domum.

Similes insanie plurime hic passim visuntur: Placeat semel diuinae bonitati tante animarum internecioni obuiam ire. Heretico hic ad menses quatuor, post Meacum me conferam,

conferam, CHRISTI Natiuitatem celebraturus cum Neochristianis: dein circa Martium Saquaiam reuertar, hoc enim modo vicissim visenda sunt nouella vinea Christi, donec alij veniant, qui his colendis labores suscipiant. Exhortor vos fratres charissimi, ut preparetis vos tanta messi, si unquam enim regio ad Christum suscipiendum apta visa est, hac vel maxime videtur: lingua non adeo est difficilis, quin etiam rudior quis, ut ego facile addiscat.

Imò ego magna ex parte iam didici, utcunque certè eam intelligo, etsi difficilis esset, satis iam librorum, qui hoc idiomate conscripti sunt, uique de diuinis rebus, quos dum legimus, auditoribus satisfi. Tantum qua necessaria sunt virtutes, humilitas est & patientia, ad tolerandum quicquid Dominus noster I E S V S permiserit. Hos dabit Dominus ijs qui ex animo ad ipsius seruitium se accingunt.

Venite itaque fratres, Deus per vos magna operabitur. Hac scribenda occurrere, superest vestris precibus & sacrificijs Deo Optimo Maximo tot pereuntes animas,
meq;

mèque inter eas versantem, & à vestro
 sancto consortio procul distitum commen-
 detis. Deus animas nostras inhabitet,
 ac largiatur, quò sanctæ ipsius vo-
 luntati quàm promptis-
 sime obsequa-
 mur.

Saguaia 17. Augusti 1561.

Seruus inutilis Societatis Iesu

Gasspar Vilella.

CARMEN AD
 Lectorem.

Qvis nouus Europa se rumor fundit in oras,
 Quamq; alio natam narrat in orbe fidem?
 Non ea nata fides nunc primum, lector: at olim
 Hæc fuit à prisco tempore culta patrum.
 Exulat illa, nouas quaritq; per æquora sedes,
 Et vi non multa Barbara regna capit.
 Barbaries etiam iam Christum agnoscere cæpit,
 Nostraq; plus æquo est Barbara facta fides.
 Hei

Hei mihi qui fuimus? qua tēpora vidimus olim,
 Cūm prisca studium religionis erat?
 Cessit religio, successit visq; nefasq;
 Et late prædas Barbarus hostis agit.
 Prædas hostis agit, Templumq; arasq; prophanat:
 Quò pietas abij? tquo pietatis honos?
 Deseritur pietas: hominum sic noxa meretur:
 Noxa fidem pepulit, bellaq; tanta ciet.
 Bella ciet: parum id est. Tēplis idola reducit:
 In loca Barbaries vltima pulsa redit.
 Dicā equidē: Iapannas prorsus quis norat et Indos?
 Hi quid non nostra religionis habent?
 Quæ modo gētis erant, & quanta piacula dirus
 Infantum secuit viscera viua pater.
 Tum quisq; Idolis quem nō impendit honorem:
 Sed modo qua Christum non pietate colit?
 Vincimur, ingenuè dicam, sed vincimur, error
 Confirmatq; malos, debilitatq; bonos.
 Disce fidem lector gentis, moresq; priores:
 Quos varia miros cognitione leges
 Atq; utinā quæ sunt quoq; nostra piacula discas,
 Sic ut fructum aliquem, dum legis ista, ferat.

Faint, illegible text at the top of the page, possibly bleed-through from the reverse side.

Faint, illegible text at the bottom of the page, possibly bleed-through from the reverse side.